Zamanın Ağızları

Eduardo Galeano

Türkçesi: Bülent Kale

Çitlembik

ZAMANIN AĞIZLARI

Eduardo Galeano

Çitlembik Yayınları 63

© Çitlembik Yayınları, 2004
© Eduardo Galeano.

Kitabın özgün adı: *Bocas del tiempo*

Çizimler, Alfredo Mires Ortiz tarafından derlenen Cajamarca İkonografisi'nin I. ve II. ciltlerinden alınmıştır. Yazarın ve yayınevinin (Red de Bibliotecas Rurales de Cajamarca, Peru) izniyle yayınlanmıştır.

Türkçesi: *Bülent Kale*
Düzelti: *Zeynep Arıkanlı*
Kapak Tasarımı: *Deniz Akkol*
Sayfa Düzeni: *Tarkan Togo*

Baskı ve Cilt: *Berdan Matbaası*

ISBN: 975-6663-67-7

Şeyh Bender Sokak 18/5 Asmalımescit Tünel 80050 İstanbul
Tel: 0 212 292 30 32 / 252 31 63 Fax: 0 212 293 34 66
www.citlembik.com.tr / kitap@citlembik.com.tr

Burada bir araya getirilen anlatılardan bazıları, henüz bağımsız birer ilmekten ibaretken ve daha ortak bir dokunun parçasını oluşturmuyorlarken bazı gazete ve dergilerde yayımlandılar. Bu dokuya katılınca, o ilk versiyonlar biçim ve renk değiştirdiler.

***

Bu kitap yaşadığım ve dinlediğim hikâyeleri anlatıyor.
Bazı durumlarda, dinlediğim hikâyeler kaynaklarını belirtiyor. Bahsi geçmeyen diğer pek çok emektara da teşekkürlerimi sunmak isterim.

***

Metinlere Peru'nun Cajamarca Bölgesi sanatından çizimler eşlik ediyor. Anonim eller tarafından boyanmış, çizilmiş ya da işlenmiş bu sanat eserleri, uzun bir arama kurtarma çalışmasıyla Alfredo Mires Ortiz tarafından bir araya getirildi. Bazıları binlerce yıllık, ama sanki geçen hafta yapılmış gibiler.

***

Gelenek olarak, açıklanamaz gelenek olarak, Helena Villagra bu kitaba adım adım eşlik etti. Burada anlatılan hikâyeleri paylaştı, her bir sayfayı tekrar tekrar okudu, burada okuyacağınız sözcükleri güzelleştirmeme, fazla gelen sözcükleri atmama yardım etti.
Gelenek olarak, açıklanabilir gelenek olarak, bu kitap ona adandı.

EG
Montevideo, 2003 sonu

Bu kitap hep birlikte tek bir hikâye anlatan pek çok hikâyeden oluşuyor.
Çok farklı temalardan geçen bir güzergâh izliyor: Aşk, çocukluk, su, toprak, kelime, görüntü, müzik, göç, iktidar, korku, savaş, rezillik, öfke, uçmak...
Kahramanları, onlara süreklilik veren diğer kahramanlarda yaşamaya devam etmek için hikâyeden hikâyeye görünüp kayboluyorlar. Onlar zamanın ilmekleriyle dokundular, onlar söyleyen zamanlar: Zamanın ağızları.

Eduardo Galeano

Söyleyen Zaman

Zamandanız hepimız.

Bizler onun ayakları ve ağızlarıyız.

Zamanın ayakları ayaklarımızda yürüyor.

Artık biliyoruz ki, kısa ya da uzun vadede, zamanın rüzgârları ayak izlerini silecek.

Hiçin güzergâhı mı, hiç kimsenin adımları mı? Zamanın ağızları anlatıyor yolculuğu.

Yolculuk

Barselona'da bir hastanede yeni doğanların bakımıyla ilgilenen Oriol Vall, insanın ilk hareketinin kucaklaşma olduğunu söylüyor. Dünyaya geldikten sonra, günlerinin başlangıcında, bebeler birisini arar gibi ellerini uzatıyorlar.

Artık epey yaşamış olanlarla ilgilenen başka doktorlar, ihtiyarların da günlerinin sonunda kollarını kaldırmaya çalışarak öldüğünü söylüyorlar.

İşte böyle, konu hakkında ne kadar çok kafa yorarsak yoralım, ne kadar söz sarf edersek edelim, durum bu. Böyle, bu kadar basit ve her şeyi açıklıyor. Fazla söze gerek yok; iki kanat çırpışı arasında gerçekleşiyor yolculuk.

Tanıklar

Öğretmen ve gazeteci bahçede dolaşıyor.

Öğretmen Jean-Marie Pelt duraksıyor, parmağıyla işaret edıp şöyle diyor:

-Sizi büyükannelerimizle tanıştırayım.

Gazeteci Jacques Girardon diz çöküyor ve çimenlerin arasındaki küçük köpük balonunu fark ediyor.

Bu, mikroskobik bir mavi su yosunu topluluğu. Mavi su yosunlan çok nemli günlerde görünüyor. Böyle bir arada olduğunda, bir tükürüğe benziyor. Gazeteci burun kıvırıyor: Yaşamın kökeninin hiç de öyle göz alıcı bır görünümü yok, ama bu salyadan, bu berbat şeyden geliyoruz işte hepimiz; bizler, yani bacakları, patileri, kökleri, kanatçıkları ya da kanatları olanlar. .

Öncenin öncesinde, dünyanın çocukluk çağlarında, daha ne renkler, ne de sesler varken, onlar, mavi su yosunları, vardı. Oksijen boşaltarak denize ve göğe renk verdiler. Sonra günlerden bir gün, milyonlarca yıl süren bir gün, pek çok mavi su yosununun aklına yeşil su yosununa dönüşmek geldi. Yeşil su yosunlan da, azar azar likenleri, mantarları, karayosunlarını, denızanalarını yarattılar, sonra bütün renkleri ve sesleri yarattılar; o renklerin ve seslerin arasında biz de denizi ve toprağı ayaklandırmaya geldik.

Ama diğer mavi su yosunları nasıllarsa öyle kalmayı tercih ettiler.

Öyle devam ediyorlar.

Onlar, bır zamanların uzak dünyasından şimdiki dünyaya bakıyorlar.

Ne düşündükleri bilinmiyor.

Yeşillenenler

Denizin deniz olduğu zamanlarda, toprak çıplak bir kayadan başka bir şey değildi.

Likenler, denizden gelip çayırları yaptı; taşın krallığını istila ettiler, işgal ettiler ve yeşillendirdiler.

Bu, dünlerin dününde oldu ve hâlâ da olmaya devam ediyor. Hiçbir şeyin yaşamadığı yerde likenler yaşıyor; buz tutmuş steplerde, kavrulmuş çöllerde, en yalçın dağların en yücelerinde.

Likenler, oğulları mantarların su yosunlarıyla düğünleri sürerken yaşıyor. Eğer düğün bozulursa, likenler de bozuluyor.

Bazen, su yosunları ile mantarlar şiddetli geçimsizlikten boşanıyor. Yosunlara göre, mantarlar onları içeri kapatıyor, onlara gün yüzü göstermiyor. Mantarlara göreyse, yosunlar onları bıktırıyor; gece gündüz sürekli şeker veriyor.

İzler

Afrika'nın doğusunda yağmur mevsimi doğarken savanlardan yürüyerek ilerleyen bir çift geliyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, ayaklarının üzerinde yürüdükleri ve kuyrukları olmadığı halde, o kadın ve o adam maymuna çok benziyordu.

Şimdi Sadiman olarak bilinen yakınlardaki bir volkan, ağzından küller saçıyordu. Kül yağmuru o zamandan bu zamana geçen zamanların arasında o çiftin ayak izlerini sakladı. Gri battaniyenin altındaki ayak izleri el değmemiş olarak kaldı. Bu ayak izleri bize şimdi, o Havva ve o Adem'in birlikte yürüyerek geldiğini söylüyor; tam bu esnada kadının duraksayıp yön değiştirdiğini, kendi hesabına birkaç adım attığını. Sonra paylaştıkları yola geri döndüğünü.

En eski insanların ayak izleri geriye bir şüphenin işaretini bıraktı. Birkaç yılcık geçti. Şüphe devam ediyor.

Zamanın Oyunları

Bir zamanlar aynı tabloyu izleyip duran iki arkadaş olduğu söylenir. Resim, kım bilir kimin eseri, Çin'den geliyordu. Hasat zamanında bir çiçek tarlasıydı.

İki arkadaştan biri, kim bilir niye, kadınlardan birine takılıp kalmıştı, tabloda sepetlerine gelincik toplayan bir sürü kadından birine. Kadının saçları açıktı, omuzlarından aşağı yağıyordu.

Sonunda kadın da ona baktı, sepeti elinden bıraktı, kollarını açtı ve, kim bilir nasıl, adamı aldı götürdü.

Adam, kadının kendisini, kim bilir nereye, götürmesine izin verdi. Ve o kadınla, kim bilir kaç zaman, geceler günler geçirdi. Sonunda kuvvetli bir rüzgâr onu kadından ayırıp arkadaşının tablonun karşısında dikildiği salona bıraktı.

O sonsuzluk arkadaşının onun yokluğunu fark edemeyeceği kadar kısacık sürdü: Tabloda sepetlerinde gelincik toplayan pek çok kadından biri olan o kadının, şimdi saçlarını ensesinde topladığını bile fark edemeyeceği kadar.

Zamanın Zamanları

O da bir hayalet. Saint Elie halkı, ölüler bile kalmak istemediğinden mezarlığı bile olmayan bu terk edilmiş madende taşları öğüterek, kumları eşeleyerek çamurların içinde yaşamayı sürdüren birkaç ihtiyarı böyle çağırıyordu.

Bu madenci yarım yüzyıl önce çok uzaklardan geldi, Cayeno Limanı'na vardı ve vaat edilmiş toprakları aramaya girişti. O zamanlar burada altın meyveli bahçe çiçeklenmişti ve altın açlıktan ölen herhangi bir yabancıyı kurtarıp iyice tombullaşmış olarak evine geri yolluyordu; eğer şans isterse.

Şans istemedi. Ama bu madenci burada yaşamayı sürdürdü; bir paçavradan başka elbisesi olmadan, hiçbir şey yemeden, sivrisinekler tarafından yenerek yaşadı. Hiçbir şeyi arayarak, tablanın önüne oturup onu güneşin acımasızlığından ancak koruyabilen kendisinden daha ince bir ağacın altında gün be gün kum eleyerek yaşadı durdu.

Sebastiao Salgado hiç kimsenin uğramadığı bu kayıp madene varıyor ve onun yanına oturuyor. Altın avcısının yalnızca tek bir dişi kalmıştı, konuşurken ağzının gecesinde parıldayan altından bir diş:

-Benim karım çok güzeldir, diyor.

Kırık, silik bir fotoğraf gösteriyor.

-Beni bekliyor, diyor.

Kadın yirmi yaşında.

Kadın, yarım yüzyıl önce, dünyanın bir yerinde yirmi yaşında.

Kayıp Kelimeler

Geceleri, Avel de Alencar yasaklanmış görevini yerine getiriyordu.

Brasilia'nın bir ofisine gizlenip, her gece, askeri güvenlik servislerinin gizli belgelerinin fotokopisini çekiyordu: Raporları, fişleri ve işkencelere sorgulama, cinayetlere çatışma diyen dosyaları.

Üç yıllık gizli görevinde, Avel bir milyon sayfanın fotokopisini çekti. Bütün Brezilya'nın yaşamları ve mucizeleri üzerindeki mutlak hakimiyetinin son demlerini yaşayan diktatörlüğün oldukça bütünlüklü bir itirafnamesiydi bu.

Avel bir gece askeri belgelerin arasında bir mektup buldu. Mektup on beş yıl önce yazılmıştı, ama kadının altına dudaklarıyla attığı imzaya hâlâ el değmemişti.

O günden sonra, pek çok mektup buldu. Her birine adresine ulaşamamış bir zarf eşlik ediyordu.

Avel ne yapacağını bilemedi. Uzun zaman geçti. Artık kimse bu mektupları beklemiyordu; unutulmuşların artık olmayan yerlere gönderdiği, artık olmayan insanlara giden bu kelimeleri kimse beklemiyordu. Ölü harflerdi. Bununla beraber, onları okuyunca, Avel büyük bir hata işlediğini duyumsadı. Bu kelimeleri, ne arşivlerle aynı cezaevine geri gönderebilir, ne de yırtarak katledebilirdi.

Her gecenin sonunda, Avel eline geçen mektupları kendi zarflarına koyuyor, üzerlerine yeni pullar yapıştırıyor ve posta kutusuna atıyordu.

Klinik Tarih

Uzaktan da olsa, onu her gördüğünde çarpıntı geldiğini söyledi.

Kaçamak da olsa, kendisine her baktığında tükürük bezlerinin kuruduğunu açıkladı.

Selamına karşılık vermek için bile olsa, kendisiyle her konuştuğunda ter bezlerinde aşırı salgılanma olduğunu kabul etti.

Yanlışlıkla da olsa, adamın ona her dokunuşunda, kan basıncındaki büyük artıştan müstarip olduğunu teslim etti.

Onun yüzünden başının döndüğünü, görüşünün bulanıklaştığını, dizlerinin titrediğini itiraf etti. Gündüzleri saçmalayıp durmayı bırakamadığını, geceleri uyuyamadığını...

-Çok uzun zaman oldu doktor, dedi, *bir daha hiç böyle bir şey hissetmedim.*

Doktor kaşlarını kaldırdı:

-Bir daha hiç böyle bir şey hissetmediniz mi?

Ve teşhisi koydu:

-Durumunuz ağır.

Evlilik Kurumu

Yüzbaşı Camilo Techera her daim ağzında Tanrı'yla gezerdi; *İyi günler ama Allah izin verirse, Yarın görüşürüz ama Tanrı isterse.*

Topçu kışlasına geldiğinde, Tanrı'nın emrettiği gibi evli olan tek bir asker bile olmadığını fark etti; hepsinin günah içinde, yabani hayvanlar gibi kargaşa içinde, anlık şehvetle yaşadığını gördü.

Efendimize hakaret eden bu skandala bir son vermek için Trinidad şehrinde ayinleri yöneten rahibin çağrılmasını emretti. Yalnızca bir günde, rahip birlikteki askerlerin her birini kendi eşiyle, yüzbaşı, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına kutsalların kutsalı evlilik ayiniyle birleştirdi.

O pazardan sonra bütün askerler koca oldu.

Pazartesi günü bir asker:

-Bu kadın benim.

Dedi ve bıçağını kadınına bakan komşusunun karnına saplad.

Salı günü bir başka asker:

-Aklın başına gelsin.

Diyerek kendisine itaat etmeyen karısını saçlarından tutup sürükleyerek götürdü.

Çarşamba günü...

Kavgalar, Tartışmalar

Şili'de Santiago'nun merkezindeki bir çıkmaz sokakta, pejmürde bir ihtiyar, kaçak sigara satıyordu. Yere oturmuş, bir şişeden şarap içiyordu. Anlık siroza sebep olan şarabından bir yudum kabul ettim ve bir süre sohbet etmek için durdum.

Tam sigaraların parasını öderken, fırtına koptu. Birden sinekler kaçıştı, şarap devrildi, sehpa uçtu ve heybetli bir kadın ihtiyarı tek eliyle havaya kaldırdı.

Ben yerlere saçılan malları toplamaya çalışırken, kadın zavallı adamı silkeliyor ve bağırıyordu: *Zampara, hovarda, sen kendini ne sanıyorsun, utanmaz herif, rezil, Eva'yla oynaşıyorsun, Luci'yle de*! Adamcağız, *Hayır onu tanımıyorum*, diye inliyordu. *Ya Pamela?* Adam, *O beni aradı*, diye kekeliyordu, ama bu takma kirpikli, timsah çizmeli, platin rengi sarışınlarla dolu çıkmaz sokağa en ufak bir ilgi bile göstermeyen insanların ilgisizliği önünde bombardıman devam ediyordu. *Ya o Martita denen kaltakla yediğin haltlar, sonra Charito orospusu, ya Beti, ya Pati...*

Hakarete uğrayan suçluyu boğazından tutmuş duvara yapıştırmıştı, bu sırada adam art arda yeminler kekeliyordu: *Siz benim tek aşkımsınız, siz benim mihrabımsınız, diğerleri şapeldiler sadece, başka bir şey olmaları da mümkün değil zaten*. Ta ki kadın, boğazını sıkarken onu sonsuza dek yere fırlatıncaya kadar: *Sana gitmeni emrediyorum, defol buradan, seni bir daha asla görmeyeyim, eğer seni tekrar görürsem...*

Ve tek kelime etmeden, insafsız cezayı ilan etti. Gözlerini kutsal yerlere dikerek, havayı makas gibi yaptığı parmaklarıyla kesti.

Cesurca uzaklaştım oradan.

Yedi Büyük Günah

Günah çıkarma kulübesinde diz çöküp nedamet getiren biri, açgözlülük, oburluk, sefahat, tembellik, kıskançlık, kibirlilik ve öfke günahlarını işlediğini kabul etti:

Hiç günah çıkarmadım. Siz rahiplerin benim günahlarımdan benden daha fazla zevk almanızı istemedim, açgözlülükle sakladım onları.

Oburluk mu? İtiraf ediyorum, o kadını ilk gördüğümden beri yamyamlık bana o kadar kötü gelmez oldu.

Bir kadının içine girmek ve orada kaybolup bir daha asla çıkmamak mı sefahat?

O kadın, bu dünyada bana tembellik ettirmeyen tek şey.

Ben kıskançlık duydum. Onu kendimden kıskandım. İtiraf ediyorum.

Kabul ediyorum; sonra da o kadının ben olduğuma inanarak kibirlilik ettim.

Kendimi görmeyince, öfkeden deliye dönüp o aynayı kırmak istedim.

Gecenin Alt Katmanları

Çünkü bu kadın hiç susmuyordu, çünkü sürekli şikayet ediyordu, çünkü onun için sorun olmayan bir aptallık yoktu, çünkü bir yük eşeği gibi çalışmaktan, üstüne bir de bu can sıkıntısına ve bütün akrabalarına katlanmaktan bıkmıştı, çünkü yatakta bir dilenci gibi yalvarması gerekiyordu, çünkü başkasıyla gezip tozuyor, sonra da bir azize gibi davranıyordu, çünkü ona kimsenin vermediği kadar acı veriyordu, çünkü onsuz yaşanmıyordu, onunla da. Adam onu ensesinden tutmaya mecbur edildi, bir tavuk gibi.

Çünkü bu adam hiç dinlemiyordu, çünkü onu ciddiye almıyordu, çünkü onun için aptallık olmayan bir sorun yoktu, çünkü bir katır gibi çalışmaktan, üstüne bir de bu zorbaya ve bütün akrabalarına katlanmaktan bıkmıştı, çünkü yatakta bir orospu gibi itaat etmesi gerekiyordu, çünkü başkasıyla geziyor, sonra da bunu bütün dünyaya anlatıyordu, çünkü ona kimsenin vermediği kadar acı veriyordu, çünkü onsuz yaşanmıyordu, onunla da. Kadının onu onuncu kattan aşağı itelemekten başka çaresi yoktu, bir çuval gibi.

O gecenin sabahında, birlikte kahvaltı ettiler. Radyodan, her günkü gibi müzik ve haberler yayılıyordu. Hiçbir haber ilgilerini çekmedi. Haberler düşlerle ilgilenmiyor.

Onu yatağa bağlı olarak bir odaya kapattılar.

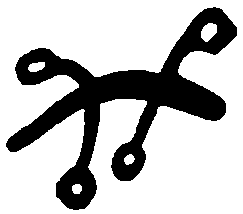
Her gün bir adam giriyordu, hep aynı adam.

Tutsak, birkaç ayın sonunda hamile kaldı.

O zaman kızı adamla evlenmeye mecbur ettiler.

Gardıyanlar polis değildi, asker de değildi. Onlar, okuldaki kız arkadaşlarından biriyle öpüşüp koklaşırken görülen, neredeyse çocuk olan bu kızın annesi ve babasıydı.

Zimbabve'de, 1994'ün sonlarında, Bev Clark kendi hikâyesini dinledi.

Balıklar

Bay mı, bayan mı? Yoksa aynı anda ikisi birden mi? Ya da bazen erkek kadın, bazen de kadın erkek mi oluyor? Denizin derinliklerinde asla bilinmez.

Orfozlar ve bazı başka balıklar cerrahi müdahale olmadan cinsiyet değiştirme sanatının virtüözleridir. Şaşırtıcı bir kolaylıkla dişiler erkeğe, erkekler dişiye dönüşür ve hiçbiri alay konusu olmaz; ne de doğaya ya da tanrının kanununa ihanetle suçlanırlar.

Kuşlar

Ev, saman ve dal parçaları inşaatı; sakininden çok daha büyük.

Ama dikenli çalıların arasındaki evi yapmak birkaç haftadan uzun sürmüyor. Sanat, farklı olarak, çok daha fazla çaba ve zaman istiyor.

Birbirine eş iki ev bulunmuyor. Her biri evinin cephesini çiğnenmiş çileklerden boyalarla istediği gibi boyuyor ve her biri evi kendi zevkine göre dekore ediyor. Çevresi dağlardan ya da yakın köylerin çöplerinden çıkarılmış hazinelerle süsleniyor: Taşlar, çiçekler, salyangoz kabukları, otlar ve yosunlar armoni arayarak bir araya geliyor; bira şişesi kapakları ve tercihen mavi renkli cam parçacıkları yerde yüzük ya da yelpaze resimleri oluşturuyor. Malzemeler binlerce kez yer değiştiriyor; gün ışığını almak için en iyi yeri buluncaya dek.

Belki de bu yüzden bu kuşlara yuva kuşları deniyor. Onlar bütün okyanus adalarının en mutlu kuşları.

Evin ve bahçenin yapımı tamamlanınca, her biri bekliyor. Dişi kuşlar geçsin diye şarkı söyleyerek bekliyorlar. Biri uçarken duraksasın, eserini görsün ve onu seçsin diye.

Yaban Horozları

Kış gider ve Asturias'ın kayın ormanlarında cadıların ve baykuşların sığındığı buz tutmuş sis açılır.

O zaman yabani horozlar, yaban horozları dallardan şarkı söyler. Erkekler dişileri çağırır ve dişiler gelir. Şarkılı dallarda dans başladığında vakit hâlâ gecedir. Kırmızı peçeler, beyaz gagalar ve siyah sakallar: Yabani horozlar ve yabani tavuklar karnavallardaki maskeliler gibi çalkalar.

Avcılar elleri tetikte ormanda saklanır.

Yaban horozlarını yakalamak çok zordur; bütün tehlikelerden uzakta gizli köşelerine sığınmış yaşarlar. Ama avcılar bu şenliğin, bu kavuşma dansının onları kör ve sağır ettiğini bilir.

Örümcekler

Erkek örümcek adım adım, ilmek ilmek yaklaşıyor dişi örümceğe.

Ağını harpa dönüştürüp ona müzik sunuyor ve onun için dans ediyor, bu arada azar azar kendinden geçinceye dek dişinin kadife bedenini okşuyor.

O zaman, sekiz koluyla onu kucaklamadan önce, erkek örümcek dişi örümceği ağlarıyla iyice bağlıyor. Eğer onu bağlamazsa, seviştikten sonra dişi erkeği yiyor.

Erkek örümcek dişi örümceğin bu alışkanlığını hiç sevmiyor, öyle ki, sevişiyor ve tutsak dişi uyanıp tam pansiyon yatak ve yemek servisi istemeden kaçıyor.

Kim anlar erkek örümceği? Ölmeden aşık olabildı, bu kahramanlığı tamamlamak için maharetini gösterdi, şimdi dişinin intikamının uzağında garipsiyor onu.

Yılanlar

Kömürler yanıyor, sucukların yağı ateşe damlıyor ve altın rengi etlerden kendinden geçişin aroması çevreye yayılıyordu. Sierra de Minas'da dağların arasındaki taş evinin önünde, Venancio, şehirli dostlarına bir mangal partisi veriyordu.

Tam yemeye başlayacaklarında, daha çocuk olan en küçük oğlu bağırdı:

-Evde bir engerek var.

Ve bir sopayı kaldırarak izin istedi:

-Ben öldüreyim mi?

İzin verildi.

Sonra Don Venancio içeri girdi ve gördü: Oğlu başarılı olmuştu. Yılanın darbelerle ezilmiş başında, sarı haç resmi hâlâ görülebiliyordu. Bu bir haçlı engerekti, hem de en büyüklerinden. İki metre, belki de üç.

Don Venancio oğlunu kutladı, eti sundu ve oturdu. Yemek uzun sürdü; pek çok şarkı ve bir dolu şarapla.

Yemeğin sonunda, Don Venancio kadehini matadorun şerefine kaldırdı ve yılanın derisini ona vereceğini ilan etti; ganimet onun hakkıydı. Herkesi çağırdı:

-Gelin bakın, ne kadar büyük orospu çocuğu.

Ama eve girdiklerinde yılan yoktu.

Don Venancio çatlak sesiyle dişlerinin arasından geveledi; siktir etmeliydi, başka bir şey değil:

-Eşi onu yuvasına götürmüştür.

Sonra, hep böyle olduğunu söyledi. Yılan erkek ya da dişi olsun, kadın ya da adam olsun, ölünün her zaman onu aramaya gelen bir eşi olurdu.

O zaman herkes yeniden masaya döndü; şaraba, sohbete ve şakaya.

Hepsi döndü, biri hariç. Pinio Ungerfield'ın çıkması zor oldu. O, gözleri yerdeki kuru kan lekesine takılı halde, uzun süre evde kaldı.

Artıkyaşam

Aurora Melonı, San Antonio de Areco Mezarlığı'na vardığında güneş servilerin ardında gizleniyordu. Onu aramışlardı:

-Yere ihtiyacımız var. Çok fazla insan ölüyor, biliyorsunuz.

Bir memur:

-Çok teşekkürler hanımefendi. Hepsi üç yüz peso. İşte burada.

Ve ona çöp atmak için kullanılan poşetlerden bir tane veriyorlar.

Büyük bir otomobil onu bekliyor.

Otomobili, şapkasından ayaklarına kadar siyah giyinmiş bir şoför sürüyor sessizce.

Aurora bu sessizliğe teşekkür ediyor.

Pencerenin öte yanında dünya akıyor. Boş bir arazide delikanlılar futbol oynuyor. Aurora bu kalleş mutluluğa katlanamıyor, yüzünü çeviriyor. Şoförün ensesine bakıyor. Yerde yolculuk eden çantaya bakmıyor.

Bu plastik poşetin içinde kim var? Daniel mi? Montevideo panayırlarında birlikte ev yapımı peynır ve süt tatlısı sattıkları o çocuk mu? Şu dünyayı değiştirmekle tehdit eden ve vücudunda otuz altı kurşunla bunun gibi bir yolun kenarındaki hendekte ölü bulunan o delikanlı mı? Neden kimse onlara her şeyin bu kadar kısa süreceğini söylemedi? Henüz söylenmemiş kelimeler nerede? Ya henüz yapmadığı şeyler? Neredeler?

Ateş edenler, üniformalı katiller, neredelerse orada devam ediyorlar. Ama o nerede? Hiç bitmeyecek olan bu otomobilde, bu kiralık zırva tabutta o mu var? Bu o mu? Dudaklarını ısıran, gözlerinde delikler hisseden bu kadın o mu? Bu bir otomobil mi? Yoksa bazen o içindeyken yoldan çıkan ve onu hiçbir yere götüren o hayalet tren mi?

Zamanın Tuzakları

Kadın, yatağın üzerine bağdaş kurup uzun uzun ona baktı, gözlerini, sanki çillerini ve benlerini incelermiş gibi başından ayaklarına kadar çıplak bedeninde gezdirdi ve:

-Sende değiştirebileceğim tek şey adresin, dedi.

O günden sonra birlikte yaşadılar, birlikte oldular, kahvaltı saatinde gazete için kavga ederek eğlendiler, yeni yeni tatlar icat ettikleri yemekler yaptılar ve birbirlerine düğümlenerek uyudular.

Şimdi kadınından ayrı düşmüş bu adam, onu nasılsa öyle hatırlamak istiyordu. Her biri kendine has hoşluğu ve farklılığıyla, o *olan* kadınlardan herhangi biri olarak; çünkü bu kadının şaşırtıcı bir sıklıkta yeniden doğma alışkanlığı vardı.

Ama hayır. Bellek reddediyor. Bellek o *olan* kadınlardan hiçbiri olmayan şu donmuş bedenden; olduğu pek çok kadından boşanmış bu bedenden başka bir şey vermek istemiyor.

Tek beden

Beyaz bastonlarının ve pek çok yudum şarabın yardımıyla, Tlaquepaque'nin dar sokaklarında kendilerine iyi kötü yol açıyorlardı.

Düşecekmiş gibi görünüyor, ama düşmüyorlardı: Kadın tökezleyince, adam onu tutuyordu; adam düşer gibi olunca, kadın destek oluyordu. Hep aynı yerde, ana kapının gölgesinde duruyorlardı ve cezalandırılmış sesleriyle aşka ve savaşa dair eski Meksika türküleri söylüyorlardı. Bozuk akordu desteklesin diye bir enstrüman çalıyorlardı, belki gitar, hatırlamıyorum ve türküyle türkü arasında saygıdeğer ahalinin bozukluklarını topladıkları çömleği şıngırdatıyorlardı.

Sonra gidiyorlardı. Bastonlarının öncülüğünde, güneşin altındaki kalabalığı yarıp geçiyor, birbirlerine sıkıca tutunmuş, birbirlerine iyice yapışmış, öyle külüstür, öyle kırık, uzakta, dünyanın gelgitinde kayboluyorlardı.

Öpüşme

Antonio Pujia yıllardan beri biriktirmiş olduğu Carrara mermer blokları arasından birini tesadüfen seçti.

Bu bir mezar taşıydı. Kim bilir neredeki bir mezardan geliyordu; kendi atölyesine nasıl geldiği konusunda en ufak bir fikri yoktu.

Antonio mezar taşını tezgâhlardan birinin üzerine yatırdı ve çalışmaya başladı. Yontmak istediği şey konusunda bir fikri vardı ya da belki de yoktu. Yazıyı silerek başladı; bir adamın adı, doğum yılı, ölüm yılı.

Sonra keski, mermerin içine geçti. Ve Antonio bir sürprizle karşılaştı; onu taşın içinde bekleyen şeyle: Damarda iki yüz rölyef vardı; bir arada, alın alına, burun buruna, ağız ağıza yapışarak birleşmiş iki portre gibi bir şey.

Yontucu taşa itaat etti. Taşın içinde barındırdığı o buluşma röIyefini ortaya çıkarıncaya kadar hafif hafif kazıdı taşı.

Ertesi gün işi bitmişti. İşte o zaman, yontuyu kaldırınca önceden görmediği bir şeyi gördü. Arkasında başka bir yazı vardı: Bir kadının adı, doğum yılı, ölüm yılı.

Dünyanın En İhtiyar Adamı

Yazdı, balıkların yüzeye çıkma vaktiydi, Don Francisco Barriosnuevo sayısız yazdan beri oradaydı.

- *Yılları yutuyor sanki*, dedi komşu kadın, *kaplumbağalardan bile yaşlıdır o.*

Komşu kadın bıçakla bir balığın pullarını kazıyordu; kara sinekler masanın üstünde ayaklarını birbirine sürtüyorlardı ve Don Francisco guayaba suyu içiyordu. Gustavo Tatis uzaklardan gelmişti ve Don Francisco'nun kulağına sorular soruyordu.

Dünya sessiz, hava sessizdi. Majagual Köyü'nde bataklıkların ortasında bir kır evi; geri kalan herkes siesta yapıyordu.

Gustavo ona ilk aşkını sordu. Soruyu pek çok kez tekrar etmesi gerekti, ilk aşk, ilk aşk, İLK AŞK. İhtiyar elinin ayasıyla kulağını çevreleyip bağırıyordu:

-Nasıl? Nasıl dedin?

Ve sonunda:

-Ah, evet.

Sallanan sandalyesinde salınarak kaşlarını çattı, gözlerini kapadı:

-İlk aşkım...

Gustavo bekledi. Belleği yolculuk ederken bekledi; bellek, işi bitmiş gemi, tökezliyordu, batıyor çıkıyordu. Bir yüzyıldan uzun sürecek bir deniz yolculuğuydu bu ve belleğin sularında çok fazla sis vardı. Don Francisco ilk seferini aramaya çıkmıştı, binlerce kırışıklıkla dolu boğum boğum yüzü kasılmıştı. Gustavo öbür tarafa baktı ve bekledi.

Sonunda Don Francisco neredeyse gizlice mırıldandı: *Isabel.*

Ve kamıştan bastonunu toprağa sapladı, bastonuna yaslanıp koltuğundan kalktı, bir horoz gibi doğruldu ve uludu:

-Isabeeeeeeeel!

Zamanın Sayfaları

Ne zaman, diye soruyordu kadın, *ne zaman?*

Miguel Miglionico haftada bir kez oraya uğruyordu. Kadını hep girişte buluyordu; yüzü sokağa dönük, kamıştan örme koltuğunda otururken. Dona Elvirita onu, karısının hamileliği hakkındaki sorularla sıkıyor oluyordu:

-Ne zaman?

Miguel tekrarlıyordu: *Haziran'da*.

Her zaman ütülü olan beyaz elbisesi, hep düzenli ve taralı olan beyaz saçlarıyla Dona Elvirita huzur saçıyordu; zamana hükmediyor ve akıl veriyordu:

-Karnına dokun, şans getirir.

-Siyah bira ya da malt içsin, sütü bol olur.

-Ne isterse yap, her istediğini; eğer hevesi kursağında kalırsa, yavru lekeli doğar.

Dona Elvirita her cuma Miguel'in gelişini bekliyordu. Bedenini pembe bir duman gibi çevreleyen teni meraktan kabarmış damarcıklarının dallarını gösteriyordu:

-Ya karnı, sivrildi mi böyle? O zaman, şüphe yok: Erkek olacak.

Güney rüzgârları soğuk esiyordu, güz Montevideo sokaklarını terk ediyordu.

-Pek bir şey kalmadı, değil mi?

Bir ikindi vakti Miguel aceleyle geçerken ayaküstü durdu:

-Doktor an meselesi, diyor, *bugün ya da yarın.*

Dona Elvirita gözlerini kocaman kocaman açtı:

-Hâlâ mı?

Ertesi Cuma, örme koltuk boştu. Dona Elvirita, 17 Haziran 1980'de, mıglionicoların evinde Martin adında bir erkek çocuk doğarken öldü.

Anne

Bir Adidas ayakkabı,
imzası belirsiz bir aşk mektubu,
plastik çiçekli on metal vazo,
yedi renkli misket,
bir kirpik sürmesi,
bir dudak boyası,
bir eldiven,
bir şapka,
Alan Ladd'in eski bir fotoğrafı,
üç ninja kaplumbağası,
bir hikâye kitabı,
bir marakas,
on dört saç tokası,
birkaç oyuncak otomobil,

Avellanada Mahallesi'nde yaşayan ve komşularına soygu-na giden bir anne kedinin ganimetleri.

O, kötü yolla edinilmiş bu sunularla çevrili yaşayan felçli oğlu için teraslarda ve saçaklarda saklanarak hırsızlık yapıyor.

Baba

Vera okula gitmedi. Bütün gün evde kapalı kaldı. Akşam çökerken, babasına bir mektup yazdı. Vera'nın babası çok hastaydı, hastanedeydi. Şöyle yazdı:

-Sana, kendini sev, diyorum, kendine dikkat et, kendini koru, kendini şımart, kendini hisset, kendine âşık ol, kendinin zevkini sür. Sana, seni seviyorum, diyorum, sana dikkat ediyorum, seni koruyorum, seni şımartıyorum, seni hissediyorum, sana aşığım, senin zevkini sürüyorum.

Hector Carnevale birkaç gün daha yaşadı. Sonra yastığının altında kızının mektubuyla düşlerde kayboldu.

Büyükanne

Bir dağa baktığında, Miriam Miguez dünyanın öbür tarafına varmak için onu bakışlarıyla delip geçmek isterdi. Çocukluğuna bakınca da, zamanın öbür tarafına varmak için geçmiş yılları bakışlarıyla delip geçmek isterdi.

Zamanın öte yanında büyükanne var.

Büyükanne, Cordoba'daki evinde bazı gizli kutular saklıyordu. Bazen, Miriam ve o yalnızken ve herhangi bir davetsiz misafirin burnunu sokma tehlikesi yokken, büyükanne hazinelerinin kapağını aralıyor ve torunun onları görmesine izin veriyordu.

O pullar, madalyalar, kuş tüyleri, eski anahtarlar, elbise iğneleri, renkli kurdeleler, kurutulmuş yapraklar ve dergi kupürleri bir şeylere benziyordu; ama o ikisi onların bir şeylerden çok daha fazlası olduğunu biliyorlardı.

Büyükanne ölünce, hepsi kayboldu; belki yakıldı ya da çöpe atıldı.

Miriam'ın şimdi kendi gizli kutuları var. Bazen onları açıyor.

Büyükbaba

Jeologlar, Cortadera diye bilinen, bir zamanlar varolan, ama artık varolmayan, hiçbir haritada görünmeyen küçük bir bakır madeninin kalıntılarının peşine düşmüşlerdi.

Cerillos köyünde birisi onlara:

-Bunu kimse bilmez. İhtiyar Honorio'ya gidin, bilse bilse o bilir, dedi.

Şaraba ve halsizliğe yenik düşen Don Honorio, jeologları yatağında kabul etti. Onu ikna etmek zor oldu. Birkaç şişenin ve pek çok sigaranın sonunda; olurdu, olmazdı, bir bakalımdı derken, ihtiyar ertesi gün onlara eşlik etmeyi kabul etti.

İki büklüm, düşe kalka hareket başladı.

Başlangıçta kuyruğun sonundaydı. Yardım kabul etmiyordu ve onu beklemek gerekiyordu. Tarifsiz sıkıntılarla kuru nehir yatağına varmayı başardı.

Sonra, yavaş yavaş, adımlarını geri kazandı. Engebeli arazi boyunca ve taşlı arazinin ortasında yürürken iki büklüm bedeni doğruldu.

-Buradan! Buradan! diye gösteriyordu yönü. Kayıp yerleri tanıyınca sesi coşkuyla çıkıyordu.

Bir günlük yürüyüşün sonunda, yola lal başlamış olan, Don Honorio en konuşkanları kesilmişti. Tepeleri koşarak, yılları uçarak gidiyordu: Vadiye inerken, tükenmiş gençlerin önünde yürüyordu.

Yüzünü yıldızlara verip uyudu. İlk uyanan o oldu. Madene varmak için acele ediyordu, yoldan çıkılmadı, rotadan sapılmadı.

-Şurası kazı makinesinin yolu, diye gösterdi. Hiç tereddüt etmeden tünellerin ağızlarını işaret etti, en iyi damarların olduğu yerleri, eskiden makine olan ölü demirleri, eskiden ev olan harabeleri, eskiden su yatağı olan kuru akakları. Her yerin önünde, her şeyin önünde, Don Honorio bir hikâye anlatıyordu, her hikâyesi insan ve gülümseme doluydu.

Köye geri döndüğünde, torunlarından bile daha gençti.

Doğum

Dona Tota, gün doğarken, Lanus Mahallesi'nde bir hastaneye geldi. Karnında bir bebek taşıyordu. Eşikte yere atılmış bir yıldız buldu, toka biçimindeydi.

Yıldız bir yanından parıldıyordu, diğer yanındansa en ufak bir ışık huzmesi bile sızmıyordu. Bu yere düşen bütün yıldızlara olur, yerde yuvarlanırlar: Bir taraflari gümüştür, hep birlikte dünya gecelerini aydınlatırlar; diğer taraflarıysa tenekeden başka bir şey değildir.

Avucunda sıktığı o gümüşten ve tenekeden yıldız doğumda Dona Tota'ya eşlik etti.

Yeni doğana Diego Armando Maradona adı verildi.

Doğuş

Rio de Janeiro'nun en zengin mahallesindeki devlet hastanesinde günde bin hastaya bakılıyordu. Neredeyse hepsi ya yoksul, ya da çok yoksuldu.

Bir nöbetçi doktor Juan Bedoian'a anlattı:

-Geçen hafta iki yeni doğmuş bebek arasında seçim yapmam gerekti. Burada tek bir suni solunum cihazı var. İkisi aynı zamanda geldi, can çekişiyorlardı, hangisinin yaşayacağına ben karar vermek zorunda kaldım.

Benim işim değil, diye düşündü doktor. *Karan Tanrı versin.*

Ama Tanrı hiçbir şey demedi.

Kimi seçerse seçsin doktor bir suç işleyecekti. Eğer bir seçim yapmazsa iki suç işlemiş olacaktı.

Şüphe etmeye vakit yoktu. Bebeler son nefeslerindeydi, artık bu dünyadan gidiyorlardı.

Doktor gözlerini kapattı. Biri ölüme mahkûm oldu, diğeri yaşama...

Vaftiz

Acımasız bir fırtına Buenos Aires şehrini bombardımana tutmuştu.

Baba, bebeği annesinin kucağından aldı, onu pencerenin önüne götürdü, buz gibi yağmurda çırılçıplak kaldırdı. Şimşeklerin ışığında onu kutsadı:

-Oğlum, gökyüzünün suları seni kutsasın!

Yeni doğan, nasıl olduğunu kimse bilmeden, zatürreden ölmekten kurtuldu.

Pazar Tatili olarak adlandırılmaktan da kurtuldu. Sürekli polis ve alacaklıların takibindeki yoksul anarşist ve şair baba, bu yeni işçi kazanımının anısına ona bu ismi vermek istedi, ama Nüfus Müdürlüğü ismi kabul etmedi. O zaman arkadaşları, her zaman polisin ve alacaklılarının takibindeki yoksul anarşistler ve şairler, buluşup konuyu tartıştılar. Oğlanın edebi bir kaderi olduğuna ve Latin şair Catulo'nun adına yaraşacağına karar verenler onlar oldu.

Nüfus Müdürlüğü'nde aksanını da koydurarak, La Ultima Curda'nın ve yine ayakta, şapkalar elde dinlenmek için olan diğer tangoların yaratıcısını Catulo Castillo olarak kaydettirdiler.

İsim

Cerro Chato köyünde asla ne tepe oldu, ne şato, ne de herhangi bir yükselti. Ama Javier Zeballos, çocukluk günlerinde Cerro Chato'da üç komiser, üç yargıç ve üç doktor olduğunu hatırlıyor.

Doktorlardan merkezde oturanı yol tariflerinin pusulasıydı. Javier'in annesi onu şöyle yönlendirirdi:

-Doktor Galarza'nın evinden iki sokak aşağı gideceksin.

-Tam Doktor Galarza'nın köşesine düşüyor.

-Doktor Galarza'nın evinden dönünce hemen karşıdaki eczane.

Ve Javier yola çıkardı. Oradan hangi saatte geçerse geçsin, ister güneş olsun, ister ay, Doktor Galarza her zaman evinin avlusunda oturuyor olurdu, elinde *mate*, komşularının selamlarına karşılık verirdi: *İyi günler Doktor, iyi akşamlar Doktor, iyi geceler Doktor.*

Doktor Galarza'nın neden bir yazıhanesi ya da hastaları olmadığını sormak aklına geldiğinde Javier artık yetişkin bir adamdı. İşte o zaman öğrendi. Doktor değildi: Adı öyleydi. Nüfus Müdürlüğü'nde öyle kaydedilmişti: Adı Doktor'du, soyadı Galarza.

Babası diplomalı bir oğul istemişti ve bu oğlan hiç güven telkin etmiyordu.

Doğum Günü

Sally dünyadaki yaşamının birinci yılını bitiriyordu: Gülümseyen karınca suratı, kurbağa butları, tavuk ayaklarıyla.

Olay büyük bir şenlikle kutlandı. Anne, Beatriz Monegal, yere, nereden geldiği itiraf edilemeyecek, kenarları çiçek işlemeli büyük bir örtü serdi; El Emperio de los Sandwiches'ten hiçbir şey ödemeden satın aldığı turtanın ortasındaki mumu yaktı.

Turta bir saniyede yok oldu; Sally, doğum günü giyilen kolalanmış tertemiz elbiseleriyle bir manav sepetinde derin bir uykudayken, dans faslı başladı.

Sabah üçe çeyrek kala, damacanalarda bir damla bile şarap kalmamışken, Beatriz son fotoğraflarını çekti, radyoyu kapattı, insanları dışarı attı, aceleyle bütün eşyalarını topladı.

Saat tam üçte, polis sireni duyuldu. Beatriz birkaç aydır pek çok çocuğu ve son aşkıyla beraber o evi işgal ediyordu; boylu bosluydu, kapıları tekmeyle açmak için biçilmiş kaftandı. Polisler tahliye kararıyla eve girdiklerinde, Beatriz yeni göçüne başlamıştı çoktan.

Erkeğinin ve büyük çocuklarının takibinde, bebek ve paçavralarla dolu arabasının kolundan çekerek sokağın ortasında yürüyordu. İşgal etmek için başka bir ev aramaya gidiyordu. Gülüşü Montevideo gecesinin sessizliğini yırtıyordu.

Açıklama

Dünyaya yeni gelen bir vatandaş, kundağında çırılçıplak uyuyordu.

Kızkardeşi Ivonne Galeano, ona baktı ve koşarak çıktı. Komşularının kapısını çaldı ve parmağı dudaklarında onları şenliği görmeye davet etti. Bebeklerini yarı giyinmiş, yarı taranmış bıraktılar, el ele tutuşup parmaklarının ucunda yürüyerek bebeğin kundağının başucuna geldiler. Kıskançlıktan kıpkırmızı olmadılar, kastrasyon kompleksinden renkleri de solmadı. Kendilerini gülmemek için zor tutarak durumu yorumladılar:

-Şu çılgının işemek için taşıdığı şeye bak!

Rüzgâr

Diego Lopez dört yaşını tamamlıyordu, o sabah mutluluk göğsüne zıplıyordu. Mutluluk, bir ağın üzerine sıçrayan bir kangurunun üzerine sıçrayan bir kurbağanın üzerine sıçrayan bir pireydi. Bu arada sokaklar rüzgârda uçuyor ve rüzgâr pencereleri dövüyordu. Diego büyükannesi Gloria'yı kucakladı ve kulağına eğilip gizlice emretti:

-Rüzgârın içine gireceğiz.

Ve onu evden çıkardı.

Güneş

Pennsylvania'nın bir yerinde Anne Merak güneşin yardımcısı olarak çalışıyor.

Kendini bildi bileli bu işi yapıyor. Her gecenin sonunda, Anne kollarını kaldırıyor ve güneşi itekliyor; gökyüzüne dolsun diye. Ve her günün sonunda kollarını indirerek güneşi ufukta yatırıyor.

Bu işe başladığında çok küçüktü ve işini hiç aksatmadı.

Yarım yüzyıldır ona deli diyorlar. O zamandan beri, Anne pek çok akıl hastanesine uğradı, pek çok psikiyatrist tarafından tedavi edildi ve bir sürü hap yuttu.

Onu iyileştirmeyi asla başaramadılar.

Şansımız varmış.

Güneş Tutulması

Ay güneşi söndürdüğünde, Kayapo yerlileri güneşe kaybettiği ışığını geri vermek için ateşli mızraklarını gökyüzüne fırlatıyor. Bariler tambur çalıyor; güneş geri dönsün diye. Aymarlar ağlıyor ve çığlık çığlığa güneşe onları terk etmemesi için yalvarıyorlar.

94'ün sonlarında Potosi'de panik çıktı. Sabahın ortasında gece indi ve gökyüzü bir anda kapkara ve yıldızlı oldu. O ölümden buza kesmiş dünyada, zamanın sonundaki dünyada, yerliler ağladı, köpekler uludu, kuşlar saklandı ve çiçekler bir anda soldu.

Helena Villagra oradaydı. Güneş tutulması bitince, kulağında bir şeyin eksik olduğunu hissetti. Bir küpe, gümüşten bir güneşçik, kulağından düşmüştü. Küçük güneşi uzun süre yerlerde aradı; bir daha asla bulamayacağını bildiği halde.

Gece

Çocukluğunda bir keresinde, Helena uyuyormuş gibi yaptı ve yatağından kaçtı.

Pazar günüymüş gibi en güzel elbisesini giyindi, büyük bir gizlilikle avluya süzüldü ve Tucuman gecelerinin gizlerini keşfetmek için oturdu.

Annesi ve babası uyuyordu; kardeşleri de.

Helena gecenın nasıl büyüdüğünü görmek istiyordu, ayın ve yıldızların nasıl yolculuk ettiğini. Birisi ona yıldızların hareket ettiğini, bazen kaydıklarını ve gece ilerlerken gökyüzünün renk değiştirdiğini söylemişti.

O gece, gecenin açıklanacağı gece, Helena gözlerini kırpmadan gökyüzüne baktı. Boynu ağrıyordu, gözleri ağrıyordu, gözlerini ovuşturup yeniden bakıyordu. Baktı baktı ve bakmayı sürdürdü. Gökyüzü değişmiyordu, ay ve yıldızlar da yerlerinde saymaya devam ediyorlardı.

Onu tan vaktinin ışıkları uyandırdı. Helena'nın gözleri doldu.

Sonra gecenin, sırlarının gözetlenmesinden hoşlanmadığını düşünerek kendini avuttu.

Ay

Olgun ay toprağı gebe bırakır ve kesilen ağacın ahşapta yaşayıp gitmesini sağlar.

Dolunay, ay hastalarını, delileri, kadınları ve denizi coşturur.

Yeşil ay tohumları öldürür.

Sarı ay fırtınalarla gelir.

Kırmızı ay savaş ve hastalık getirir.

Kara ay, hiç ay, dünyayı hüzünlü, göğü lal eder.

Catalina Alvarez Insua daha ilk adımlarını atarken, kollarını aysız geceye kaldırıyor ve çağırıyordu:

-Ay, gel artık!

Işık Ahalisi

Catalina'nın görülebilen çok arkadaşı vardı, ama onlar taşınabilir değildı.

Görünen arkadaşlarının aksine, görünmeyen arkadaşları ona her yerde eşlik ediyordu. Yirmi tane olduklarını söylüyordu. Ancak o kadar sayabiliyordu.

Nereye olursa olsun onunla geliyorlardı. Onları cebinden çıkarıyor, avucunun içine koyuyor ve onlarla sohbet ediyordu.

Sonra onlara, *Görüşmek üzere*, diyor ve güneşe doğru üflüyordu.

Görünmeyenler ışıkta uyuyordu.

Morgan

Güneş onu yakalasa da Morgan kaçıyordu. Kumun üzerinde uçuyor, dalgaların arasına karışıyor ve şu kızıl ışığı alkışlamak istiyordu.

Morgan korsanlık huyu yüzünden böyle anılıyordu, ama kurbanları onu o kadar muhteşem bulmuyordu. Kapkaççı, hırsızdı; Morgan'ın peşinde güneş vardı, ama önce gasp edip sonra dişlerinin arasında ganimetiyle suya atladığında, bir tenis topunun ya da sandviçin ya da terliğin ya da bir iç çamaşırının sahibi de onun peşine düşüyordu.

Asla uslu olmadı. Şimdiye dek, bilindiği kadarıyla, kimse onu sessiz görmedi, hiçbir zaman en ufak bir yorgunluk ya da pişmanlık belirtisi de göstermedi.

Morgan bu dünyada köpeklik ederek dört yaşını doldurdu. Onunla aynı yaştaki Manuel Monteverde bir taşın üzerine oturup konu üzerine kafa yorduğunda:

-Evet, dedi, *Morgan'ın davranışları kötü, ama güldürüyor.*

Leo

Ricardo Marchini artık gerçeği söyleme vaktinin geldiğini düşündü.

-Haydi Leo, dedi, *konuşmamız gerek*.

Ve ikisi sokağın yukarısına doğru hareket ettiler. Saavedra Mahallesi'nde tur atarak uzunca bir süre sessizce yürüdüler. Leonardo, hep yaptığı üzere sık sık geride kalıyor, kaşlarını çatmış, elleri ceplerinde yürüyen Ricardo'ya yetişmek için adımlarını hızlandırıyordu.

Meydana varınca, Ricardo oturdu. Yutkundu. Leonardo'nun yüzünü ellerinin arasına aldı ve gözlerine bakarak aceleyle konuşmaya çabaladı:

-Bak Leo, sana bunu söylediğim için beni affet, ama biz senin gerçek annen baban değiliz, bilmen daha iyi. Leo, biz seni sokaktan bulup getirdik.

Derin bir nefes aldı:

-Bunu sana söylemem gerekiyordu, Leo.

Leonardo çöpte bulunduğunda daha yeni doğmuştu, ama Ricardo bu ayrıntılardan söz etmemeyi tercih etmişti.

Sonra eve geri döndüler.

Ricardo ıslık çalıyordu.

Leonardo en sevdiği ağaçların dibinde duralıyor, kuyruğunu sallayarak komşuları selamlıyor ve bir kedinin kaçak gölgesine havlıyordu.

Komşular onu seviyorlardı, çünkü o da kahverengi beyazdı, mahallenin neredeyse hiç kazanamayan futbol kulübü Platense gibi.

Lord Chichester

Buenos Aires'teki pek çok otoparktan birinde Raquel onun ağladığını duydu. Birisi onu otomobillerin arasına atmıştı.

Aileye katıldı, adı Lord Chichester oldu. Doğalı daha çok az olmuştu; açık renkli, kocaman kafalıydı. Daha sonra, büyüdüğünde, kedi Milonga için düelloda çarpışırken tek gözünü kaybetti.

Bir gece, Raquel ve Juan Amaral uykularının en derinlerine dalmışken vahşi çığlıklarla yataklarından fırladılar. Lord Chichester sanki derisini yüzüyorlarmış gibi çığlıklar atıyordu. Tuhaftı, çünkü çirkin, ama sessizdi.

-Bir şey ona çok acı veriyor, dedi Juan.

Çığlıkları takip ederek, koridorun sonuna vardılar. Raquel kulak kabarttı ve düşündü:

-Bize bir yerin aktığını haber veriyor.

Eski evin içinde dolaştılar, banyodaki musluğa tıkaç bile yerleştirdiler.

-Bu boru hep bozuk, dedi Juan

-Evi su basacak, diye korktu Raquel.

Tartıştılar, evetti, hayırdı derken Juan saatine baktı; neredeyse sabahın beşiydi, esneyerek yalvardı:

-Hadi yatalım.

Ve kararını verdi:

-Lord Chichester kesin kafayı yemiş.

Eski, çatırdayan çatı yatağın üzerine çöktüğünde, kedinin çığlıkları eşliğinde yatak odasına girmek üzerelerdi.

Pepa

Pepa Lumpen yıllar geçtikçe daha çok arızalanır olmuştu. Artık havlamıyordu ve yürürken düşüyordu. Kedi Martinho yaklaştı ve yüzünü yaladı. Pepa ona her zaman gerektiği gibi davranmıştı, hırlayarak ve dişlerini göstererek, ama bu son gününde öpmesine izin verdi.

O gidince ev sessiz kaldı, ondan yoksun.

İlerleyen gecelerde, Helena düşünde dibi delik bir tencerede yemek pişirdiğini gördü, bir de Pepa'nın onu telefonla aradığını ve onu toprağın altına koydukları için çok öfkeli olduğunu gördü.

Perez

Mariana Mactas altı yaşını doldurduğunda, Costa Sokağı'ndan bir komşusu ona mavi bir civciv hediye etti.

Civcivin, yalnızca güneşe menekşe mavisi ışıltılar fırlatan tüyleri mavi değildi, üstelik bir de mavi işiyor ve mavi ötüyordu. Belki de yumurtaya yapılan bir boya iğnesinin yardımıyla oluşmuş bir doğa mucizesiydi.

Mariana onu Perez adıyla vaftiz etti. Dost oldular. Perez ekmek kırıntılarını gagalayarak dolanırken, terasta sohbet ederek saatler geçirdiler.

Çok az yaşadı civciv. Bu kısa mavi yaşam sona erince, Mariana sanki bir daha hiç kalkamayacakmış gibi yere çöktü. Gözlerini bir boşluğa dikip anladığını ifade etti:

-Perezsiz dünya acı veriyor.

Meraklı İnsanlar

Soledad beş yaşında; Juanita Fernandez'in kızı:

-Köpekler neden ot yemez?

Vera altı yaşında; Elsa Villagra'nın kızı:

-Gece nerede uyur; burada, yatağın altında mı?

Luis yedi yaşında; Francisca Bermudez'in oğlu:

-Eğer ona inanmazsam, Tanrı kızar mı? Bunu ona nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum.

Marcos dokuz yaşında; Silvia Awad'ın oğlu:

-Eğer Tanrı kendi kendisini yaptıysa, sırtını nasıl yapabilmiş?

Carlitos kırk yaşında; Maria Scaglione'nin oğlu:

-Anne, beni kaç yaşımda sütten kestin? Psikoloğum bilmek istiyor.

Çocuk Ölümsüzlüğünün Belirtisi

Manuel bir buçuk yaşındayken, suyu neden eliyle tutamadığını bilmek istedi. Ve beş yaşındayken, insanların neden öldüğünü bilmek istedi:

-Ya ölmek nedir?

-Büyükannem yaşlı olduğu için mi öldü? O zaman benden daha küçük bir bebek neden ölüyor? Dün televizyonda gördüm de.

-Hastalar mı ölür? Hasta olmayanlar neden ölüyor o zaman?

-Ölüler bir anlığına mı ölüyorlar, yoksa hep mi ölüyorlar?

Manuel en azından onu en çok endişelendiren sorunun cevabını biliyordu:

-Kardeşim Felipe asla ölmeyecek, çünkü o hep oynamak istiyor.

Fısıltılar

Luisa Jaguaribe, Passo Fundo'nun dışındaki evlerinin bahçesinde oynuyordu. Tek ayağının üzerinde sıçrarken elbisesinin düğmelerini sayıyordu:

-Bir iki, olmaz, serserinin teki.

Düğmeleri sayarken, kaderin ona sunacağı kocayı tahmin etmeye çalışıyordu. Kralla mı evlenecekti yoksa kaptanla mı, askerle mi yoksa serseriyle mi?

-Üç dört, kaptanı unut.

Sıçradı, havada bir kere dönüp kollarını açarak yere indi ve söyledi:

-Beş altı, bana kral kaldı. Kralla evleniyorum!

Ve tam dönerken babasının bacaklarına çarpıp yere düştü. Güneşe doğru yükselen, kocaman babası:

-Yeter artık Luizinha, oyun bitti.

Böylece, Moro Amcası'nın artık olmadığını öğrendi.

Cennete gitti, dediler, ona hareketsiz ve sessiz olması gerektiğini söylediler.

Birkaç gün geçti ve bayram günleri geldi.

O yılbaşı gecesi, koca bir aile toplandı. Luiza daha önce hiç görmediği akrabalarını gördü; yas elbisesi giymiş bir sürü insan.

Upuzun masanın başında Gisela Teyze oturuyordu. Boğazının üstünden düğmelenmiş siyah elbisesi ona çok yakışmıştı, o bir kraliçeydi; ama Luiza bunu söylemeye kalkışmadı.

Başı yukarıda, gözleri boşlukta kaybolmuş olan Gisela Teyze tek lokma tatmadı, tek söz etmedi. Sonunda, gece yarısı, uğultunun ortasında konuştu:

-Tanrı'yı sevmek gerektiğini söylerler. Bense O'ndan nefret ediyorum.

Bunu çok yavaşça söyledi, neredeyse susarak. Yalnızca Luiza duydu onu.

Kötü Kelimeler

Ximena Dahm çok sinirliydi, çünkü o sabah okula başlayacaktı. Evin içinde bir aynadan diğerine koşturuyordu, bu gidişgelişlerin birinde ayağı bir çantaya takıldı ve yere düştü. Ağlamadı ama öfkelendi:

-Ne bok yemeye burada bu?

Annesi akıl verdi:

-Öyle denmez oğlum.

Ve yere uzanmış olan Ximena bilmek istedi:

-Öyle denmeyen kelimeler niye vardır peki Anne?

Pratik Dersler

Joaquın de Souza okumayı öğreniyor ve gördüğü afişlerle alıştırma yapıyor. Alfabenin en önemli harfinin Y olduğunu düşünüyor, çünkü okuyabıldiği her cümlede var:

Geçmek Yasaktır.
Köpekle Girmek Yasaktır.
Çöp Atmak Yasaktır.
Sigara İçmek Yasaktır.
Tükürmek Yasaktır.
Park Etmek Yasaktır.
Afiş Asmak Yasaktır.
Ateş Yakmak Yasaktır.
Gürültü etmek Yasaktır.
...Yasaktır.

Kurallar

Chema topla oynuyordu, top Chema'yla oynuyordu, top bir renk dünyasıydı ve dünya, özgür ve çılgın, uçuyordu, havada dalgalanıyor, nerde isterse orada zıplıyor, sıçraya sıçraya, buraya düşüyor, oraya fırlıyordu, ama annesi geldi ve durmasını emretti.

Maya Lopez topu yakaladı ve sakladı. Chema'nın mobilyalar için, ev için, mahalle için, Meksiko Kenti için tehlikeli olduğunu söyledi ve onu ayakkabılarını giymeye, uslu uslu oturmaya ve okul için ödevlerini yapmaya mecbur etti.

-Kural kuraldır, dedi.

Chema başını kaldırdı:

-Benim de kurallarım var, dedi ve ona göre iyi bir annenin çocuğunun kurallarına itaat etmesi gerektiğini söyledi:

-Canım ne isterse oynayayım, çıplak ayak gezmeme karışma, beni okula ya da ona-benzer bir yere gönderme, erkenden yatmaya yollama, her gün ev değiştirelim.

Ve tavana bakarak, sanki hiçbir şey istemiyormuş gibi, bir şey istemeyen biri gibi ekledi:

-Sevgilim ol.

İyi Sağlık

Bır durakta, kalabalık bir grup öğrenci, otobüsü istila etti.

Defter kitap ve bır sürü ıvır zıvırı yüklenmiş, durmadan konuşup gülüyorlardı. Hepsi aynı anda bağırarak konuşuyordu, itişerek, sallanarak her şeye ve hiçbir şeye gülüyorlardı.

Bir beyefendi en gürültücü öğrencilerden biri olan Andres Bralich'i payladı:

-Neyin var evladım? Gülme hastalığına mı tutuldun?

Otobüsteki bütün yolcuların tedaviye olumlu yanıt verdikleri ve tamamen iyileştikleri bir bakışta anlaşılabiliyordu.

Öğretmen

Montevideo'daki bir okulda, altıncı sınıf öğrencileri bir roman yarışması düzenlemişti.

Herkes katıldı.

Jüride üç kişiydik. Aşınmış dirsekleri, Hint Fakiri maaşıyla öğretmen Oscar, yazarları temsilen bir öğrenci ve ben.

Ödül törenine, anne-babaların ve diğer yetişkinlerin girmesi yasaklandı. Biz tören sırasında, çalışmalardan her birinin özelliklerini öne çıkaran okumalar yapıyorduk. Yarışmayı herkes kazandı ve her ödüllendirilene bir tezahürat, bir konfeti yağmuru ve mahallenin kuyumcusu tarafından bağışlanan küçük bir madalya verildi.

Sonra öğretmen Oscar bana:

-Kendimizi o kadar birlikte hissediyoruz ki, canım herkesi bütünlemeye bırakmak istiyor, dedi.

Sonra, kırlardaki uzak bir köyden başkente gelen öğrencilerden biri benimle sohbet etmeye başladı. Bana önceleri tek bir kelime bile etmediğini anlattı ve gülerek, şimdiyse sorununun bir türlü susamamak olduğunu açıkladı. Bana öğretmenini sevdiğini söyledi, onu çooooooook seviyordu, çünkü o, ona hata yapmaktan korkmamayı öğretmişti.

Öğrenciler

Eğer öğretmenleri onlara büyüyünce ne olacaklarını sorarsa, kızlar susuyor. Sonra alçak perdeden itiraf ediyorlar: *Daha beyaz olmak, televizyonda şarkı söylemek, öğlene kadar uyumak, beni dövmeyen biriyle evlenmek, arabası olan biriyle evlenmek, uzaklara beni asla bulamayacakları yerlere gitmek.*

Erkeklerse şöyle diyor: *Daha beyaz olmak, dünya kupasında şampiyon olmak, Örümcek Adam olmak ve duvarlarda yürümek, bir banka soymak ve bir daha hiç çalışmamak, bir restoran satın almak ve canımın istediğini yemek, uzaklara beni asla bulamayacakları yerlere gitmek.*

Tucuman şehrinden çok uzakta yaşamıyorlar, ama görünce bile tanımıyorlar Tucuman'ı. Okula yayan ya da atla geliyorlar, bir gün geliyorlar, iki gün yoklar, sırayla geliyorlar, çünkü tek önlüklerini ve bir çift ayakkabılarını kardeşleriyle dönüşümlü kullanıyorlar. Ve öğretmenlerine en çok sordukları soru şu: *Öğle yemeği ne zaman?*

Kondorlar

Katırın sırtında, motorun sırtında, kendinin sırtında, Federico Ocaranza, Salta Dağları'nı dolaşıyor. Federico; o yalnızlıklarda, o yoksunluklarda ağızları iyileştirerek dolaşıyor. Dişçinin, ağrının düşmanının gelişi iyi bir haber ve orada iyi haberler, her şey gibi, çok az.

Federico, okula çok nadir giden çocuklarla futbol oynuyor. Onlar, bildiklerini bulutların arasında keçileri otlatarak ve paçavradan bir topun peşinde koşarak öğrendiler.

Golle gol arasında, kondorlarla dalga geçerek eğleniyorlar. Ellerini ve bacaklarını iyice açıp kayalara uzanıyorlar ve kondorlar ataga kalkınca küçük ölüler yerlerinden sıçrayıveriyor.

Kol Gücü

Muhammed Eşref okula gitmiyor.

O, güneşin doğuşundan ay görününceye kadar çalışıyor; Pakistan'ın Umar Kot köyünden dünya stadyumlarına doğru yuvarlanan futbol toplarını kesiyor, kırpıyor, deliyor, biçiyor dikiyor.

Muhammed on bir yaşında, beş yıldır bu işi yapıyor.

Eğer okumayı bilseydi, İngilizce okuyabilseydi, elinden çıkan her işe kendisinin yapıştırdığı şu uyarıyı okuyabilecekti: Bu top çocuklar tarafından üretilmemiştir.

Tazminat

Jose Antonio Gutierrez, evsiz ve yönsüz, neredesiz ve nereyesiz, Guatemala şehrinin sokaklarında yaşayıp büyüdü.

Açlığı savuşturmak için çalıyordu. Yalnızlığı savuşturmak için tiner çekiyordu, o zaman bir Hollywood yıldızına dönüşüyordu.

Bir gün gitti, uzağa gitti, kuzeye; cennete. Polisi atlatarak, on dört tren değiştirerek, bin bir gece yürüyerek, sonunda Kaliforniya'ya varmayı başardı. Oraya ulaştı ve orada kaldı.

Altı yıl sonra, Guatemala başkentinin en sefil mahallesinde kapıya inen darbeler, Engracia Gutierrez'i uyandırdı. Birkaç üniformalı bey, Donanma Kuvvetleri'ne yazılan kardeşi Jose Antonio'nun Irak'ta öldüğünü haber vermeye gelmişti.

O sokak çocuğu, 2003 yılındaki savaşta işgalci güçlerin ilk kaybı olmuştu.

Yetkililer tabutunu çizgili ve yıldızlı bayrağa sardılar ve ona askeri nişanlar verdiler. Ve onu Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı yaptılar; ona vaat ettikleri ödül buydu.

Resmi cenaze törenini canlı olarak yayınlayan televizyon, Iraklı birliklere karşı çarpışarak düşen şehit askerin kahramanlığını göklere çıkardı.

Sonradan, onu, düşmanını şaşıran kurşunlara verilen ismiyle dost ateşinin öldürdüğü öğrenildi.

At

Paulo Freire Recife'de, Casa Forte mahallesindeki sinemada her akşam yerini alıyor ve gözlerini bile kırpmadan tekrar tekrar Tommiks filmini izliyordu.

Savunmasız bayanları kötü niyetlilerin ellerinden kurtaran kanatlı şapkalı kovboyun kahramanlıkları ona oldukça eğlenceli geliyordu, ama onun gerçekten hoşuna giden şey, atının uçuşuydu. Ona o kadar çok baktı ve hayran oldu ki, sonunda arkadaş oldular ve Tommiks'in atı o zamandan itibaren bütün hayatı boyunca ona eşlik etti.

Çok yürüdü Paulo. Devrimci eğitmenlik işi, öğrenerek öğreten bu adamı dünya yollarına taşıdı Ama bütün o yollar boyunca, yıllar, ödüller, cezalar boyunca, ışık rengindeki bu at hiç yorulmadan, belleğinde ve düşlerinde dört nala takip etti onu.

Paulo her yerde çocukluğunun o filmini arıyordu:

-Tom ne?

Kimsenin en ufak bir fikri yoktu.

Sonunda, yetmiş dört yaşında, New York'un bir yerinde filmleri buldu. Ve tekrar seyretti. İnanılacak gibi değildi: Işık rengı at, onun daimi dostu, hiçbir şeye benzemiyordu, Tommiks'in atına azıcık bile benzemiyordu.

Bu gerçeğin acısını çekerken, Paulo mırıldandı:

-Önemi yok. Ama var.

Son Haylazlık

Brasıl'ın çocukları, Monteiro Lobato'nun hikâyelerini dinleyerek ve okuyarak Brezilyalı ve büyücü olmayı öğrenmişlerdi. Yazar ölünce ondan yetim kaldılar.

Ama çocuklar mezarlığa gelmedi. Monteiro Lobato'ya elveda demek, iki yetişkin konuşmacıya düştü. Her bıri onu kendi partisinin militanı olarak andı. Rossini Camargo Guarnieri komünist yoldaşına veda ederken, Phebus Gicovate troçkist yoldaşının anısına konuştu.

Veda konuşmalarının bitmesiyle beraber, sert bir tartışmaya tutuştular. Dünya devrimine dair meseleler mevzu bahis olduğundan, çoğul şahıs kullanarak tartışıyorlardı:

-Dönekler!

-Bölücüler!

-Bürokratlar!

-Provakatörler!

-Zorbalar!

-Hainler!

-Katiller!

Suçlamalar gidip geliyordu. İdeolojik çekişme dozunu artırarak devam ediyordu, polemikçiler yumruklara geçtiler ve dövüşerek açık mezarın içine yuvarlandılar.

Dona Purezinha, dul kadın, ölüye saygı isteyerek kollarını kaldırdı. Şüphesiz, onun Monteiro Lobato'nun yeniden öldüğünden, ama bu sefer gülmekten öldüğünden, haberi yoktu. Arbedeyı yöneten ta kendisiydi.

Akıntıda Bir Şişe

O sabah, Jorge Perez işini kaybetti. Hiçbir açıklama yapılmadı, anestezi yoktu: İçeri girer girmez, bir saniyede, yıllardır çalıştığı petrol rafinerisindeki işinden atıldı.

Yürümeye başladı. Neden olduğunu, nereye olduğunu bilmeden, kendisinden daha canlı olan bacaklarına itaat ederek yürüdü. Dünyada hiç kimsenin, hiçbir şeyin gölgesinin olmadığı bir saatte bacakları onu Puerto Rosales'in güney kıyısı boyunca taşıdı.

Bir koyda bir şişe gördü. Onu sazlıkların arasında yakaladı, şişe tıpayla ve mumla kapatılmıştı. Mutsuzluğuna teselli olsun diye Tanrı'nın verdiği bir hediye olmalıydı, ama Jorge onu çamurdan temizleyince şarapla değil, kağıtla dolu olduğunu gördü.

Şişeyı bıraktı ve yürümeye devam etti.

Biraz yürüdükten sonra adımları üzerinde geri döndü.

Şişenin boynunu bir taşla kırdı ve içinde bazı resimler buldu, içeri sızan sularla biraz silinmişlerdi. Güneş ve martı resimleriydi bunlar. Uçan güneşler ve ışıldayan martılar. Bir de mektup vardı; denizlerde yol alarak uzaklardan gelen, bu mesajı bulan kişiye seslenen bir mektup:

Merhaba, ben Martin,

Sekiz yaşındayım.

Patatesli çöreği, sahanda yumurtayı ve yeşil rengi severim.

Resim yapmayı severim,

Su yollarından bir arkadaş arıyorum.

Su Yolları

Ona çok şeker gelmişti. Caetano onu tanımıyordu. Plajda yengeç satarak dolaşan delikanlı onu teknesiyle bir tur atmaya davet etti.

-Güzel olurdu, dedi Caetano, *ama yapamam. Yapmam gereken işler var, alışverişler, ziyaretler...*

Gittiler. Gemiyle gittiler: Pazara, bankaya, postaneye ve diğer yerlere... Sahil boyunca, kıyıdan, şehre daldılar. Yalnızca şehre bakma zevki için dingin denize salınarak demir attılar.

San Salvador de Bahia'nın ikinci keşfi böyle oldu. Bu şehir yürünen bir şehirdi, asla sessiz kalmayan bir keşmekeşti ama diğeri, yelken açılan şehir çok başkaydı. Caetano Veloso onu hiç böyle ıslak, böyle sessiz görmemişti.

Akşam çökerken, gemi Caetano'yu aldığı plaja geri bırakıtı. O zaman, ona bildiği şehirden farklı bir şehri tanıtan bu gencin adının ne olduğunu bilmek istedi. Güvertede ayakta duran delikanlı, güneşin son ışıklarıyla ışıldayan siyah beden, adını söyledi:

-Adım Marco Polo. Marco Polo Mendes Pereira.

Su

Zamanların başlangıcında, karıncanın beli bu kadar ince değildi.

Bunu Yaradılış söylüyor, Kolombiya'nın Pasifik kıyılarında ağızdan ağıza dolaşan versiyonuyla: Karınca yuvarlacıktı ve içi su doluydu.

Ama Tanrı dünyayı ıslatmayı unutmuştu. Şaşkınlığını fark edince ondan yardım istedi, ama karınca reddetti.

O zaman, Tanrı'nın parmakları karıncanın karnını sıktı.

İşte böyle doğdu yedi deniz ve bütün nehirler.

Suyun Sahipleri

Karınca gibi olan şirketler de var, ama çok daha büyükler.

Yirminci yüzyılın sonunda, Cochabamba'da su savaşı patladı.

Amerikan şirketi Bechtel bir günden diğerine tarifeyi üçe katlayınca, yerli gruplar vadilerden hareket etti ve Cochabamba'yı sardı, aynı zamanda şehirdekiler de isyan etti. Barikatlar kurdular ve Plaza de Armas'ta büyük bir ateşte su faturalarını yaktılar.

Bolivya Hükümeti, alışılageldiği gibi kurşunlarla karşılık verdi. Sıkıyönetim oldu, ölüler ve tutuklananlar oldu, ama halk devam etti; önlenemez isyan, ısrarlı direniş iki ay boyunca, günden güne, geceden geceye, Cochabambalılar suyu kamulaştırıp bedenlerinin ve ekili arazilerinin suyunu geri alıncaya dek sürdü.

Cochabamba'dan farklı olarak, La Paz şehrinde protestolar Fransız şirketi Suez'in suyu sahiplenmesini engelleyemedi. Fiyatlar bulutların üstüne çıktı ve kimse faturasını ödeyemedi. Avrupalı uzmanlar ve ulusal hükümet görevlileri kendi kendilerine sordular: Neden acaba? Çok açıktı: Kültürel gecikme. Yoksul Bolivyalılar - ki neredeyse hepsi öyleydi - Avrupa'da daha on beş dakikadan beri âdet olduğu üzere günde bir kez banyo yapmaları gerektiğini ve bir türlü sahip olmadıkları otomobillerini yıkamaları gerektiğini bilmiyorlardı.

Markalar

Şef garson bir hayır jestiyle masanın başında bitiverdi ve yüksek sesle uzun şişe su listesini okudu.

Müşteriler, Kaliforniya'da tanınmayan ve bazıları şişesi yedi dolara olan bu yabancı markaları tattılar.

Yemeklerini yerken çoğunu denediler. Brezilya ormanlarından Amazonas onlara çok güzel geldi, Pirenelerden İspanyol markaları da harikaydı, ama en iyisi Fransız Eau du Robinet idi.

Robinet, musluktandı, hepsi musluktandı. Suç ortağı bir matbaa tarafından etiketlenen şişeler, mutfaktan doldurulmuştu.

Los Angeles'in pahalı ve prestijli bir restoranındaki bu öğle yemeği gizli kamerayla filme alındı. Ve televizyonda gösterildi; Penn & Teller Show'da.

Çeşme

On ikinci yüzyılda, daha markalar yokken ve su da hava gibi bedavayken, Papa ve karasınek bir çeşme başında karşılaştılar.

Bütün Vatikan tarihinin tek İngiliz piskoposu olan Papa Adriano IV, Sicilya Kralı Guillermo el Malo ve Alman İmparatoru Federico Barbaroja'ya karşı bitmek bilmez savaşlar yüzünden çok hareketli bir hayat yaşamıştı. Karasineğin hayatından bahsetmeye değer bir olay var mı, bilinmiyor.

İlahi mucize ya da kaderin ölümcüllüğü yüzünden 1159 yılının bir yaz günü, öğle vaktı, Agnani Köyü'nün meydanındaki çeşmede yolları kesişti.

Susayan aziz peder, suyu içmek için ağzını açtığında, çiftkanatlı böcek boğazına kaçtı. Karasinek hiç de ilgisini çekmeyen bu yere yanlışlıkla girmişti, ama kanatları oradan çıkamadı, Papa'nın parmakları da onu çıkaramadılar.

Çıkan savaşta, ikisi de telef oldu. Papa tıkanarak sinekten öldü. Tutsak kalan karasinekse Papa'dan öldü.

Göl

Holden Caulfield tarih dersi öğretmeninin azarlarını dinliyordu. Bu berbat vaazlardan kurtulmak için New York Central Park'taki ördekleri düşünüyordu. Kışın göl buz tuttuğunda ördekler nereye gidiyordu? Bu konu onu Mısırlılardan ve onların mumyalarından daha fazla ilgilendiriyordu.

Bunu ünlü bir romanında Salinger anlatmıştı.

Yıllar sonra, Adolfo Gilly öylesine dolaşırken, Central Park'taki göle geldi. Buz yoktu, bir sonbahar günüydü ve bir öğretmen Salinger'in bu sayfalarını yüksek sesle öğrencilerine okuyordu.

Gençler daire şeklinde oturmuş dinliyorlardı.

O zaman bir bölük ördek bütün hızlarıyla yüzerek yaklaştı. Öğretmen kendilerinden bahseden sayfaları okurken ördekler orada kıyıda kaldı

Sonra öğretmen arkasında öğrencilerle gitti. O zaman ördekler de gitti

Nehir

Nehir, üç yüzyıl önce Fransızlardan kaçmıştı. Daha sonra, İngilizler de yakalayamadılar onu. O asla, haritaların olduğunu söylediği yerde olmadı. Bir gün yerli çiftçilerden biri onun güzergâhını çiziyordu, ama daha aynı günün gecesinde nehir kaçıyor ve başka yönlere akmaya başlıyordu.

1830'da avlandı. Bir daha hiç kaçamasın diye Chicago şehri, nehrin kıyısı boyunca büyüdü. On dokuzuncu yüzyılın sonunda Chicago, nehri yüksek beton duvarların arasına kapatıp ters yöne akmaya zorlayarak, vahşiyi uygarlaştırmayı tamamladı.

1992'de bir ilkbahar sabahı, nehir uzun zamandır akıllı uslu davranırken, şehir ıslak ayaklarla uyandı. Çok çirkin bir uyanma biçimiydi. Metro su sızdırıyordu, bodrumlar su sızdırıyordu. Ehlileştirilen nehir zincirlerinden kurtulmuştu ve onu durdurmanın yolu yoktu, duvarların gözeneklerinden önce damla damla aktı, sonra fışkırdı, şehrin üstüne yürüyüp şehrin sokaklarını bastı.

Birkaç günlük savaşın sonunda asi yenildi.

O zamandan beri, şehir tek gözü açık uyuyor.

Sesler

Pedro Saad, Volga Nehri'nin kışın buz tutan suları üzerinde yürüdü. Rusya'nın ortasındaydı, çok soğuk bir akşamdı. Yalnızdı, ama kendisine eşlik ediliyordu: Yürürken, botlarının kalın tabanlarında, buzun altında yaşayan nehrin titreşimlerini hissediyordu.

Sel

Sokakları çiçekçiler donatmış gibiydi, kiliseleri pastacıların zevkine göreydi; sarayları oyuncaklara benziyordu.

Ama Guatemala'nın başkenti güzel Antigua, kızgın toprağın çırpınmaları ve kusmukları arasında yüreği ağzında yaşıyordu. Volkanlar onu sürekli bir endişeye gark ediyordu. Gözyaşlarıyla boşaltamadıklarını inlemelerle çıkarıyordu.

1773'te toprak hiç olmadığı kadar büküldü. Ve en kötüsü, nehir yatağından çıktı, insanları ve evleri boğdu. Selden sonra hayatta kalanların uzaklarda başka bir şehir kurmak için koşarak kaçmaktan başka çaresi yoktu.

Taşan nehrin adı Düşünceli'ydi.

Salyangozlar

Tanrılardan yardım istedik, şeytanlardan, gökyüzündeki yıldızlardan. Salyangozlardan kimse yardım istemedi.

Ama salyangozlar sayesinde, Ucayali Nehri'nin kafası her bozulduğunda, kabaran suları toprağı istila ettiğinde ne bulurlarsa ezip geçerken, Shipibos yerlileri boğulup ölmüyor.

Salyangozlar haber veriyor. Her felaketten önce, yumurtalarını ağaç gövdelerine yapıştırıyorlar; yükselen suyun yetişebileceği seviyenin daha yukarısına. Hesaplarında asla şaşmıyorlar.

Tufan

Bu kadar itaatsizlikten ve günahtan bıkan Tanrı, yeryüzünü kendi elleriyle yarattığı bütün canlılardan temizlemeye karar vermişti. İnsanlar, hayvanlar, yılanlar, hatta gökyüzündeki kuşlar bile yok olacaktı.

Bilgin Johannes Stoeffler, 4 Şubat 1524 günü herkesi suların altına gömecek olan ikinci dünya tufanının kesin tarihini haber verdiğinde Kont von Igleheim omuz silkti. Ama o zaman yıldırım bıyıkları ve gök gürlemesi sesiyle Tanrı, bizzat düşüne girip kendisine şahsen bildirdi:

-Boğularak öleceksin.

Bütün İncil'i ezberden okuma yeteneğine sahip olan Kont von Igleheim yatağından fırladı ve bölgenin en iyi marangozlarının acilen çağrılmasını emretti. Ve bir anda Ren Nehri'nin sularında salınan reçineli ahşaptan, içten ve dıştan kalafatlanmış, üç katlı, kocaman bir gemi göründü. Ve Kont ailesi, bütün hizmetçileri ve bol erzakla beraber geminin içine taşındı ve gemiye toprakta ve havada yaşayan bütün canlı türlerinden birer çift aldı.

Söylenen günde yağmur yağmaya başladı. Çok değildi, neredeyse serpiştirdi, ama ilk birkaç damla panik çıkmasına ve çıldırmış bir kalabalığın rıhtımı istila edip gemiyi ele geçirmesine yetti.

Kont direndi, ama nehir sularına fırlatıldı, orada boğularak öldü.

Ağlar

Guaratıba kumsalının kumlarında martıların kahkahaları duyuluyor. Tekneler, balıkları ve maceraları boşaltıyor.

Balıkçılardan biri, Claudionor da Silva, kafasına vuruyor ve pişmanlıkla inliyor. Epey büyük bir mercan yakalamıştı, ama balık bir kanadıyla arkayı gösterip "şuradan bi tane daha geliyor, benden çok daha büyük" deyince inanmış ve mercanın kaçmasına izin vermişti.

Jorge Antunes yeni elbiselerini gösteriyor: Kaç gündür denizde kaybolmuştu, sert bir dalga onu çırılçıplak bırakmış, içme suyu bidonunu alıp götürmüştü. Artık güneşten ve susuzluktan öleceğine inanmıştı, ama ağlar ona, karnında bir şapka, ütülü bir pantolon, ütülü bir gömlek ve buz gibi bir kutu kola olan bir köpek balığı getirmişti.

Reinaldo Alves bütün takma dişleriyle gülüyor. *Küçümsemek için değil ama,* diyor, *iyi talih, iyi talih dedikleri bu olmalı.* Denizde yol alırken dişlerini kaybetmişti. Aksırmıştı ve dişleri suya uçmuştu. Hemen dalmış, aramış, ama bulamamıştı. Birkaç gün sonra, şans bu ya, kendi takma dişlerini kullanan şu dilbalığını yakalamıştı.

Karidesler

Gündüzün peşrev saatlerinde, Kaliforniya Körfezi kıyılarında balıkçılar oltalarını hazırlıyorlar.

İhtiyar büyücü güneş, son ışığını attığında, artık kanolar kıyıdaki kayalıkların arasına gizlenmiştir. Orada ayı beklerler.

Gün boyunca, karidesler suyun derinliklerinde çamura ya da kuma iyice batıp kaybolur. Ama ay gökyüzünde görünür görünmez, karidesler yukarı çıkar. Ay ışığı onları çağırır ve ona giderler. O zaman balıkçılar omuzlarında kat kat olan ağlarını fırlatır, ağlar havada kanat gibi açılır ve düşerken onları yakalarlar.

İşte böyle, aya doğru yolculuk ederken, karidesler kendi sonlarına varır.

Onları görünce, kimse bu bıyıklı böceklerin şiire bu kadar eğilimli olduklarını söyleyemez, o kadar çirkinlerdir ki; ama herhangi biri onları tattığında, buna inanır.

Lanet

Langland adıyla doğdu Avrupa'ya Şili'den güherçile, Peru'dan gübre taşıyan üç direkli demir gövdeli bir gemiydi.

Yirmi yaşını doldurunca Meryem Ana diye anılmaya başladı ve şanssızlığı da o zaman başladı. Denizdeki seferlerini yapmaya devam etti, ama talihsizlik peşini bırakmıyordu, her şey gittikçe daha beter oluyordu.

Yüzyılın başında, pek çok dertten mustaripken, gemi Paysandu Limanı'nda yakalandı, yerine getirilmeyen bir anlaşma yüzünden açılan ve yılan hikâyesine dönen kim bilir hangi dava yüzünden kırk yıl boyunca orada tutsak kaldı.

1942'de yeniden denize açıldı. Ve yeniden isim değiştirdi. Clara adıyla tekrar denize döndü. Bin tonluk tuz yüklendi, demir aldı.

Clara daha denize açılır açılmaz, Plata Nehri'nin ağzındayken, ufukta sigara biçiminde büyük bir bulut belirdi. Kötü işaret: Pampalardan kopup gelen rüzgâr, geminin üzerine yürüdü, onu paramparça etti ve parçalarını kıyıya attı. Clara, Las Delicias plajında bir evin ayaklarına ölü olarak düştü. Ev, Lorenzo Marcenaro'nundu; gemiyi Paysandu tersanesinde üçüncü kez vaftiz eden adamın yazlık evıydi.

O günden beri güney sularında hiçbir gemi ismini değiştirmeye cesaret edemiyor. Deniz özgür, ama kızları değil.

Deniz

Rafael Alberti neredeyse bir yüzyıldır dünyadaydı, ama Cadiz koyunu sanki ilk kez görüyormuş gibi izliyordu.

Bir terasta, güneşin tadını çıkarırken, martıların ve yelkenlilerin acelesiz uçuşlarını, mavi meltemi, köpüklerin suda ve havadaki gidiş gelişlerini izliyordu.

Yanında susup duran Marcos Ana'ya döndü ve kolunu sıkarak, sanki bunu hiç bilmemiş, sanki bunu yeni öğrenmiş gibi:

-Hayat ne kadar kısa, dedi.

Ceza

Afrika kıyılarındaki Cartago kenti kraliçe ve hanımefendiydi. Düşman savaşçılar, Roma kapılarına dayanmış ve atlarının ve fillerinin Roma'yı ayakları altında ezmesine ramak kalmıştı.

Birkaç yıl sonra, Roma intikam aldı. Cartago bütün silahlarını ve savaş gemilerini teslim etmeye mecbur edildi, aşağılayıcı bağımlılığı ve vergi ödemeyi de kabul etti. Cartago başı önünde her şeye *Olur*, dedi. Ama Roma Cartagoluların denizi terk etmesini ve yaşamak için toprağın içlerine hareket etmesini, kıyıdan uzakta olmalarını emrettiğinde - çünkü deniz onların cesaretinin ve tehlikeli deliliğinin sebebiydi - onlar gitmeyi reddettiler; buna elbette "Hayır!"dı, buna elbette "Asla!"ydı. O zaman Roma, Cartago'yu lanetledi, onu yok olmaya mahkûm etti. Ve lejyonlar oraya hareket ettiler.

Denizden ve karadan kuşatılan şehir üç yıl dayandı. Artık ambarlarda kontrol edecek delik kalmamıştı, tapınaklardaki kutsal maymunları bile yediler: Tanrıların çoktan unuttuğu, artık hayaletlerin mesken tuttuğu Cartago düştü. Yangın altı gün, altı gece sürdü. Sonra Romalı lejyonerler hâlâ dumanı tüten külleri süpürdüler ve bir daha orada hiç kimse, hiçbir şey büyümesin diye toprağı tuzla yıkadılar.

İspanya kıyılarındaki Cartagena şehri, işte o Cartago'nun kızıdır. Ve çok daha sonra Amerika kıyılarında doğan Cartagena de Indias şehri de, Cartago'nun torunudur. Bir gece alçak sesle sohbet ederken, Cartagena de Indias bana sırrını açtı: Bana, eğer bir gün kendisini de denizden uzak yaşamaya zorlarlarsa, tıpkı büyükannesi gibi kendisinin de ölümü seçeceğini söyledi.

Başka Ceza

Denizci halklar, denizlerini sadece sürgün cezası yüzünden kaybetmez.

Bir gün ve ertesi gün yapışkan, ölümcül, kara bir baş belası sulara ve kıyılara saldırdı. 2002 yılının sonlarında, bir petrol şilebi ortadan yarıldı ve zehrini Galiçya'ya ve çok uzaklarına kustu.

Petrolden simsiyah olan kıyılar haçlarla doldu. Ölü balıklar ve ölü kuşlar suların çürümüşlüğünde salınıyordu.

Devlet mi? Kördü. Hükümet mi? Sağırdı.

Ama balıkçılar, demir atmış gemiler, toplanmış ağlar yalnız değillerdi. Binlerce, ama binlerce gönüllü onlarla beraber bu istilaya karşı koydu. Kürek ve kovalarla, ne buldularsa onunla, günlerce, haftalarca canla başla çalışarak kumları ve kayaları petrolün giydirdiği yas giysilerinden soydular.

Bu bir sürü el dilsiz miydi? Onlar tiyatro replikleri söylemiyorlardı, ama yaptıklarını yaparak Galiçya dilinde şöyle diyorlardı: *Nunca mais*.

Sağanak

Gök yarıldı, bir tahtası açıldı ve bütün suyunu boşalttı. Sanki gökyüzü sonsuza dek boşalmak istiyormuş gibi yağdı ve bütün yağmur denize düştü.

Ufuktan ufuğa kabaran, çoğalan suların arasından bir savaş gemisi yol alıyordu. Elleri ensesinin altında güverteye uzanmış genç bir asker sağanağın altında ıslanıyordu. Ve soruyordu.

Askerlik hizmetini yerine getirmesine rağmen onun işi bilimdi. O açık denizde yağmur yağdığını hiç görmemişti. Ve bu anlamsızlığa bir açıklama arıyordu. İyi bir bilimadamı olarak bu askercik, doğanın bazen delirdiğine, çıldırmış gibi yaptığına, ama her zaman ne yaptığını bildiğine inanıyordu ya da inanmak istiyordu.

Isaac Asimov orada uzanıp gökyüzünün ıslak kurşunlarıyla taranarak saatler geçirdi ve hiçbir cevap bulamadı. Doğa neden fazlasıyla suyu olan denize su boşaltıyordu; dünyada susuzluktan çeken, bulutlara bir iyilik için yalvarıp duran bu kadar toprak varken?

Kuraklık

Lamın Sennah ve kardeşleri oyun oynamayı bırakmışlardı. Kuraklık başladığından beri, güneşin bombardımanı altındaki toprağı boş yere eşeleyip duruyorlardı.

Anne kulaklarını ve boynunu çıplak bıraktı; küpelerini ve kolyelerini sattı, sonra giysilerini ve evdeki eşyaları sattı.

Hiçbir şeysiz evin ortasında her gün tencerede yüzen azıcık şey için ateş yakıyordu.

Son taneleri yediler.

Anne komşular dumanı görsün diye ocağı yakmayı sürdürüyordu.

Uzun sıkıyönetim: Kuraklıkla kuşatılmış Lamin ve kardeşleri, geceleri gözleri faltaşı gibi açık ve gündüzleri de hiç durmadan esneyerek ve üşür gibi titreyerek geçiriyorlardı. Ellerini dizlerinin üstünde kavuşturup ateşin etrafına oturuyorlardı, artık gökyüzüne yağmur için bile yalvarmıyorlardı.

O zaman anne gitti ve evin altında sakladığı gümüş kaşıksız geri döndü.

Kaşık, onun gizli hazinesi, tek mirası, dedelerinin dedelerinden, ülkesi Gambia bir ülke olmadan önceki zamanlardan kalmaydı

Bu son satış, yiyecek birkaç lokma sağladı.

-Ama o da bitti, diye anlattı Lamin.

Anne bir daha ayağa kalkamadı. Artık evin ortasında ateş yoktu.

Çöl

Dünya dünya olmaya başladığında, dağ Tnupa oğlunu kaybetti ve memelerindeki ekşimiş sütle toprağı sulayarak ölümden intikam aldı. And stepleri, bu süt baskınıyla sonsuz bir tuz çölüne dönüştü.

O kinden doğan Uyuni Tuzlası, yolcuları yutuyordu, ama Ramon Morales, lamaların ve vikunyaların adımlarına son verdiği bu kıyılardan yürüyerek onu geçmeye kalkıştı.

Biraz yürüyünce, son dünya işaretlerini de gözden yitirdi.

Tuz kristalleri botlarının altında gıcırdarken saatler geçti, günler, geceler geçti.

Dönmek istiyordu, ama nasıl bilmiyordu; devam etmek istiyordu, ama nereye bilmiyordu. Gözlerini ne kadar ovuşturursa ovuştursun, tek bir ufuk bulmayı başaramıyordu. Beyaz ışıktan kör olmuş, tuz parıltısının beyaz hiçliğinden başka bir şey görmeden yürüyordu.

Her adımı acı veriyordu.

Ramon zaman kavramını yitirmişti.

Pek çok kez yere yığıldı. Pek çok kez gecenin ayazı ya da gündüzün alevi tarafından tekmelenerek uyandırıldı; ama her seferinde doğruldu ve artık onun olmayan ayaklarıyla yürümeye devam etti.

Onu Altucha Köyü yakınlarında yere yığılmış halde bulduklarında, tuz botlarını dişleyerek yutalı çok olmuştu ve mataralarında tek bir damla bile su kalmamıştı.

Azıcık kendine geldi. Cennette ya da cehennemde olmadığına inanınca sordu: *Kim geçmiş olabilir bu çölü?*

Köylü

Yoksul bir bostanda doğup büyüyen Angelo Giuseppe Roncalli, köydeki çocukluğunu hatırlayınca heyecandan ağlamıyordu:

-Erkekler için, diyordu, *hayatlarını heba etmenin üç yolu vardır: Kadınlar, kumar ve tarım. Benim babam en sıkıcısını seçti.*

Ama o, her gün Vatikan'ın en yüksek kulesi olan Rüzgâr Kulesi'ne çıkıyor ve oturup bakıyordu. Elinde teleskop, sokaklara şöyle hızlıca bir göz attıktan sonra Roma'nın dışlarındaki toprağın hâlâ toprak olduğu yedi tepeyi arıyordu. Ve o uzak yeşilliği seyrederek saatler geçiriyordu, ta ki sorumlulukları ona ayini yarıda kesmeye zorlayıncaya dek.

O zaman, Angelo beyaz cüppesini giyiyor, göğsünde bu dünyadaki tek malvarlıkları olan kurşun kalemi ve haçıyla yeniden Papa XXIII. Jean Paul olduğu tahtına dönüyordu.

Akrabalar

1992'de Amerika'nın Kurtuluşu diye bir şeyin beşinci yüzyılı kutlanırken, Katolik bir rahip Meksika'nın güneydoğusunda, ormanın içlerindeki bir köye vardı.

Ayinden önce günah çıkarıldı. Yerliler Tojolobal dilinde günahlarını anlattılar. Carlos Lenkersdorf, bu gizemlerin çevrilmesinin imkânsız olduğunu çok iyi bilmesine rağmen itirafları tek tek tercüme etmeye çabaladı:

-Mısırını terk ettiğini söylüyor, diye çevirdi Carlos. *Mısır tarlasının çok üzgün olduğunu söylüyor. Kaç zamandır gitmemiş.*

-Ateşe kötü davrandım, diyor, *iyi yanmadığı için sopayla vurdum.*

-Patikanın şerefini lekelediğini söylüyor, hiç gerek yokken maçetayla yol açarak ilerlemiş.

-Öküzün canını acıttığını söylüyor.

-Bir ağacı söktüğünü söylüyor, ona neden olduğunu bile söylememiş.

Rahip, Musa'nın kataloğunda yer almayan bu günahlarla ne yapacağını bilemedi.

Aile

Jose Saramago'nun dedesi Jeronimo'nun okuma yazması yoktu, ama bilgili bir adamdı, bildiğini susardı.

Hastalandığında, saatinin geldiğini anladı. Sessizce bostanda yürüdü ve her ağacın önünde durarak, hepsini tek tek kucakladı. İnciri, defneyi, narı ve üç ya da dört zeytin ağacını kucakladı.

Yolda bir otomobil bekliyordu.

Otomobil onu Lisboa'ya götürdü; ölüme.

Sunu

Enrique Castanares, yıllarını doldurdu ve şenlik oldu.

Manuela Godoy davet edilmemişti, ama onu gitarlar çağırdı.

O, yaklaşılacak biri değildi. Kimseyle değildi. Robles Köyü'nün dışlarındaki kulübesinde kimsesiz, kimse için, yaşayıp içmişti yıllarını; kaç yıl olduğunu kimse bilmiyordu. Bir piresi bile olmayacak kadar yoksul olduğu biliniyordu; bir şişeye sarılıp uyuyacak kadar yalnız olduğu da.

Ama o gece, şenlik gecesi, Manuela, Castanares ailesinin evinin çevresinde pencerelerden içeri bakarak turlar attı durdu, sonunda onu da içeri çağırdılar, dansa katıldı.

Hiç durmadan herkesi yoruncaya dek dans etti, bütün şarabı içti.

Son giden o oldu. Ona biraz kızarmış et ve börek paketlediler, gecenin sonunda elinde bu yükle yola çıktı. S'ler çizerek mısır tarlasına girdi ve gözden kayboldu.

Ertesi sabah, doğum günü kutlanan Enrique kapıdan çıktığında o da oradaydı. Bekliyordu

-Yolunuzu mu kaybettiniz Dona Manuela?

Başıyla, *hayır*, dedi. Ellerinde kutsal bir çanaktaymış gibi bir balkabağı ışıldıyordu. Özel mahsulünün ilk balkabağıydı.

-Hepsi sizin, dedi.

Üzümler

Kutlama patlamaları değildi bunlar, savaş gümbürtüleriydi.

Toplar ve bombalar, izli fişeklerin çizdiği Zagreb gökyüzünü kaygılandırıyordu.

Fran Sevilla, Madrid'e, Radio Nacional'e yılın son haberini geçerken eski yıl ölüyordu ve Yugoslavya da ölüyordu.

Fran telefonu kapattı; bir çakmağın ışığında saatine baktı. Yutkundu. Yalnızdı, siren sesleri ve bomba gümbürtülerini saymazsak boş bir otelde yeni yılın doğmasına dakikalar vardı. Pencereden içeri giren savaş parıltıları odanın tek ışığıydı.

Fran yatağına uzandı, bir salkımdan on iki üzüm tanesi kopardı. Ve tam gece yarısı onları yedi.

Üzümleri tek tek yerken, bir çatalla, İspanya'dan getirdiği iyi bir Rioja şarabı şişesine on iki darbe vuruyordu.

Fran şişeye vurulan bu darbeleri, çocukken, Madrid'in dışında, çanları olmayan bir mahallede yaşarken babasından öğrenmişti.

Şarap

Lucila Escuedra yaşının farkına varmıyordu.

Artık yedi oğlunu gömmüştü ve dünyaya yeni doğmuş gibi bakmaya devam ediyordu. Şili'de, Santiago'daki evinin iç avlusunda, her gün suladığı üç küçük servinin arasında dolanıyor ve ağaçlarıyla sohbet ettikten sonra acılarına, sıkıntılarına ve dünyanın hüzünlü bütün seslerine sağır, komşu sokaklarda yürümeye çıkıyordu.

Lucila cennete inanıyordu, ona yaraşacağını da biliyordu, ama kendini evde çok daha iyi hissediyordu. Ölümü atlatmak için, her gece başka bir yerde yatıyordu. Yatağını taşıması için hiçbir zaman bir torununun torunu eksik olmuyordu, onu almaya gelecek olan Azrail'in hayal kırıklığını düşününce ağzı kulaklarına varıyordu.

O zaman, uzun işlemeli ağızlığında günün son sigarasını yakıyor, Maipo Vadisi'nden bir kadeh roze şarap dolduruyor, Meryem Ana ve Efendimiz için dua ederken her aminde bir yudum alarak, yudum yudum şarap içerek uykuya dalıyordu.

Şarap Evi

Adı, örümcek Ramona'nın tavanda, Montevideo limanındaki komşularına çalışkanlık dersi vererek ördüğü ağlar yüzünden Las Telitas'tı.

Gündüzleri manavdı, geceleri meyhane. Yıldızların altında, biz akşamcılar içiyor, şarkı söylüyor, sohbet ediyorduk.

Borçlar tezgâhın arkasındaki bir duvara yazılıyordu.

-*Bu duvar pislikten görünmüyor*, diye yorum yapıyordu müşteriler, kadehleri birbiri ardına tüketirken.

D'Alessandro kardeşler, Lito ve Rafa, yani Şişman ve İnce, rakamları yazacak yer kalmayıncaya dek duymazdan geliyorlardı.

O zaman Af Gecesi geliyordu, kireç hesapları temizliyordu.

Eski müşteriler olayı kutluyor, yeni müşteriler de alınlarına bir şarap dokunuşuyla vaftiz ediliyordu.

Bira

Bu iksir mahvoluşa götürüyor. Salyangozların mahvına.

Hava kararınca sığınaklarından çıkıyorlar ve bitkilerin yeşil etini yemek için salyangoz ritminde ilerliyorlar.

Bostanın ortasında bir bardak bira bekçilik ediyor. Bu dayanılmaz bir çekim. Aromanın çağrısına uyan salyangozlar, bardağın ağzına kadar tırmanıyorlar. Uçurumun kıyısından, lezzetli köpükle mahmurlaşıyor, ayakları kayıyor ve düşüyorlar. Bu küçük sarhoşlar, bira denizinde mutlu bir şekilde boğuluyorlar.

Yasak Meyve

Damaso Rodriguez'in inekleri vardı, ama otlağı yoktu. İnekler her yeri geziyor, bir burada, bir orada dolanıyorlardı ve sahiplerinin en ufak dikkatsizliğinde, Urena Köyü'ne giriyor ve müptelası oldukları parka yöneliyorlardı.

İnekler parktaki büyük çimenlerin sağ tarafına gidiyorlardı. Etli uzun otlar oradaydı ve yerde, sulanmış mangolardan ıslak bir halı vardı.

Polisler ziyafeti yarıda kesiyordu. İnekleri sopalarla kovalıyor ve onları nezarete atıyorlardı.

Damaso sonunda cezayı ödeyip ineklerini özgürlüğe kavuşturuncaya dek karakolda saatler geçiriyordu, ayakta kalmaya ve vaazlara katlanıyordu.

Kızı Aura bazen ona eşlik ediyordu. Dönüşte babası ona, *Yetkililer ne yaptıklarını bilir*, diye anlatırken Aura'nın gözleri dolu dolu oluyordu. Mangolar çok olmasına ve orada kendi kendilerine kuruyacak olmasına rağmen, hayvanların böyle bir lezzeti tatmaya hakları yoktu. İnekler bu, insanlara yaşama sevinci versin diye ayrılmış bol sulu, göz alıcı yemeği yemeye layık değillerdi.

-Ağlama kızım, diyordu Damaso, *yetkililer yetkilidir, inekler inektir ve biz adamlar da adamız.*

Ne yetkili, ne inek, ne de adam olan Aura, babasının elini sıkıyordu.

Et Günahı

Hesabı o yaptı, her zaman olduğu gibi. Adamları, ya toplama yapmayı bilmiyordu, ya da bilerek yanlış topluyordu. Tekrar hesapladı, haklıydı: Bir dana eksikti.

Şüpheli çobanı yakaladı, bir iple bağladı, atına bindi ve onu sürükleyerek uzaklara götürdü.

Taşlıkların arasında derisi yüzülmüş gündelikçi oraya vardığında, canlıdan çok ölüydü, ama Don Carmen Itriago hiç üşenmedi, zamanını bu işe ayırdı ve onu özenle kazıklara bağladı. Tek tek kazıkları çaktı ve her bir kazığa mahkûmun ellerini ve ayaklarını, belini ve boynunu nemli sicimlerle bağladı.

Çobanın kalıntıları yalvardılar:

-Size danayı öderim Don Carmen, neyse veririm size, hayatımı veririm.

-Sonunda benimle aynı fikirde olan birini buldum, dedi patron atının üstünden ve tozların arasında dört nala kayboldu.

Artık ölü olan bir attan başka tanık yoktu, karıncaların ve güneşin yiyip bitirdiği çobandan geriye ismi bile kalmadı: Kırmızı toprağın üstünde yalnızca, haç biçimindeki kemikleri kaldı. Don Carmen ortalıkta bu tür sorunlardan bahsederek dolaşacak bir adam değildi, çünkü özel mülkiyet özel hayatın bir parçasıydı ve özel hayat da bir kişiye aitti.

Buna rağmen, Alfredo Armas Alfonzo hikâyeyi anlattı. O orada olmadan oradaydı ve görmeden gördü; tıpkı dünya dünya olduğundan beri Unare Nehri'nin ortasından geçtiği bu geniş vadide ne kadar şey olduysa gördüğü gibi.

Av Eti

Arnaldo Bueso on beş yaşına giriyordu.

Büyükleri doğum gününü Ajagual Nehri'nin kıyılarındaki ormanda büyük bir sürek avıyla kutladılar. İlk sürek avı olduğu için, ona daha geride bir görev verdiler. Onu sık ağaçlı bir yerde, *Sakın yerinden ayrılma*, diye tembihleyerek bıraktılar. Avcılar köpeklerini salarken ve atlarıyla dört nala fırlarken, o kendisine bakan Rifle 22'ye bakarak orada kaldı.

Havlamalar uzaklaştı, gürültüler kayboldu.

Tüfek bir ağacın dalında asılıydı, uzun bir deri kayışla bağlanmıştı.

Arnaldo ona dokunmaya cesaret edemedi. Elleri ensesinde uzanıp yaprakların arasında uçuşan kuşları izleyerek düşünüyordu. Bekleyiş uzun sürdü. Kuşların ninnisiyle uyudu.

Onu kırılan bir dalın çıtırtısı uyandırdı. Korkudan taş kesildi. Kocaman bir geyiğin panik içinde üzerine geldiğini gördü: Geyik sıçradı, tüfeğin kayışına takıldı. Arnaldo bir ateş sesi duydu ve hayvan yere düştü.

Bütün Santa Rosa de Capon Köyü kahramanlığı kutladı. Görülmemiş bir şeydi: aşağıdan, tek bir kurşunla, tam sıçrarken, hem de tam kalbinden.

Arnaldo birkaç yıl sonra evinde dostlarına verdiği hararetli bir rom partisini yarıda kesti. Bir konuşma yapacakmış gibi sessizlik istedi. Onu avcılık hayatının ilk ve son zaferine inandıran büyük boynuzları gösterdi ve itiraf etti:

-İntihardı.

Küfürbazın Eti

Arzunun tutsağı yalnız bir adam açık havada yürüyordu Montevideo'dan çok da uzak olmayan kırdaki yumuşak tepecikler, memeleri ya da baldırları andıran, o insanı çileden çıkaran kıvrımlarıyla kışkırtıcıydılar. Paco tensel bir suçtan kaçmak isteyerek yukarılara bakıyordu, ama gökyüzü de gözlerine rahat vermiyordu: Orada, yukarıda da bulutlar küçük adımlarla ilerliyor, hamakta salınıyor, kendilerini sunuyorlardı.

Çiftliğin sahibi olan Paco'nun kız kardeşi Victoria, onu uyarmıştı:

-Hayır, tavuklar olmaz. Hayır, tavuklara dokunmak yok.

Ama Paco Espinola Eski Yunanlılar hakkında epey okumuştu ve kaderin garip cilveleri üzerine bir şeyler biliyordu. Bacakları yasak topraklara doğru yürüdü ve o da kaderin seslerine itaat ederek, gitmesine izin verdi.

Uzun zaman sonra Victoria onun geldiğini gördü. Ağır adımlarla Paco, bir elinden sarkan, salınıp duran bir şey getiriyordu. Victoria o şeyin ölü bir tavuk olduğunu fark edince kan beynine sıçradı, öfkeden deliye döndü.

Paco sessizlik istedi ve gerçeği anlattı.

Paco gölge bir yer arayarak kümese girmişti, orada renkli tüylü bir tavuk görmüştü. Ona bir avuç mısır tanesi atmıştı ve tavuk da yedikten sonra ona "Teşekkür ederim," demişti.

O zaman kar rengi bir başka tavuk yaklaşmıştı, o da çok terbiyeliydi, yemiş, teşekkür etmişti.

-Ama sonra bu geldi, diye anlattı Paco, başı düşmüş olanı göstererek. *Ona biraz mısır verdim. Dokunmadı bile. "Sen yemiyor musun canım?" diye sordum, ama o ibiğini kaldırıp bana "Hadi lan orospu çocuğu, ananın amına git!" dedi. Düşünebiliyor musun Victoria? Bizim annemize Victoria! Bizim annemize!*

Diyet

Sarah Tarler Bergholz çok kısa boyluydu. Torunlarının, sempatık yüzünden beline kadar dökülen saçlarını döne döne fırçalaması için onun oturması gerekmiyordu.

Sarah o kadar şişmandı ki artık nefes alamıyordu. Chicago'da bir hastanede, doktor ona her şeyin çok açık olduğunu söyledi: Boy ve kilo oranını dengelemek için sert bir diyet uygulaması ve yağları eritmesi gerekiyordu.

İpek sesliydi. En canlı iddiaları bir sırra benziyordu. Bir sır söyler gibi konuşarak doktorun gözlerinin içine bakıp.

-Hayatın salam olmadan bir şeye benzediğinden emin değilim, dedi.

Ertesi yıl mahvına sarılıp öldü. Kalbi yetmedi. Bilim açısından durum açıktı, ama kalbi salamdan mı bıktı, yoksa atmaktan yorgun mu düştü, asla bilinmeyecek.

Yemek

Nicolasa'nın teyzesi ona yürümeyi ve yemek yapmayı öğretti.

Ocağın başında, teyzesi ona, kalıtımsal mı, kendi icadı mı bilinmez, ellerinden doğan yemeklerin sırlarını açıklamıştı. Böylece Nicolasa, Meksika mutfağının eski gizlerini öğrenerek büyüdü ve aynı zamanda daha önce hiç tanıma zevkine erilmeyen lezzetler ve tatlar arasında şatafatlı düğünler yapmayı öğrendi.

Daha teyzesi ölür ölmez, mezarlıktan şikâyetler gelmeye başladı. Ölüler onun mezarından gelen gürültüler yüzünden uyuyamıyorlardı. Kendi tarifi olan yemekler pişirilmeyinceye kadar uyumayacaktı.

Nicolasa'nın bir lokanta açmaktan başka şansı yoktu Şimdi orada, eğer bu kadar uzakta yaşama talihsizlikleri olmasaydı, tanrılara büyük hazlar verebilecek olan yemekler yapıyor.

Canlı Doğa

Alfredo Mires Ortız, Cajamarca'daki zamanların ve geleneklerin belleğini toplamak istiyordu. Yerliler ona bazı çalışma alanları önerdiler:

Güneş ve ay tutulmaları,

yağmur,

sel,

sis,

don,

fırtına,

hortum.

Alfredo anladı:

-Ah evet, dedi, *doğal olaylar*.

Alfredo yıllar geçtikçe öğrendi.

Ay ve güneş tutulmalarının olduğunu, çünkü güneş ve ayın geçimsiz, evli bir çift olduğunu, güneşin ateşten ve ayın sudan olduğunu ve ne zaman buluşsalar kavga ettiklerini, güneşin ayı yaktığını, ayın da güneşi ıslatıp söndürdüğünü öğrendi;

yağmurun ve nehirlerin kardeş olduğunu;

toprağın kanının nehirlerden aktığını ve toprağın kanı akınca sellerin olduğunu;

sisin yolcularla dalga geçerek gülmekten öldüğünü,

donun tek gözlü olduğunu, bu yüzden mahsulleri tek bir yanından yaktığını;

fırtınanın yeşil aylı günlerde atılan tohumları yiyerek dilini şaklattığını;

ve hortumun dönüp durduğunu, çünkü tek ayaklı olduğunu öğrendi

Açıktaki Ruh

Bazı eski geleneklerin söylediğine göre, hayat ağacı tersine büyür. Gövde ve dallar aşağı, kökler de yukarı doğru. Dal ve yapraklar toprakta saklı, köklerse gökyüzüne bakıyor. Meyvelerini değil, kaynağını sunuyor. En içten, en kırılgan yanını toprakta saklamıyor; onu açık havada tehlikenin kucağına atıyor: Köklerini kanlı canlı dünya rüzgârlarına teslim ediyor.

-*Hayat böyle*, diyor hayat ağacı.

Gingko

O, ağaçların en ihtiyarı. Dinozorlar zamanından beri dünyada.

Yapraklarının astımı engellediğini, baş ağrısını dindirdiğini ve yaşlılık marazlarını hafiflettiğini söylerler.

Gingko'nun kötü belleğe en iyi merhem olduğunu da söylerler. Ama bu, evet, kanıtlanmıştır. Atom bombası Hiroşima'yı kapkara bir cehenneme çevirdiğinde, ihtiyar bir gingko patlamanın olduğu yerin yakınında can verdi, yere düştü. Ağaç ağacın koruduğu Budist tapınağı gibi kireçleşip kaldı. Üç yıl sonra birisi, yeşil bir ışığın kömürlerin arasından göründüğünü keşfetti. Ölü kütük, bir tomurcuk vermişti. Ağaç yeniden doğdu, kollarını açtı ve çiçeklendi.

Katliamdan hayatta kalan bu ağaç orada yaşamaya devam ediyor.

Bilinsin diye.

Canlı Tarih

Veracruz'da anlatıldığına göre, Hernan Cortes'in Meksika topraklarındaki ilk eviydi.

Cortes evinin güneş tuğlasından, Huitzilapan Nehri'nin taşlarından ve gemisinin demir attığı yerin yakınında bulunan kayalıklardaki mercanlardan yapılmasını emretmişti.

Ev hâlâ ayakta, yaşıyor görünüyor, ama aslında solunum yetmezliğinden öldü. Koca bir ağaç, binlerce koluyla işgalcinin evini düğümledi. Dallar, kollar, ve kökler duvarları ezdiler, avluyu istila ettiler, pencereleri kapadılar, artık içen azıcık bile ışık girmiyor. Yüzyıllardır süren gün be gün yiyip bitirme töreni, komşuların ilgisizliği ve horgörüsü altında ağır ağır tamamlanırken, sıkı dallar yalnızca tek bir açık kapı bıraktılar; hiç kimse için.

Cuxin

Orada doğmuştu; ilk adımlarını orada atmıştı.

Rigoberta yıllar sonra Guatemala'ya dönebildiği zaman, köyü artık yoktu Askerler Lah-Chimel diye bilinen o köyden avucunun içinde taşıdığı o küçük Chimel'den geriye canlı hiçbir şey bırakmamışlardı: Köylüleri öldürmüşlerdi, mısırı ve tavukları da; kaçabilen çok az yerli, çalılıklardaki havlamaları onları ele vermesin diye köpeklerini boğmak zorunda kalmıştı.

Rigoberta Menchu, sislerin arasında yüksek topraklarını dolaştı, çocukluğunun derelerini arayarak yukarı dağa, aşağı dağa yürüdü, ama hiçbiri yoktu. Onun yıkandığı sular artık kuruydu, ya da belki de oradan uzaklara gitmişlerdi.

Sonsuza dek büyüyeceğini sandığı en ihtiyar ağaçlardan geriye yalnızca çürümüş kalıntılar kalmıştı. O güçlü dallar darağaçları kurmaya yaramıştı; o koca kütükler kurşuna dizme duvarı olmuştu ve sonra ağaçlar da ölüme terk edilmişti.

Rigoberta, susuz damla, dalsız yaprak, siste, sisin içlerine yürümeyi sürdürdü. Arkadaşı cuxin'i aradı, onu yaşadığı yerde aradı, ama havada kurumuş köklerinden başka bir şey bulamadı. Sürgün yıllarında her gece düşünde ziyaret ettiği sarı kalpli, beyaz çiçekli o dallı budaklı ağaçtan ona kalan yalnızca buydu.

Cuxin bir anda yaşlanmış, kökü ve her şeyiyle kendisini sökmüştü.

Hatırlayan Ağaç

Yedi kadın daire olmuş oturuyor.

Humberto Ak'abal çok uzaklardan, köyü Momostenango'dan onlara bir sedir ağacının eteklerinden topladığı kuru yapraklar getirmişti.

Kadınlardan her biri bir yaprağı kulağına yaklaştırıp parmaklarında yavaşça ezdi. Böylece ağacın belleği açıldı:

Biri kulağına esen rüzgârı hissetti;
öteki ağır ağır salınarak düşen yaprağı;
öteki, kuşların bir kanat çırpışını;
diğeri kulağında yağmur yağdığını söyledi;
öteki bir hayvanın koşuşunu dinledi;
diğeri seslerin bir yankısını;
ve diğeri adımların ağır ağır uzaklaştığını...

Hatırlayan Çiçek

Orkideye benziyordu, ama değildi. Gardenya kokuyordu ya, o da değildi. Büyük taç yaprakları, sapından ayrılıp uçmak isteyerek titreyen beyaz kanatları vardı; Küba'da kelebek diye anılmasının nedeni bu olsa gerek.

Alessandro Riccio, Küba'dan getirdiği bir kelebek soğanını Napoli topraklarında ekti. Kelebek yabancı topraklarda yaprak verdi, ama çiçek açmadı. Alessandra'nın Kübalı arkadaşları bir haftalığına evinde kalmaya Napoli'ye geldiklerinde, aradan aylar yıllar geçmişti ve kelebek, yapraktan başka bir şey vermemeye devam ediyordu.

O zaman, bitkinin çevresinde, kendi toprağının sesleri duyulup yankılandı: Antiller tarzında şarkı söyleyerek konuşma biçimi. Bitki kelimelerin bu müziğini yedi gün yedi gece dinledi, çünkü Kübalılar uyanıkken de konuşuyordu, uyurken de.

Alessandra arkadaşlarına *güle güle* deyip havaalanından döndüğünde, evinde yeni doğmuş beyaz bir çiçekle karşılaştı.

Jacaranda

Geceleri, Norberto Paso, Buenos Aires limanında kağıt topluyordu.

Gündüzleri, limanın uzağında bu evi ayağa kaldırıyordu. Blanca ona tuğlaları taşıyor, çimento kovalarını uzatıyordu ve duvarlar toprağın üzerinde tornadan çıkmış gibi yükseliyordu.

Blanca pazardan bir jacaranda getirdiğinde evin yarısı bitmişti. Küçük bir ağaçtı. Bir platal ödemişti. Norberto kafasını kaşıdı:

-*Sen delisin*, dedi ve ona bitkiyi dikmesi için yardım etti.

Evi bitirdiklerinde Blanca öldü.

Yıllar geldi geçti ve Norberto artık dışarı çok az çıkar oldu. Sadece haftada bir kez. Şehrin merkezine birkaç saat yolculuk edip mitinge katılan diğer ihtiyarlarla buluşuyor; çünkü emeklilik maaşı kendini asmak için ip almaya bile yetmiyor.

Norberto gece geç vakit eve döndüğünde jacaranda onu bekliyor.

Muz Ağacı

Ustası Kudüs'te hacda iken ölmüştü; utanç verici bir ölümdü.

Yirmi yüzyıl sonra, Buenos Aires'in bir sokağında bir kurşun rüzgârı, Carlos Mugica'nın göğsünü yarıp geçti.

İnançlı kardeşi Orlando Yorio, Carlos'un kanını yıkamak istedi. Bir kova su ve süpürge getirdi, ama polis izin vermedi. Ve Orlando orada, evinin önünde, bir elinde süpürge, gözlerini pek çok kişinin kanı gibi olan o koca kan gölüne dikmiş bir şekilde kalakaldı.

Sonra birden yağmur boşandı, haber vermeden, bütün öfkesiyle; kanı bir muz ağacının ayağına kadar götürdü. Muz ağacı onu son damlasına kadar içti.

Yeşil Diyalog

Hareketsiz görünüyorlar, ama nefes alıyorlar ve ışık arayarak yürüyorlar.

Ve konuşuyorlar. Bir ağacın bir darbe ya da yara aldığında kendini zehir terleyerek savunduğu ve yakındaki ağaçlara bir tehlike işareti yolladığı pek bilinmez, ama bu kanıtlandı. Ağaç dilindeki kelimeler havada yolculuk ediyor ve *tehlike*, diyorlar; *dikkat*, diyorlar. İşte o zaman yakındaki ağaçlar da zehir salgılıyor.

Belki de yeryüzündeki ilk ağaç ayağa kalktığından ve geleneğin söylediğine göre, çoğalıp bir kıvılcımın daldan dala bütün dünyayı dolaşabileceği kadar sık ormanlara dönüştüklerinden beri böyleydi.

Şimdi çölle çöl arasında hayatta kalan ağaçlar kadim zamanlardan kalma bu iyi komşuluk geleneğini yaşatıyorlar.

Dilsizler

Gövdelerinde doğum günlerini çizen çok fazla halka var. Bu ağaçlar, bu koca ihtiyarlar, yüzyıllardır toprağın derinliklerine mıhlanmışlar ve kaçamıyorlar. Elektrikli testerelerin önünde savunmasız çatırdıyor ve düşüyorlar. Her devrilmede dünya yerle bir oluyor ve kuşlar evsiz kalıyor.

Uygunsuz ihtiyarlar katledilerek ortadan kaldırılıyor. Onların yerine kâr getiren gençler geçiyor. Doğal ormanların yerini yapay ormanlar alıyor. Türlü halleriyle düzen, askeri düzen, endüstriyel düzen, doğal kaosa karşı zafer kazanıyor. Doğru uluslararası pazara giden okaliptüsler ve çamlar, içtimadaki askerlere benziyorlar.

Fast food, fast wood: Yapay ormanlar bir anda bitiveriyorlar ve anında satılıyor. Döviz çeşmesi, gelişme örnekleri, ilerleme sembolleri olan bu ahşap yaratıklar toprağı kurutuyor ve Yer'i mahvediyor.

Onların içinde kuşlar ötmüyor.

Sessizlik ormanı, diyor insanlar.

Yalnızlar

Guacamayo yuvasını kurduğu ağacın etrafında dönerken çok neşeli olur.

Halbuki o bütün ömrünü bir evin dört duvarı arasında, bir kafeste tutsak geçirdi. Sahibi ölünce yapayalnız kaldı. Onu, Quito yakınlarında üzgün hayvanlar için bir sığınağı olan Schlenker ailesi aldı.

Bu *guacamayo* daha önce hiçbir akrabasını görmemişti. Şimdi ne diğer *guacamayo*'larla anlaşabiliyordu, ne de papağan ailesinden kuzenlerinden herhangi biriyle.

Onunla da anlaşmak mümkün değil. Bir köşede gurkluyor, titriyor, ötüyor ve gaga darbeleriyle tüylerini yoluyor.

Zavallı hayvan, diyorum. Bundan daha yalnızı olamaz. Ama beni sığınağa getiren Abdon Ubidia beni yalnızların en yalnızıyla tanıştırıyor.

Bu son *aguti paca* ya da *cuy de monte*; gecelerini daire halinde yürüyerek, gündüzleriniyse devrilmiş bir ağacın oyuk kütüğünde gizlenerek geçiriyor. O, türünün bu bölgedeki son canlı örneği. Diğerlerinin hepsi yok edildi.

Ölümünü beklerken konuşacak kimsesi yok.

Houdini

Avcılar onu ormanda kıstırdıklarında bir kanadını kesmişlerdi. Kitty Hischier onu Puerto Vallerta'nın pazarında buldu. Haline acıdı ve serbest bırakmak için satın aldı. Ama papağan tek başına başının çaresine bakamıyordu. Sakattı, herhangi birinin midesi için kolay bir lokmaydı. Kitty onu kafesine koyup, kamyonuyla alıp götürmeye karar verdi. Niyeti onu gizlice sınırdan geçirmekti. O da Birleşik Devletler'deki binlerce, binlerce kaçak Meksikalıdan biri olacaktı.

Kaçma eğilimi yüzünden Houdini adıyla vaftiz edildi. Yolculuğun ilk günü güçlü gagasıyla kafesin kapağını kaldırdı. İkinci gün kafesin tabanını yerinden çıkardı. Üçüncü gün, tel örgülerin arasında bir delik açtı. Dördüncü gün, çatıdan kaçmayı denedı, ama artık gücü kalmamıştı.

Houdını ne konuşuyor, ne yiyordu Dil grevinde, açlık grevinde öldü.

Kurbağalar

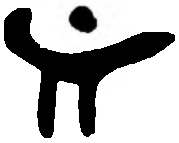
Eğer bir genç kız bir kurbağayı öperse, kurbağanın prense dönüşeceği söylenir. Kurbağanın öpülesi bir hali yok gibidir, ama bazıları yine de denedi. İşe yaramadı.

Buna karşılık, kimyasal böcek ilaçları kurbağaları öpünce, kurbağalar canavara dönüşüyor.

Eskiden, kurbağa ailesinde çok nadiren biçimsiz bir yavru çıkardı, ama bu nadiren rastlanan hadiseler son yıllarda Minnesota göllerinde, Pennsylvania ormanlarında ve pek çok yerde alışıldık şeyler haline geldi. Her gün daha az kurbağa doğuyor ve gözsüz yahut bir bacağı fazla ya da eksik doğanların sayısı her geçen gün artıyor.

Kurbağalarla rüzgârın saçtığı kimyasal zehirlerin ilk ölümcül karşılaşması, kurbağalar ilk atalarının şarkısıyla dünyanın sessizliğini bozduğu o uzak günden bu yana milyonlarca yılı aşkın bir zamandır toprakla su arasında yaşayıp giderken oldu

Tohumlar

Brezilya'da köylüler sordu. İnsansız bu kadar toprak varken, neden topraksız bu kadar insan var? Onlara kurşunlarla cevap verildi.

Ama korku onlara miras kalan tek şeydi ve onu da kaybettiler. Sormaya, toprakları işgal etmeye ve çalışmak istemek suçunu işlemeye devam ettiler.

Milyonlarcaydılar ve sormaya devam ettiler. Sordular: *Neden kimyasal işkencenin toprağı telef etmesine izin veriliyor?* Bir de: *Eğer tohumlar tohum olmayı bırakırsa bize ne olacak?*

2001 yılı başlarında, topraksız köylüler, Rio Grande do Sul'da Monsanto şirketine ait, genetik olarak oynanmış tohumların üretildiği bir araştırma çiftliğini işgal ettiler. Tek bir suni soya bitkisi bile bırakmadılar.

Plantasyonun adı *Bana Dokunma* idi.

Bitkiler

Mide yanması için, soyulup kızartılmış domates.

Hazımsızlık için kaynatılmış çimen.

Ağrılar için *maguey* merhemi, pişmiş kauçuk ya da hintinciri.

Hintkirazı eti ve saparna kanı *temizler*, bezelye kabukları böbrekleri *temizler*, çam fıstıkları bağırsakları *çalıştırır*.

Manitas ağaçlarının beş parmaklı çiçekleri yüreğe serinlik ve cesaret *verir*.

İşgalciler bu yenilikleri Meksika'da buldular. Telaffuz edilemeyen isimleri olan, ama ateşi düşüren, parazitleri döken, idrar yolunu açan ya da yılanların zehrini atan diğer otlarla birlikte İspanya'ya götürdüler.

Eski Amerikan ilaçları Avrupa'da iyi karşılandı.

Ama birkaç yıl sonra, Kutsal Engizisyon bir sürek avı başlattı. Bitki bilgisi, işkenceyi ya da ateşte yanmayı hak eden doktor kılığına girmiş cadıların ve şeytanların bir aracıydı. Egzotik giysilerinin altında İblis'in tırnakları görünüyordu.

Bu şuruplar ve merhemler, yabancı yataklarda günaha davet eden çikolata ateşleri ve tütün dumanları gibi, paganların kötü putperestlik sanatlarını icra ederken havada dalgalanmak için yedikleri şeytani mantarlar gibi Amerika'dan geliyorlardı; cehennemden.

İyileştiren Hanımefendi

Bu dağ, dağ mı?

Yoksa çıkık diz kapakları ve dik memeleriyle güneşlenen bir kadın mı?

Navajoların dilinde *Diichiti* deniyor.

Bulutlar onun hastalara çare ve teselli veren otlarla filizlenmiş iyileştirici bedenini suluyorlar.

İç kısımları ponza taşından. Arizona Tufflite şirketi onu yıllarca ısırdı durdu. Şimdi eti görünüyor. Ona kalan yeşil deri çok az. Kocaman yaraları taa uzaktan görülüyor.

Moda yeni olanı eskitmeyi emrettiğinde kazılar kat kat arttı, pazara ponza taşıyla eskitilmiş sığır çobanı pantolonları sürüldü. Ama protestolar da kat kat arttı ve bu sefer bir patlamaya dönüştü. Navajolar, Hopiler, Hualapisler, Dinler, Zuniler ve geleneksel olarak egemen olanlarca bölünen diğer halklar seslerini birleştirdi. Ve şirket gitmek zorunda kaldı.

Yeni binyıl doğarken, yerliler onları iyileştiren kadını iyileştirmeye başladı.

Dinleyen Beyefendi

Aynı günlerde, güneyin çok uzaklarında, *u'wa* yerlileri Samore Dağları'ndaki topraklarından kurşunlarla atıldılar. Helikopterler ve piyade birlikleri Occidental Petroleum şirketi geçsin diye yolu açtı ve Kolombiya basını böylesine zorlu bir dönemdeki bu ilerleme işaretini hoşgeldinler'le karşıladı.

Sondalar çalışmaya başlayınca, uzmanlar bu kuyunun en az bir milyar dört yüz milyon varil petrol vereceğini ilan ettiler.

Her gün, gün doğarken ve gün batarken, yerliler sisli zirvelerde yemin şarkılarını söylemek için toplanıyorlardı.

Bir yılın sonunda şirket yetmiş milyon dolar harcamıştı, ama tek bir damla petrol bile yoktu ortada.

U'wa yerlileri bir kez daha toprağın sağır olmadığını kanıtladı, toprak onları dinlemiş ve ağaçlar ölmesin, otlaklar kurumasın, kaynaklar zehirlenmesin diye siyah kanını, petrolü saklamıştı.

Onların dilinde, *u'wa* "düşünen insanlar" anlamına geliyor.

Konuşan Beyefendi

Kısa bir süre önce, Meksika vadisinde bir dağ patladı.

Popocatepetl volkanı dört stadyum büyüklüğündeki, ağzını kapatan taşları kusuyordu: ateş bulutlarını, yanmış kayaları, yakıcı külleri.

Komşu köyleri boşaltmak hemen hemen imkânsızdı:

-Hayır, hayır, diye direniyordu insanlar, *O iyidir, bize bir şey yapmaz.*

Oralılar, her zaman Don Popo'yla yiyip içerler. Ona tortillalar, tekila ve müzik sunarlar; ondan fasulye ve mısır için yağmur isterler; dona karşı, havanın ve hayatın kötü rüzgârlarına karşı yardım isterler; Don Popo onları elçilerinin ağzından yanıtlar ve zamanın elçileri o ses verirken onu dinler ve sonra ne dediğini anlatırlar.

Bu bir gelenek. Ama bu sefer Popo haber vermedi. Hiçbir elçisi volkanın tıkandığını ve uzak ağızlardan konuşmaktan bıktığını anlayamadı.

Ve nihayet volkan kendi diliyle konuştu.

Kimseyi öldürmedi.

Patlama gecesi eteklerindeki köylerden birinde hıçbir şey yokmuş gibi üç düğün oldu, gökyüzünün kızıllığı düğünleri aydınlattı.

Susan Beyefendi

Sömürge döneminde, Potosi'deki Cerro Rico çok fazla gümüş ve çok fazla dul üretti.

Avrupa iki yüzyıl boyunca Amerika'nın bu buzlu yükseltilerinde, Hıristiyan ve Batılı törenler yaptı: Günden güne, geceden geceye, çıkarılan gümüşe karşılık dağa insan eti verdi.

Tünellerin ağızlarından giren her on yerliden yedisi çıkmıyordu. Adı konmamış katliam, yine adı konmamış kapitalizm Avrupa'da gelişebilsin diye Bolivya'da gerçekleşti.

Bugün Cerro Rico oyuk bir dağ. Bütün gümüşü bir hoşçakal bile demeden uzaklara gitti.

Yerli dilinde, *Potosi, Potojsi* "gürleyen patlayan" anlamına geliyor; *çünkü*, diyor gelenek, *eski zamanlarda tepenin canı yandığında gürlerdi. Şimdi içi boş, susuyor.*

İlk Dersler

Köstebeklerden tünel kazmayı öğrendik.
Kunduzlardan *dok* yapmayı öğrendik.
Kuşlardan ev yapmayı öğrendik.
Örümceklerden dokumayı öğrendik.
Aşağı yuvarlanan kütükten tekerlek yapmayı öğrendik.
Yüzeyde salınan kütükten gemi yapmayı öğrendik.
Rüzgârdan yelkeni öğrendik.

Peki kötü alışkanlıkları kim öğretmiş olabilir bize? Hemcinsimize acı vermeyi ve dünyayı hor görmeyi kimden öğrendik?

Kıyamet Günü

Kafamdan bir gün başımıza gelecek olan kıyamet günü tasavvurunu atamıyorum. Hepimizi, bizi bacağıyla ya da dalıyla göstererek bu dünya krallığını bir taş çölüne çevirmekle suçlayan savcılar tarafından sorgulanırken hayal ediyorum.

-Bu dünyaya ne yaptınız? Onu hangi süpermarketten aldığınızı sanıyorsunuz? Bize kötü davranma ve yok etme hakkını size kim verdi?

Ve insan türünün sonsuza dek mahkûmiyet kararını okuyan hayvanlardan ve bitkilerden oluşan bir yüksek yargı kurulu görüyorum.

Cezamızı tüm günahkârlarla beraber mi çekeceğiz? Hepimiz sonsuzluğu cehennemde mi geçireceğiz? Herkes toprağı, suyu ve havayı zehirleyenlerle beraber ateşte kebap mı olacak?

Önceleri, kıyamet gününün Tanrı'nın işi olduğuna inanırdım. Kara güneş, kanlı ay, ilahi öfke... En kötü ihtimalle seri cinayet işleyenlerle, televizyon şarkıcılarıyla, edebiyat eleştirmenleriyle sonsuza dek aynı ızgarayı paylaşacaktım.

Şimdi karşılaştırıyorum da, bu bana hiçbir şey değilmiş gibi geliyor

Zamanın Haritası

Dört milyar beş yüz milyon yıl önce, bir yıl eksik bir yıl fazla, cüce bir yıldız bugün yeryüzü ismine karşılık gelen bir gezegen tükürdü.

Dört milyar iki yüz milyon yıl önce, ilk hücre denizden ilk yudumu tattı, hoşuna gitti ve iki tane oldular; birlikte bir şeyler içsinler diye.

Dört milyar küsur yıl önce, daha neredeyse maymun olan erkek ve kadın ayaklarının üzerinde yükseldi ve kucaklaştılar, o durumdayken yüz yüze olmanın mutluluğunu ve paniğini ilk defa yaşadılar.

Yaklaşık dört yüz elli bin yıl önce, kadın ve erkek iki taşı sürttü ve onlara korku ve soğukla mücadelelerinde yardım eden ilk ateşi yaktı.

Yaklaşık üç yüz bin yıl önce, kadın ve erkek ilk kelimeleri söylediler ve anlaşabileceklerine inandılar.

Hâlâ aynı durumdayız: İki olmak isteğiyle, korkudan ölerek, soğuktan donarak kelimeler arıyoruz.

Sessizlik

Plataforma Restoranı'ndaki uzun dostlar masası, Tom Robin'in Rio de Janeiro sokaklarının kargaşasına ve öğle güneşine karşı kullandığı biricik sığınağıydı.

Ama o öğlen Tom ayrı oturdu. Bir köşede Ze Fernando Balbi'yle bira içmekle yetindi. Onunla hasır bir şapkayı paylaşıyorlardı. Şapkayı sırayla kullanıyorlardı: Bir gün o, ertesi gün diğeri. Bazen başka şeyler de paylaşıyorlardı.

-Hayır, dedi Tom, birisi yanlarına yaklaşınca, *çok önemli bir görüşmedeyim.*

Ve bir başka dostu gelince:

-Affedersin, ama konuşacak çok şeyimiz var.

Ve bir diğerine:

-Kusura bakma ama, çok önemli bir şeyi tartışıyoruz.

Bu uzak köşede Tom ve Ze tek bir kelime bile etmiyorlardı. Ze Fernando çok boktan bir günündeydi; şu takvimlerden çıkarılması ve belleklerden kazınması gereken günlerinden birinde ve Tom birasıyla, susarak ona eşlik ediyordu. Sessizlik müziğinde, öğlenden akşamın sonuna kadar öylece kaldılar.

İkisi ağır ağır yürüyerek uzaklaştıklarında etrafta kimse kalmamıştı.

Sözcük

Alto Parana ormanlarında, bir kamyoncu beni dikkatlı olmam için uyardı:

-Vahşilere dikkat edin, dedi bana, *hâlâ başıboş gezen birkaç tane var. Allahtan az kaldılar. Çoğunu hayvanat bahçesine kapattılar.*

Bunu bana Kastilya dilinde söyledi. Ama bu onun her gün kullandığı dil değildi. Kamyoncu Guarani dilinde konuşuyordu; korktuğu ve hor gördüğü şu vahşilerin dilinde.

Tuhaf şey: Paraguay'da yenilenlerin diliyle konuşuluyor. Ve daha tuhaf bir şey: Yenilenler kelimenin kutsal olduğuna inanırlar, inanmaya da devam ediyorlar. Yalan söz, adlandırdığı şeye hakaret eder, buna karşılık gerçek söz, her şeyin ruhunu açığa çıkartır. Yenilenler ruhun onu söyleyen kelimelerde yaşadığına inanıyorlar. Eğer sana söz veriyorsam, kendimi veriyorum demektir. Dil bir çöplük değildir.

Mektup

Bir yabancı yanına yaklaştığında Enrique Buenaventura, Cali'de bir meyhanede rom içiyordu. Adam kendini tanıttı, duvarcılık yapıyordu, *Cüretimi maruz görün, rahatsızlık verdiğim için özür dilerim.*

-Benim için bir mektup yazmanıza ihtiyacım var. Bir aşk mektubu.

-Ben mi?

-Bana sizin yapabileceğinizi söylediler.

Enrique bir uzman değildi, ama göğsü kabardı:

-Yazabildiğimi biliyorum. Ama böyle bir mektup... Emin değilim.

-Peki bu mektup kime?

-Mmm... ona.

-Peki ona ne söylemek istiyorsunuz?

-Bilsem sizden istemezdim.

Enrique kafasını kaşıdı.

Eseri o gece ellerindeydi.

Ertesi gün duvarcı mektubu okudu:

-İşte bu, dedi ve gözleri parladı, buydu işte. *Ama ben söylemek istediğimin bu olduğunu bilmiyordum ki.*

Mektuplar

Juan Ramon Jimenez, Madrid'in dışlarındaki sanatoryumdaki yatağında zarfı açtı.

Mektubu okudu, fotoğrafa hayran oldu. *Şiirleriniz sayesinde, artık yalnız değilim. Sizi o kadar çok düşündüm ki!* diye itiraf ediyordu Georgına Hübner, uzaklardan ilk mektubunu gönderen bilinmeyen hayranı. Pembe renkli kağıt, gül kokuyordu Lima'da bir gül bahçesinde hamakla salınırken gülümseyen kadın fotoğrafı güle benzer renklerle boyalıydı.

Şair cevap verdi. Bir süre sonra bir gemi, İspanya'ya Georgina'dan yeni bir mektup getirdi. Kadın onun resmi tonuna sitem ediyordu. Juan Ramon'un özrü Lima'ya yolculuk etti. *Eğer sözlerim size mesafeli geldiyse beni affedin, eğer utangaçlığımı düşmanım ilan ediyorsam lütfen bana inanın.* Ve mektuplar, kuzeyle güney, hasta şairle tutkulu okuyucusu arasında bu minvalde gidip gelmeye devam etti.

. Juan Ramon taburcu olup Endülüs'teki evine döndüğünde, ilk işi Georgina'ya minnettarlığının tutkulu bir kanıtını yollamak oldu ve o da şairin ellerini titreten kelimelerle yanıt verdi.

Georgına'nın mektupları ortak bir eserdi. Bir grup arkadaş onları Lima'da bir meyhanede yazıyorlardı. Her şeyi onlar uydurmuştu: Fotoğrafı, ismi, mektupları, gözü okşayan güzel yazıyı. Juan Ramon'dan her mektup geldiğinde, arkadaşlar bir araya geliyor, cevabı tartışıyorlar ve işe koyuluyorlardı.

Zamanla beraber, mektup gitti, mektup geldi ve işler değişti. Bir mektup düşünüyorlar, ama başka bir şey yazıp çıkıyorlardı, çok daha özgür, çok daha uçuk, belki de hiçbirine benzemeyen, hiçbirine itaat etmeyen kendi kızları Georgina tarafından kaleme alınan bir mektup yazılıyordu.

Durum bu minvalde seyrederken, Juan Ramon'un geleceğini bildiren mektubu geldi. Şair Lima'ya doğru yola çıkacaktı; ona sağlığını ve neşesini geri veren kadına doğru.

Acil toplantı çağrısı... Ne yapılabilirdi? Her şey itiraf mı

edilmeliydi? Bu canavarlığı yapacaklar mıydı? Karar alıncaya dek, saatler saatler boyunca konuyu tartıştılar.

Ertesi gün Endülüs'teki Peru Konsolosu, Juan Ramon'un Maguer zeytinliklerindeki evinin kapısını çaldı. Konsolos Lima'dan yıldırım telgraf almıştı: *Georgina Hubner öldü*.

Postacı

Onu tabutta gördüm; dingin yüzüyle karşımdaydı. Ve düşündüm: İnanılır gibi değil. Şişman Soriano ölü numarası yapıyordu.

Bana bunu kanıtlayan Manuel oldu, çok daha küçük olmasına rağmen, Şişman'ın aynısıydı. Bana arkadaşı Filipi'ye teslim etmesi için babasına bir mektup verdiğini anlattı.

Arkadaşı Filipi, bir süre önce ölmüştü. Filipi bir sürüngendi, bukalemun özelliklerine sahip nadir sürüngenlerdendi, isteyince renk değiştiriyordu. Mektupta, Manuel ona çok sıkıcı bir şey olan ölümde eğlenebilmesi için bir oyun öğretiyordu. Bu oyunu oynamak için, bilmem ne harflerini yazmak gerekiyordu. "Tırnaklarını kullan Filipi," diye akıl veriyordu Manuel.

Çok açıktı, Osvaldo Soriano bütün hayatını hikâyeler, romanlar, okurlarına gönderdiği mektuplar yazarak geçirmişti ve şimdi de postacı olarak çalışıyordu. Hemen dönecekti.

Okur

Soriano, öykülerinden birinde, Patagonya'da kayıp bir köyde bir futbol karşılaşması düşledi. Ev sahibi ekibin kalesine, daha hiç kimse tek bir gol bile atabilmiş değildi. Böyle bir hakaret ateşte yakılma ya da ağır falaka cezasıyla yasaklanmıştı. Hikâyede misafir takımı bütün maç boyunca suçtan uzak durmuş, ama sonunda forvet oynayan oyuncu kaleciyle karşı karşıya kalmış ve topu kalecinin bacakları arasından geçirmekten başka çaresi kalmamıştı.

On yıl sonra, Soriano, Nequen Havaalanı'na vardığında, bir yabancı onu tek hamlede kucaklayıp valizi ve her şeyiyle beraber havaya kaldırdı:

-Gol değil, mermiydi sanki! diye bağırdı, *Sana bakıyordum! Pele gibi vurdun topa!* Ve diz çöküp ellerini havaya kaldırarak yere çöktü.

Sonra elleriyle başını kapatıp:

-Nasıl taş yağıyordu! Ne dayak attılar bize!

Soriano ağzı açık, elinde valiziyle dinliyordu.

-Hepsi başına üşüşmüştü, koca bir köy tepene binmişti, diye bağırdı heyecanla. Bir yandan da yaklaşan meraklılara başparmağıyla onu işaret ederek bilgi veriyordu:

-İşte bunun hayatını kurtardım.

Sonra onlara bütün detaylarıyla maçın sonundaki büyük kavgayı anlattı: Yazarın uzak bir gecede bir yazı makinesinin başına oturup, ağzına kadar dolu bir küllük ve bir çift uyuyan kedi eşliğinde tek başına oynadığı o maçın sonundaki o büyük kavgayı.

Kitap

Reina Reyes, Felisberto Hernandez'in olağanüstü öykülerini yazmaya ve piyano çalmaya yeniden başlayabilmesini istiyordu. Edebiyat ona çok az okur kazandırmış, ama hiç para kazandırmamıştı ve bilindiği gibi müzik de bir iş değildi: Felisberto konserler vererek Uruguay'ın içlerine ve Arjantin'in kıyılarına yolculuk ediyordu ve tüm yolculuklar otelin penceresinden kaçarak sona eriyordu.

Reina öğretmendi, hayatını kazanmak için çok çalışıyordu. Onunla yaşarken, Felisberto paradan bahsedildiğini hiç duymadı.

Her ayın birinde, Reina ona sevdiği şairlerden ya da yazarlardan birinin bir kitabını hediye ediyordu. Kitabın içinde, onu ofis cehennemlerinden ya da hayatını tüketen ve saatlerini çalan başka ıstıraplardan kurtaran özgürlük vardı. Her birkaç sayfada bir, sayfanın arasında gıcır gıcır bir banknot vardı.

Mürekkep

Amerika'nın işgalinin tarihini yazanlar, Meksikalı yerlilerin *ahuacatl* ve Perululuların *palta* dedikleri, daha önce hiç görülmemiş, hiç tadılmamış bu meyveyi övgülere boğdular.

Yazıcılar, biçiminin elmaya benzediğini yazdı, ama daha ziyade, genç bir kızın memelerini andırıyordu. Dağlarda bostancı Tanrı tarafından zahmetsizce yetiştiriliyordu. Leziz eti ne tatlı, ne de acıydı; ağza bir yumuşaklık, hastalara sağlık, güçsüzlere güç veriyordu. Aşka ateş vermek için ondan iyisi yoktu.

O, yani meyve, bu övgülere fazlasıyla lâyık olduğunu düşündü ve zaman onları silmesin diye yazıcılara tohumlarından silinmez bir mürekkep sundu. Avokado mürekkebiyle, *palta* mürekkebiyle yazıldı övgüler.

Harf Çorbası

Boyutu ve parlaklığıyla bir gözyaşına benziyor. Bilim adamları onu *lepisma saccharina* olarak adlandırıyorlar; bu, gümüş balığı adına karşılık geliyor, ama onun balıklıkla hiçbir ilgisi yok, su nedir, onu bile bilmez.

Hayatını kitapları yemeye adamış, ama güvelikle de bir ilgisi yok. Her dilde kelime kelime çiğneyerek ne bulursa azar azar yiyor; romanlar, şiirler, ansiklopediler...

Hayatı kütüphanelerin karanlık köşelerinde geçiyor. Başka her şeyden habersiz. Gün ışığı onu öldürüyor.

Alim olurdu... böcek olmasaydı.

Kadın Anlatıcı

Chiti Hernandez-Marti, Retiro Parkı'nın sık ağaçları altında bir banka oturdu, yeşil havayı derin derin soludu. Gözlerini kapadı.

Gözlerini açtığında yanında bir cüce vardı.

Cüce kendini tanıttı. Bir boğa güreşçisiydi. Kadın boğanın boyutlarını düşündü, yüzünü buruşturdu.

-Çok üzgün görünüyorsun, dedi cüce. Ve rica etti:

-Anlat bana.

Kadın başıyla reddetti, ama cüce ısrar etti:

-Kuşkucu olma, Blanca Nieves.

Ve Chiti boğa güreşçisi bir cücenin hayatının ne kadar zor olması gerektiğini düşünürken aklından geçen ilk erkek ismini mırıldandı. Ve o an, oracıkta:

-En serserisiydi, benden faydalandı.

Hikâyesi bir romana dönüştükçe; *Bu pervasız bana vuruyor, bana kötü davranıyor, bana orospu, aşağılık diyordu*; Chiti giderek cüce için daha az, kadın içinse daha çok acı duyuyordu, o zamanlar bu evli ve çocuklu dolandırıcı heriften hamile olan kadın için acı ve üzüntü duyuyordu; *O kadar iyi kalpli biri olan nişanlıma bunu nasıl yapabildim, zavallı meleğim benim, bunu hak etmiyordu, şimdi annem de her şeyi öğrendi, beni evden attı, işimi kaybettim, hayatım ne olacak bilmiyorum, bu şehri tanımıyorum, kimsem yok, tüm kapılar yüzüme kapanıyor...*

Cüce susuyordu, bunalmıştı, havada sallanan ayaklarına bakıyordu. Chiti yaz ortası olmasına rağmen soğuktan titriyordu, gözlerinden süzülen otantik bir dere, parkı geçip kürekli sandalların yol aldığı göle doğru ilerliyordu.

Erkek Anlatıcı

Sürgün zamanlarıydı. Hector Tizon, toprağından çok uzakta, ona derisi kalkmış sinirler gibi acı veren kökleriyle yürüyordu.

Birisi ona bir psikanalist önermişti, ama psikanalist ve o, her seansın sonsuzluğunu sağır dilsiz geçiriyorlardı. Divana uzanan hasta, sarmal doğası yüzünden ve biyografisinin önemli olmadığına inandığı için ağzını açmıyordu. Terapist de susuyordu ve seanstan seansa, dizlerinin üzerinde uzanan defterin sayfaları hep beyaz, bembeyaz kalıyordu. Elli dakikanın sonunda, terapist nefes alıyordu:

-Tamam, vakit doldu.

Bu iyi adam Hector'a acı veriyordu ve kendisi de acı veriyordu.

Bu işin böyle devam edemeyeceğine karar verdi.

O günden sonra, kuşluk vakitlerinde, tren onu Cercadilla'dan Madrid'e götürürken Hector anlatmak için güzel hikâyeler uydurmaya başladı. Ve kendini divana atar atmaz, gökkuşağına biniyor ve aşağıya büyülenmiş dağlardan, geceleri ıslık çalan ruhlardan, siste ev yapan kötü ışıklardan ve Yala Nehri kıyısında gitarlarını akort eden denizkızlarından bahseden öykülerini fırlatıyordu.

Kazazede

Albert Londres çok gezmiş, çok yazmıştı. Balkanlarda ve Cezayir'deki öfkeli kalabalıkları, Birinci Dünya Savaşı siperlerini, Rusya'daki ve Çin'deki barikatları, Dakar'daki siyah ticaretini, Buenos Aires'teki beyaz ticaretini, Kızıldeniz'deki inci avcılarının yoksulluklarını, Cayena'daki tutsakların cehennemlerini yazmıştı.

Serin bir gece, Şanghay sokaklarında yürürken, huzme gibi bir şey şiddetli bir vahiy ışığıyla ona vurdu.

Sanırım bir Tanrı, ya cömertliğinden ya da kötülüğünden, ona bu kıyağı yaptı.

O günden sonra ne yiyebildi, ne de uyuyabildi.

O zamana kadar yayınlanmış yirmi kitabı olmasına rağmen, sonraki bütün uyku ve uykusuzluk saatleri ilk olacak bir kitabın yaratılmasına adandılar. Limandaki bir otel odasına kapanıp çalışmaya başladı ve Georges Philippar adlı bir gemideki kamarasında da aynı ateşle çalışmaya devam etti.

Kızıldeniz sularına vardıklarında gemide yangın çıktı. Albert'in güverteye çıkmaktan başka çaresi yoktu ve itile kakıla cankurtaran botlarından birine sürüklendi. Albert elini alnına vurup, *Kitabım!* diye bağırarak kendini suya attığında, bot kazazededen uzaklaşmıştı bile. Yüzerek yetişti, bir şekilde alevler içindeki gemiye tırmandı ve içinde kitabının yandığı ateşin içine girdi.

İkisinden de bir daha haber alınamadı.

Basına Övgü

Alberto Villagra bir gazete canavarıydı. Kahvaltı saatinde, ocaktan yeni çıkmış haberler elinde hışırdardı.

Bir sabah yemin etti:

-Bir gün gazeteyi bir filin sırtında okuyacağım.

Karısı Rosita sözünü tutmasında ona yardım etti. Hindistan'a gidebilecek kadar para biriktirdiler ve Alberto arzusunu yerine getirdi. Filin sırtında kahvaltı etmeyi başaramadı, ama aşağı düşmeden bir Bombay gazetesini karıştırmayı becerdi.

Kızı Helena da gazete hastası. Eğer gazete eşliğinde olmazsa ilk kahvenin aroması, tadı, anlamı olmaz. Ve eğer gazete yoksa, ilk belirtiler hemen kendini gösterir; titremeler, bulantı, baş dönmesi, kekeleme ve açlık sendromu.

Helena vasiyetinde mezarına çiçek getirilmesin istiyor:

-Bana gazete getirin, diyor.

Gazete Okuma Kılavuzu

Meksikalı general Francisco Serrano, Sonora Askeri Gazinosu'nda bir koltuğa gömülmüş sigara içip gazete okuyordu.

General gazete okuyordu. Gazete baş aşağıydı.

Başkan Alvaro Obregon bilmek istedi:

-Gazeteyi hep tersten mi okursunuz?

General doğruladı.

-Nedenini öğrenebilir miyim?

-Deneyimlerimden Başkan, deneyimlerimden.

Meslekte Başarı Kılavuzu

Bin yıl önce, İran sultanı kararını bildirdi:

-Ne kadar lezzetli.

Daha önce hiç patlıcan tatmamıştı ve patlıcanı yuvarlak dilimler halinde, zencefil ve Nil nehrinden otlarla çeşnilenmiş olarak yiyordu.

O zaman, sarayın şairi patlıcanı göklere çıkardı, ağızda zevk verir, yatakta mucizeler yaratırdı, çünkü aşk zaferleri için kaplan dişi tozundan ve rendelenmiş gergedan boynuzundan bile daha etkiliydi.

Birkaç lokma sonra sultan:

-Ne iğrenç, dedi.

O zaman, saray şairi aşağılık patlıcana lanetler yağdırdı, insanın midesine cezaydı, kafayı kötü düşüncelerle doldurur, erdemli insanları esrıklığin ve deliliğin uçurumlarına sürüklerdi.

-Az önce patlıcanı cennete götüren de sendin, şimdi cehenneme gönderen de, diye yorum yaptı kurnazın biri.

O zaman, bir kıtle iletişim araçları peygamberi olan şair, her şeyi yerli yerine koydu:

-Ben sultan erkânındanım, patlıcan erkânından değil.

Karşıduruş

Haftalık Marcha dergisinin düşünceleri kızıla açık bir eğilim gösteriyordu, ama çıkan sayıları daha kızıldı. Gazeteciliğinin dışında, çoğu zaman yönetici de olan Hugo Alfaro, insanın sağlığını bozan hesapları kapatma işini de yapar ve çok nadiren:

-Finanse edilmiş bir baskı yaptık, diye mutluluktan sıçrardı.

Reklam gelmişti. Bağımsız gazeteciliğin evrensel tarihinde, benzer bir mucize Tanrı'nın varlığına delalet olarak kutlanagelmiştir her zaman.

Ama yönetici Carlos Quijano'nun yüzü yeşile keserdi. Bu korkunçtu: Bu iyi haberden daha kötü bir haber olamazdı. Eğer reklam girecekse, bir ya da birkaç sayfayı kurban etmek gerekecekti ve her sayfa parçası yerleşik yargıları sorgulamak, maskeleri düşürmek, kovanlara çomak sokmak ve yarının bugünün öbür adı olmamasına yardım etmek için vazgeçilmez bir kutsal boşluktu.

Otuz dört yılın sonunda, askeri diktatörlük Uruguay'ı yerle bir etti, Marcha ve diğer deliliklere son verdi.

Şapkacı

Telefon çaldı, öteki uçtan gelen çatlamış sesi dinledim: *Böyle bir hata, inanamıyorum, beni iyi dinleyin, laf olsun diye konuşmuyorum, bir yanılgı olur ve geçer, herkesin başına gelir, ama böyle bir hata...*

Dilim tutuldu. Daha kötüsünün olacağını sezdim. Futbol üstüne, kendi ülkemde, herkesin konunun profesörü olduğu bir ülkede yeni bir kitap yayınlamıştım. Gözlerimi kapadım ve cezama razı oldum:

-1930 Dünya Kupası, diye suçladı çoktan tükenmiş, ama öfkeli ses.

-Evet, diye mırıldandım.

-Temmuz'da oldu.

-Evet.

-Peki temmuzda Montevideo'da hava nasıl olur?

-Soğuk.

-Çok soğuk, diye düzeltti ve saldırdı:

-Ve siz stadyumda bir hasır şapka seli olduğunu yazdınız! Hasır mı? diye öfkelendi, *Keçe! Keçeydi onlar!*

Sesin tonu düştü, hatırladı:

-O ikindi ben de oradaydım. 4-2 kazandık, şimdi bile gözümün önüne geliyor. Ama size bu yüzden söylemiyorum bunu. Size bunu söylüyorum, çünkü ben şapkacıyım, hep şapkacıydım ve o şapkaların çoğunu... ben yaptım.

Şapka

Şapkasını taktığı zaman, şair Manuel Zequeira aynaya bakıyor ve gözü taktığı şapkadan başka bir şey görmüyordu.

Şapkanın onu görünmez yaptığını biliyordu. Havana'nın diğer sakinleri hiçbir surette bu yargıyı paylaşmıyorlardı, ama şairin de başkalarının fikirleri hakkında iyi fikirleri yoktu zaten.

Başında şapkasıyla evlere, tavernalara giriyor; yasak ağızları öpüyor, uyandırdığı öfkeyi zerre kadar umursamadan başkalarının tabaklarından yiyordu. Ve temmuz günlerinde, şehir sıcaktan kavrulurken, başındaki şapkasından başka hiçbir şey giymeden sokaklarda yürümeye çıkıyordu; onu taşlayan insanlara en ufak önem vermeden. Şapkasına değmeyince hissetmiyordu.

Havada dolanıp duran o şapka, Manuel'in o öldüğünde ölmeyecek olan tek parçasıydı.

Tanrı'nın Sevgili Kadını

Onda doğmamıştı, ama onu ararken denizi geçmişti, onun sokaklarında yaşıyordu.

Lugo'dan gelen bir Galiçyalı olmasına rağmen, insanlar onu Parisli Asilzade diye çağırıyordu.

Asla sadaka kabul etmiyordu. Beslenmek için güneşin verdikleri ona yetiyordu.

Onun üzerine aşk yeminleri ederek saçını da, ayaklarına kadar inen sakalını da asla kesmiyordu. Onun emirlerine itaat ederek en az üçte ikisinde yaşamıştı, hep taşınıyordu: Bir çift bez çantaya sığan bütün eşyalarını sırtında taşıyarak, Asilzade Cristo Parkı'ndaki bir banktan Sagrado Corazon Kilisesi'nin basamaklarına taşınıyor, ya da kalesini Caballeria İskelesi'nin dönemeçlerinden birine kuruyordu.

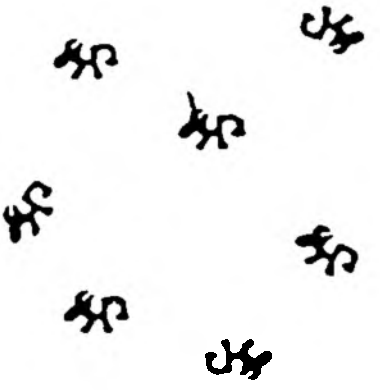
Olanca varlığıyla kendisine ait olduğunu hissettiği bu iskelede, ahaliye sakallarını taklit eden Sierra Maestra gerillalarını bağışladığını ilan etti ve bu tarihi akşamı, kraliçesi, hanımı için yazılmış kutsal dizeler söyleyerek doruğa çıkardı.

Asilzade, onun ve ona özgü pek çok güzelliğin hizmetinde, kralların kralı, efendilerin efendisi olmuştu. Onu savunurken, ona göz diken düşmanlarına karşı savaş tehditleri savurdu. Paseo del Prado'nun aslanları önünde, etrafı muhafızlar ve gelip geçen birkaç meraklı tarafından sarıldığında ölünceye kadar direneceğine yemin edip, topçu gemilerinden oluşan donanmasını ve şafak ordularını, öğlen, tan vakti ve gece yarısı ordularını göreve çağırdı.

Şimdi, piskoposlar, başpiskoposlar, komutanlar ve işgalcilerle San Francisco Manastırı'nın altında yatıyor.

Onu oraya, layık olduğu yere, kendisi de tıpkı onun gibi aynı kadın için deli divane olmuş Eusebio Leal gömdü.

Şimdi Asilzade o kadında uyuyor; uykusunda başını bekleyen Havana isimli bu pasaklı, kibirli kadında.

Sinekler

Jose Miguel Corchado'nun sorularla dolu bir bedeni var. Kendisini sürekli kovalayan soruların hesabının ucunu kaçıralı yıllar oluyor; ama ilk sorunun içine girdiği akşamı bugün gibi hatırlıyor.

Sevilla şehrinde olmuştu. Geleneğe uygun olarak portakal çiçeği aromalı, güneşli bir ikindi vaktiydi. Herhangi bir iş gününün ardından gelen herhangi bir ikindi vakti. İlk soru bir karasinek gibi uçarak geldiğinde, başka herhangi bir yalnızlık gibi bir yalnızlıkta, insanların arasından tek başına, evine doğru yürüyordu. Onu korkutmak istedi, ama soru turlar atarak içine girip, artık çıkmayıncaya kadar çevresinde döndü durdu. Ve bütün gece onu uyutmadı.

Ertesi gün Jose Miguel bir sandalyeye oturdu ve şunu ilan etti:

-Kim olduğumu öğreninceye kadar buradan kalkmayacağım.

Karşı Ayin

1950'de oldu. Bütün tahminlere, bütün kanıtlara karşın, Brezilya Uruguay'a mağlup oldu ve dünya futbol şampiyonluğunu kaybetti.

Son düdükten sonra, güneş batarken, seyirciler yeni açılan Maracana Stadyumu'nun basamaklarında oturmayı sürdürdüler. Taşa işlenmiş, yenilgiye sınırsız bir anıt olmuştu halk: Futbol tarihinde o güne dek görülmemiş büyüklükte bir kalabalık, konuşamıyor, devinemiyordu. Acı içinde, gecenin ilerleyen saatlerine kadar orada kaldılar.

Isaias Ambrosio da oradaydı. Stadyumu inşa eden duvarcılardan biri olduğu için bedava bir bilet hediye etmişlerdi ona.

Yarım yüzyıl sonra, Isaias hâlâ oradaydı.

Büyük betonun boş basamaklarının önünde her zamanki yerine oturmuş, nafile seremonisini terennüm ediyordu. Her akşam, o kader anında, Isaias ağzını görünmez bir mikrofona yapıştırıp, yenilgiyi mühürleyen o maçı hayali bir radyonun dinleyicilerine anlatıyordu. Tek bir acılı detayı atlamadan tek tek anlatıyordu, profesyonel bir spikerin sesiyle *Gol* diye bağırıyordu, daha doğrusu *gol* diye ağlıyordu ve tekrar ağlıyordu, tıpkı önceki akşam gibi, tıpkı ertesi akşam gibi, tıpkı bütün akşamlar gibi.

Makine

Rusvelt Nicodemo'nun manivela ve mikrofonla donatılmış radyo, telefon ve ütü karışımı makinesi yüksek teknoloji ürünüydü.

Rusvelt'in söylediğine göre, öldüğünde onu bu makine diriltmişti, çünkü kanı artık muhallebi gibi pıhtılaşmıştı. O günden beri yalnızca ona inanıyordu.

Çıkmak için her izin aldığında, Rusvelt, El Conde Caddesi'ne gidiyor ve orada Santo Domingo'nun üst sınıftan kızlarına bakarak saatler geçiriyordu.

Her zaman diğerlerinin arasında ışıldayan bir tanesi oluyor ve onun ışıklarını takıp ederek saygıdeğer bir uzaklıktan yürüyordu.

O gece, ona asla yalan söylemeyen makine şöyle dedi:

-O da sana tapıyor.

Ve ertesi çıkışında, Rusvelt kadının karşısına geçti:

-Ne zamana kadar önemsemiyor numarası yapacaksın? Ağzın susuyor, ama ben kalbinin sesini duyuyorum.

Makine de onaylıyordu:

-Senin için ölüyor.

Ama kız onu görür görmez koşarak kaçıyordu. Rusvelt'in sabrı tükeniyor, arkasından bağırarak koşuyordu: *Korkak, ikiyüzlü, yalancı.* Üzüntüyle değil, öfkeyle bağırıyordu: Yapmacıklıktan hiç hoşlanmıyordu çünkü.

Dolaşma izinleri hep aynı şekilde bitiyordu. İyi bir sopa ve Nigua Akıl Hastanesi'ne dönüş.

Makine onu teselli ediyordu:

-Eğer kadınlar gerekli olsaydı Tanrı'da da bir tane olurdu.

Nazar

Traktörü bozulmuştu: Er ya da geç olacaktı bu.

Hasat kötüydü: Ne yapalım? İklim elvermemişti.

Ama hastalık ineğe sıçradığında ve buzağı ölü doğduğunda, Antonio her şeyi anladı: Komşular nazar etmişti.

Basit bir nazar olamazdı. Fazlasıyla etkiliydi. Antonio, düşmanlarının nazarı, televizyona benzeyen, ama televizyon olmayan elektronik bir araçtan yaydığı sonucuna vardı. Bütün Ambia Köyü'nde, ev ev bütün antenleri inceleyerek aradı o teknolojik kem gözü. Bulamadı.

Dağların arasında elektriği olmayan bir eve taşınmaktan başka çaresi kalmamıştı.

Kalesini çoban püsküllerıyle, diş diş sarımsakla, ekmek dolu şişelerle bezedi ve etrafını çepeçevre tuzdan büyük bir halkayla çevirdi. Evin içinde de duvarları, her boyda haç ve Galiçya'nın en ünlü futbolcularının fotoğraflarıyla kapladı.

Ve kapıya kıskançlıkları kesip atan bir bıçak sapladı.

Miro'ya Bakarken

Almir Davilo içeri çocukken girdi; deli olduğunu söylediler ve bir daha hiç çıkmadı.

Hiç kimse ona mektup yazmadı, hiç kimse ziyaretine gelmedi.

Gidebilse bile gidecek yeri yok, konuşmak istese bile konuşacak kimseşi yok.

Kırk yılı aşkın bir zamandır günlerini San Pablo Akıl Hastanesi'nde, kulağına yapıştırdığı bir radyoyla daireler çizerek geçiriyor ve yolda hep kulaklarına yapıştırdıkları bir radyoyla daireler çizerek gezen aynı adamlarla karşılaşıyor.

Doktorlardan biri Joan Miro'nun resim sergisine bir gezi düzenledi.

Almir, yıpranmış, ama şiltenin altında jilet gibi ütülü kalan tek takım elbisesini giydi, amiral şapkasını gözlerine kadar çekti ve diğerleriyle beraber müzeye doğru yola koyuldu.

Ve gördü. Patlayan renkleri gördü; bıyıklı domatesi, dans eden çatalı, çıplak bir kadın olan kuşu, gözleri olan gökleri ve yıldızlı yüzleri.

Kaşlarını çatarak tablodan tabloya yürüdü. Miro'nun onu hayal kırıklığına uğrattığı açıktı, ama doktor yine de fikrini almak istedi:

-Fazlasıyla, dedi Almir.

-Fazlasıyla ne?

-Fazlasıyla delice.

Bakamamak

Bir yıldan fazla bir zamandır Titiana Benavidez gözkapaklarını kaldıramıyordu.

Hastanede bir miyasteni vakası olabileceğinden şüphelendiler, ender rastlanan bir hastalıktı; ama testler şüpheyi boşa çıkardı. Göz doktoru da bir şey bulamadı.

Titiana, Las Piedras şehrinin dışındaki aile çiftliğine kapanmış, gece gündüz düşük gözkapaklarıyla yaşamaya devam ediyordu.

Belki de gözleri bakma isteklerini kaybetmişti. Kimse bir şey bilmiyordu. Bilinen tek şey, bu sağlıklı genç kızın kalbinin de atmaya devam etme isteğini kaybettiğiydi.

31 Aralık 2001'de oldu. Yıl ölürken, yüzyıl ve binyıl ölürken Titiana da öldü; belki onlar gibi gördüklerini görmekten yorgun düştüğü için.

Görmek

Artık yıllarını tamamlamış o ustabaşının kimsenin görmediğini gördüğü ünü, Salto kırlarını tümüyle sarmıştı.

Carlos Santalla, saygılı bir biçimde, söylenenlerin doğru olup olmadığını sordu ona: Beyni çok büyük olduğu için görünmeyenleri görüp görmediğini... *Beyni o kadar büyükmüş ki*, deniyordu, *kafatasına sığmıyor ve ona baş ağrısı veriyormuş*.

İhtiyar sığır çobanı buna kahkahalarla güldü:

-Sana yalnızca şunu söyleyebilirim; ben çok meraklıyım ve şanslıyım. Görüşüm ne kadar azalırsa o kadar çok görüyorum.

Carlos bunu duyduğunda dokuz yaşındaydı. Şimdi bir yüzyılını doldurmak üzereyken hâlâ bunu hatırlıyor. Yıllar onun da görüşünü azaltmıştı; daha çok görebilsin diye.

Bakış Açıları

Zamanın bir yerinde, zamanın çok uzağında, dünya griydi. Tanrı'dan renkleri çalan İshir yerlileri sayesinde şimdi dünya parıldıyor ve dünya renkleri kendisine bakan gözlerde ışıldıyor.

Ticio Escobar, İshirlerin günlük yaşamından sahneler çekmek için çok uzaklardan gelip Chaco'ya yolculuk eden bir televizyon ekibine rehberlik yaptı.

Yerli bir kız çocuğu ekibin yönetmenini takip ediyordu; bedenine yapışmış sessiz bir gölge gibi, gözlerini yüzüne dikip çok yakından bakıyordu; sanki onun tuhaf mavi gözlerine girmek ister gibiydi.

Yönetmen kızı tanıyan ve dilini konuşabilen Ticio'nun yardımına başvurdu. Kız itiraf etti:

-Şeyleri ne renkte gördüğünüzü bilmek istiyorum.

-Seninle aynı renkte, diye gülümsedi yönetmen.

-Benim hangi renkte gördüğümü nereden biliyorsunuz?

Renkler

Tanrılar ve şeytanlar kalabalığa karışıyor ve güruhun rengârenk iniş çıkışı arasında gidip geliyorlar. Orada herkes işsiz, ama herkes çok meşgul.

Işık şarkı söylüyor, hava dans ediyor. Her insan yürüyen bir renk. Siyah bedenlerden mavi ve yeşil gölgeler iniyor, havanın parıltılarının o kadar çok tonu var ki, gökkuşağı yanlarında silik kalmamak için ortalığa çıkmamayı tercih ediyor.

Yüzünü denize dönüp çıplak dağların yamaçlarına saçılan Port-au-Prince, hayatın çok az sürdüğünü ve çok fazla acı verdiğini unutup şaşkına döndüğü bir renk karmaşası sunuyor gözlere.

Sakın şehir, şehri boyayan ressamları kopya etmiş olmasın? Yoksa hiç yardım almadan o çöplüğü tek başına bir güzelliğe dönüştüren kendisi mi?

Renk Sözlüğü

Paraguay Nehri kıyısında hayatta kalabilen yerlilere göre tüyler renk ve güç verirler.

Papağanın yeşil tüyleri, ışıldadığı bedene bir soyluluk vermekle kalmaz, can çekişen bitkilere de hayat aktarır.

Spatül adlı bir kuşun pembe tüyleri olmasa, hintinciri meyve vermezdi.

Ördeğin siyah tüyleri keyifsizliğe karşı iyidir.

Leyleklerin beyaz tüyleri belaları uzaklaştırır.

Guacamayo yağmuru çağırmak için kırmızı, iyi haberler çekmek için de sarı tüylerini sunar.

Ve o kadar hüzünlü görünen deve kuşlarının gri tüyleri insanoğlunun şarkısına neşe katar.

Yedirenkli

Dante D'ottone doğru yöneltilmiş bir teleskopun önünde eğilen bir kadın gördüğünde Rodo Parkı'nda yürüyor, ağaçların arasında dolanıyordu.

-Affedersiniz hanımefendi...

Kadın gözünü mercekten kaldırdı ve adamı davet etti:

-Buyrun. Bakın, bakın.

Ve Dante, gölün üzerinde kanat çırpan, Montevideo'da hiç görülmeyen kuşlardan bir *yedirenkli*'yi fark etti.

Kadın uçan kuşları izlemekten çok hoşlandığı için hep bir teleskop almak istediğini, ama parasının yetmediğini anlattı. Bir pazar günü, Tristan Narvaja Pazarı'nda, bir sürü ıvır zıvırın arasında bu aleti bulmuştu ve alet birkaç peso'ya onun olmuştu.

Yedirenkli, keyfince oradan oraya uçuyor ve teleskop havadaki bu mutluluğu izliyordu.

Kral

Gijon'daki bir parkta, ağaçların dalları arasından biri çığlık attı.

Yaprakların arasındaki meltemin fısıltılarından başka bir şey duyulmazken bir insanın yardım çağrısı gibi çınlayan bu çığlık, sessizliği yırttı.

Bu, tavuskuşunun gece çığlığıydı.

Tavuskuşu gün boyunca parlak renklerini gezdirir. Uzun tüylü kuyruğunu sürükleyerek her zaman üzerinde olan bayramlıklarıyla kurum kurum kurumlanarak dolanır. Kendi etrafında dönerken kuyruğunu yelpaze gibi açınca yeşilli mavili dallı budaklı tacıyla güzelliğinin ışığı yürüyenleri mutlu eder ve parkın diğer kuşlarını aşağılar.

Ördekler, kazlar, kuğular, güvercinler, serçeler birlikte uçar, birlikte yürür ya da gölde birlikte yüzerler; birlikte öter, yer, uyurlar. Ama tavuskuşu kimsesiz yaşar, diğer tavuskuşlarından da uzaktadır, kimseyle bir araya gelmez.

Bakılmak için doğan kimseye bakmaz.

Gece olduğunda, insanlar gittiğinde, o boş bir ağacın en yüksek tepesine doğru uçar ve orada uyur. Tek başına.

İşte o zaman çığlık atar.

Sanat Tarihi

-Baba! İneklere bak!

Marcelino Sautuola kafasını arkaya çevirdi. Ve el fenerinin ışığında onları gördü: İnek değillerdi. Usta eller, mağaranın tavanına bizonlar, geyikler, atlar ve yaban domuzları boyamıştı.

Sautuola kısa bir süre sonra, Altamira Mağarası'nda karşılaştığı, kızının eliyle gösterdiği bu resimlerle ilgili bir broşür yayımladı. Ona göre bunlar tarihöncesi eserlerdi.

Dünyanın dört bir yandan mağarabilimciler, arkeologlar, paleontologlar, antropologlar geldi. Kimse ona inanmadı. Resimlerin sahibinin Fransız bir sanatçı olduğu söylendi, Sautolo'nun bir arkadaşı ya da Avrupa'daki avangard akımlardan şakacı biri olabilirdi pekâlâ.

Daha sonra anlaşıldı: Paleolitik dönemin uzak avcıları yalnızca hayvanları takip etmemişlerdi. Açlığı ve korkuyu defetmek için ya da sadece ve safça hoşlarına gittiği için kaçan güzelliği de takip etmişlerdi.

Taşın Belleği

Pinturas Nehri'ndeki bir mağaranın derinliklerinde bir avcı, kandan kıpkırmızı olmuş elini taşa bastırdı. Adam elini orada bıraktı, öldürmenin aciliyeti ve ölüm korkusu arasındaki bir ateşkeste. Bir süre sonra, bir başka avcı bu elin yanına, kurumdan simsiyah olmuş kendi elinin baskısını yaptı. Ve daha sonra başka avcılar da taşın üzerine kandan, kurumdan, topraktan ya da bitkilerden gelen farklı renklere bulanmış ellerinin izlerini bıraktılar.

On üç bin yıl sonra, Pinturas Nehri yakınlarındaki Perito Moreno şehrinde, birisi bir duvara şunu yazdı: *Ben buradaydım.*

Ressam

Mahalle arkadaşım Guiscorda Amendola, kıyıdaki barlardan birinin duvarını boyayacaktı. Beni kendisine eşlik etmem için davet etti.

Ne kutu kutu boyası vardı, ne fırçaları, ne merdiveni, ne de başka bir şeyi. Benim Capilla Sixtina yolunda hayal ettiğim Mikelanjelo gibi değildi, ama yaşadığım çok az yıl, bana soru sorma hakkı vermiyordu.

Bizi simsiyah büyük bir duvar bekliyordu.

Amendola bir sandalyeye çıktı ve cebinden kenarı dişli bir bozukluk çıkardı. Elinde bozuklukla işe girişti. Ve madeni para duvarı birbirini alakasızca kesen uzun beyaz çizgilerle yaraladı. Ben bu eskrimden hiçbir şey anlamadan yapılana bakıyordum. Bir dolu kılıç darbesinden sonra, karanlığın içinden bir deniz fenerinin çıktığını gördüm. Kayaların arasından yükselen ve dalgalara ışık veren heybetli bir fener.

Bir bozukluktan doğan o fener, gemilerdeki denizcileri ve tezgâhtaki sarhoşları deniz kazalarından koruyacaktı.

Fotoğrafçı

Futbolcuydu. Küba milli takımında oynarken bir şut onu yere serdi.

Ölü gibiydi. Bir süre sonra hastanede uyandı. Yaşıyordu. Görmüyordu.

Hiladio Sanchez şimdi bir fotoğrafçı. Elinde makinesiyle görüntünün büyülü sanatlarını icra ediyor. Kulağına iyi gelen temayı seçiyor, uzaklığı yürüyerek ölçüyor ve diyaframı ısı yoğunluğuna göre ayarlıyor. Her şey hazır olduğunda, flaşı patlatıyor.

Hiladio, saatlerin ve insanların adımlarına rehberlik eden güneş ışığını fotoğraflıyor.

Ay ışığını çekmiyor. Her gece o buz tutmuş parmaklar yüzüne dokunuyor. Ve kör sağır oluyor.

Heykeltıraşlar

Pıltrıquıtron Dağı'nın başı bulutlardaydı. Kısa süre öncesine kadar, başı yanmış bir ormandı. Şimdiyse işlenmiş bir orman.

Patagonya'da artık alışıldık olan yangınlardan biri dağı da sarmıştı. Ve o zaman, oradan buradan gelen heykeltıraş sanatçılar dağın zirvesine kadar çıkıp ateşin devirdiği ya da kötürüm bıraktığı kütükler üzerinde çalışmaya başladılar.

Ağaçlar ölmüş müydü yoksa ölü numarası mı yapıyorlardı? Heykeltıraşlar bir hafta boyunca her gün çalıştılar. Ellerinin becerisi ve büyüsü sayesinde, o mezarlık bir tiyatroya döndü.

Sahne siz oraya gidince açılıyor. Devasa bir kütük şimdi ortadan ikiye ayrılmış, tek şapkalı, iki kafalı bir soytarı. Size *hoş geldiniz*, diyor. Ziyaretçiler içeri giriyor ve yıkıntılarda yükselen, yıkıntılar arasında oynayan ahşap bedenler boyunca ağaçtan ağaca dolaşıyorlar.

Uçurtmalar

Yağmur mevsimi bitiyor, hava serinliyor, mısır tarlalarındaki mısır artık damaklara sunuluyor. Santiago Sacatepequez Köyü'nün sakinleri, uçurtma sanatçıları, eserlerine son rötuşları yapıyorlar.

Hepsi farklı farklı; pek çok elden doğmuşlar: Dünyanın en büyük ve en güzel uçurtmaları bunlar.

Ölüler Günü'nde gün doğarken, tüyleri kağıttan bu kocaman kuşlar uçmaya başlar ve gökyüzünde salınırlar, ta ki onları tutan ip kopup, orada, yukarıda kaybolunceya dek.

Burada, aşağıda, her mezarın başında, insanlar ölülerine köydeki yenilikleri ve şakaları anlatıyor. Ölüler cevap vermiyor. Onlar orada, yukarıda uçurtmaların rüzgâr olma şansını yakaladığı bu renk cümbüşünün keyfini çıkarıyor.

Sanatın Değeri

Avrupa, Kara Afrika'yı uygarlaştırma nezaketini göstermişti. Haritasını parçalamış, parçalarını yutmuştu; altınını, fildişini ve elmaslarını çalmıştı; en güçlü oğullarını köle pazarlarında satmıştı.

Avrupa, siyahların eğitimini tamamlamak için ceza ve ibret olsun diye, pek çok askeri işgal ikram etmişti onlara.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Britanyalı askerler, Benin Krallığı'nda bu pedagojik operasyonlardan birini gerçekleştirdi. Kanlı kıyımdan sonra, yangından hemen önce ganimeti götürdüler. Afrika sanatının en büyük koleksiyonuydu: Onlara hayat veren, onları esirgeyen tapınaklardan sökülmüş bir sürü heykel ve maske.

Bu eserlerin bin yıllık geçmişi vardı, karmaşık güzellikleri Londra'da azıcık merak ve sıfır hayranlık uyandırdı. Afrika hayvanat bahçesinin meyveleri, yalnızca bazı eksantrik koleksiyoncuları ve ilkel geleneklere yönelmiş müzeleri ilgilendiriyordu. Ama Kraliçe Viktorya, ganimetleri açık artırmaya çıkarınca elde edilen gelir, askeri operasyonun bütün masraflarını karşılamaya yetti.

Böylece Benin Sanatı, bu sanatın doğup gerçekleştiği krallığın yağmalanmasını finanse etti.

İlk Müzik

Ses yaz gününde sivrisinekleri andırıyordu, ama yaz günü değildi.

O 1964 gecesi, Arno Penzias ve Robert Wilson rahat çalışamadılar. Apalache Dağları'nın doruklarından birinde iki astronom, kimbilir ne kadar uzak bir galaksiden yayılan dalgaları yakalamaya çalışıyordu, ama anten onlara, kulaklarına eziyet eden bir vızıltı gönderiyordu.

Sonra anlaşıldı. Vızıltı, evrenin kökenini başlatan patlamanın yankısıydı. Antendeki o titreşim sivrisineklerden gelmiyordu; zamanı, mekânı, yıldızları ve diğer her şeyi başlatan patlamadan geliyordu ve belki de, kimbilir, ben diyorum ki, yankı hâlâ oradadır, havada çınlayarak, bizim tarafımızdan, yeryüzü insanları tarafından duyulmayı isteyerek orada duruyordur; ve belki de, kimbilir, ben diyorum ki, bizler de yeni doğan evrenin uzak titreşiminin yankılarıyızdır.

Gelişmenin Fiyatı

Yunanlıların güneşi Apollo müzik tanrısıydı.

Flütleri hor gören liri o keşfetmişti; lirini çalarak, ölümlülere ölümün ve yaşamın gizemlerini aktarırdı.

Bir gün, çocuklarından en müzisyeni, öküz bağırsağından tellerin keten tellerden daha iyi ses verdiğini keşfetti.

Apollo, liriyle tek başına keşfi denedi. Yeni teli titretti ve daha iyi olduğunu anladı.

O zaman, damağını nektar ve tanrısal lezzetlerle ödüllendirdi; sonra savaş yayını çıkardı, Olimpos çayırlarına çıktı, oğluna nişan aldı ve uzaktan bir okla göğsünü deldi.

Flütler

Yaşamı dans et, yaşamı tat: Şimdi İtalya dediğimiz yerin güneyindeki Sibaris şehrinde, müzik ve güzel sofra kutsaldı.

Ama Sibarisliler savaşçı olmak istediler, işgal düşleri kurdular ve Sibaris yok edildi. Düşman şehir Croton, yirmi beş yüz yıl önce onu haritadan sildi.

Son çarpışma Tarento Körfezi'nin kıyılarında gerçekleşti.

Müzikle eğitilen Sibarisliler, müzikle mağlup edildiler.

Sibaris süvari birlikleri hücuma geçtiğinde, Crotonlu askerler flütlerini kınlarından çekti. Atlar melodiyi tanıdı, dörtnala giderken duruverdiler, ön ayaklarını kaldırdılar ve dans etmeye başladılar. Şartlar göz önüne alındığında, bunun için çok uygun bir an değildi, ama yine de atlar zevklerine ve geleneklerine göre dans etmeyi sürdürdü; bu arada binicileri kaçıyor, flütlerse çalmaya devam ediyordu.

Dans

Helena, telli etekli hanımların ve peruklu beylerin döndükleri, reverans yaptıkları ve sonra tekrar döndükleri bir müzik kutusunun içinde dans ediyordu. Bu porselen topaçlar biraz gülünç, ama sempatiktiler; onlarla müzik sarmalının içinde kayıp gitmek zevkliydi, ama Helena bir perende sırasında sendeledi, düştü ve kırıldı.

Darbe onu uyandırdı, sol ayağı çok ağrıyordu, kalkmak istedi, ama yürüyemiyordu, bileği çok şişmişti.

-Başka bir ülkede düştüm, diye itiraf etti bana, *başka bir zamanda*.

Ama bunu doktora söylemedi.

Tamtamlar

Düşler gibi, tamtamlar da gece görülür.

Amerika'da kölelerin isyanları gündüzleri kırbaç sesiyle kuluçkaya yatar ve geceleri tamtam sesiyle patlardı.

Fransızlar Haitili siyahları kışkırtan isyancı Makandal'ı diri diri yaktığında, onun bir sineğe dönüşüp büyük ateşten kaçtığını haber veren tamtamlar oldu.

Sahipler bu dokunuşların dilini anlamıyor, ama bu büyülü seslerin yasak haberleri anlatmaya ve gizli tanrıları ya da bileklerinde çıngıraklarla tamtamın ritminde dans eden şeytanı şahsen çağırmaya muktedir olduğunu da gayet iyi biliyorlardı.

Ama sahipler, dolunaylı gecelerde tamtamların hiçbir ele ihtiyaç duymadan kendi kendilerini çaldıklarını bilmiyorlardı ve asla da bilmediler. O zamanlarda, tamtam tamtamı çaldığında, ölüler mucizeyi dinlemek üzere yattıkları yerden kalkarlardı.

Piyano

Tarija şehrinde yerleşik on dört bin dokuz yüz elli yönetilen ve elli yönetenin olduğu zamanlarda, piyanosu olmayan tek yöneten Beatrız Arce de Baldiviezo'ydu.

Düşünceli bir amcası, kızın rengi ve nefesi düzelsin, kıskançlıktan kıpkırmızı olmaya, iç çekmekten boğularak yaşamaya artık bir son versin diye, ona Paris'ten koçaman, kuyruklu bir Steinway gönderdi.

Koca bir kutunun içine konan piyano, gemide, trende ve son olarak omuzlarda yolculuk etti. Bolivya'nın içlerine başların üzerinde gitti: Kırk işçi, üzerlerinde o külçeyle, dağların arasında köprüler, merdivenler, yollar açtılar. Zirvelerin ve çukurların arasından yapılan zorlu iniş çıkış, hediye nihayet üzerinde tek bir çizik olmaksızın Dona Beatriz'in evine varıncaya dek beş ay sürdü.

Herhangi bir piyano değildi. Franz Lizst'in elleriyle vaftiz edilmiş olan bu Steinway, pek çok Avrupa kralının elinden alınan ödüllerle ışıldıyordu.

Yıllar ve insanlar geçti. Tarija büyüdü ve değişti.

Ve bir gün, piyanoyu miras olarak alan Dona Maria Nidi Baldiviezo doktorun muayenehanesinden elinde kanser teşhisiyle çıktı.

Aile servetinden geriye yalnızca piyano ve anılar kalmıştı ve Dona Maria, Houston'daki tedavisinin ve yolculuğunun masraflarını karşılamak için piyanoyu satılığa çıkardı.

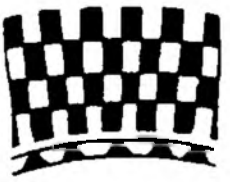
İlk teklifi Japonya'dan aldı. Reddetti. İkinci öneri Birleşik Devletler'den geldi, kabul etmedi. Üçüncü alıcı Almanya'dan aradı, ciddiye almadı. Buenos Aires, La Paz ve Santa Cruz'dan başvuran diğer talipların de başına aynı şey geldi. Mal sahibi, düşük fiyatları da yüksek fiyatları da, ortalama fiyatları da reddediyordu.

Dona Maria hasta yatağında, Tarija'nın müzikçileri, tiyatrocuları, yontucuları ve şehrin diğer birşeycileriyle bir toplantı yaptı ve onlara bir öneri getirdi:

-Ne kadar varsa verin ve Steinway sizde kalsın.

Dona Maria yolculuksuz ve tedavisiz öldü.

Piyanoysa Tarija'dan gitmek istemiyordu. Orada sevgiyi bulmuştu. Ve şimdi, kültür gecelerinde, ulusal günlerde ve bütün yerel sivil etkinliklerde paha biçilmez hizmetlerini ödünç vermeye devam ediyor.

Org

Hermogenes Cayo, Jujuy'un yüksek yaylalarından binlerce, binlerce fersah yürüyerek Buenos Aires'e vardı. 1946'da, toprak hakları için mücadele eden diğer yerlilere eşlik etti. O sıralarda, sanki bu iş canını çok sıkmış gibi, Lujan'da bir gezintiye çıktı; kendisine orada insanın aklını başından alan bir katedral olduğunu söylemişlerdi.

Topraklarına döndüğünde, taş evinin girişinde minyatür bir Lujan katedrali yaptı. Tuğladan gotik kemerler, bulduğu bin bir renkli kırık şişe parçalarından vitraylar yaptı. Kopyası orijinalinin aynısı oldu, ama biraz daha güzeldi. Jorge Preloran kanıt olsun diye minyatür katedrali filme aldı.

Yıllar sonra, Hermogenes bir kilisede bir org dinledi.

Hayatında hiç org dinlememişti ve onsuz yaşayamayacağını anladı.

Ama orada, yaylada çok az insan, çok fazla uzaklık vardı; kiliseye gitmek için birkaç gün yürümek gerekiyordu. Hermogenes'in, rahibi orgun iyi ses vermediğine ikna etmekten başka çaresi kalmamıştı. Bu konuda usta olduğunu söyleyerek, aletin akordunu yapmak için yardımcı olmayı teklif etti. Orgu parçalarına ayırdı, her bir parçayı dikkatlice çizdi; eve dönünce de hepsi kengerden oyulmuş kendi orgunu yaptı.

Armonisi her günün sonunda ona müzik sunuyordu.

Elektrikçi

Omzunda merdiveni, *pampa** yollarında bisikletle yol alıyordu.

Bautista Riolfo elektrikçiydi, yedi meslekli, traktörleri, saatleri, değirmenleri, radyoları ya da çifteleri tamir eden bir herşeyciydi. Sırtındaki kambur, fişleri, dişlileri ve türlü acayipliklerı kımıldatmak için iki büklüm olmaktan çıkmıştı.

Bölgenin tek doktoru Rene Favaloro da bir herşeyciydi. Elindeki çok az aletle, bulduğu çok az ilaçla, kardiyolog, cerrah, kadın doğumcu, psikolog ve çare bulunması gereken her konunun uzmanıydı.

Günlerden bir gün Rene, Bahia Blanca'ya yolculuk etti ve dönüşte rüzgârın ve tozun mesken tuttuğu o yalnızlıklarda hiç görülmemiş bir makine getirdi.

Bu pıkabın kötü alışkanlıkları vardı. İki ay boyunca çalışmayı reddetti.

Sonunda Bautista bisikletiyle oraya geldi. Yere oturdu, araştırdı, sakalını karıştırdı, bazı kabloları lehimledi, vidaları ve pulları sıktı.

-*Şimdi bir bakalım*, dedi.

Rene aletı denemek üzere bir plak seçti; Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi. İğneyi canının istediği noktaya yerleştirdi.

Müzik evi istila etti, açık pencereden geceye doğru, insansız kırlara doğru uçmaya başladı ve plak dönmeyi bırakınca da havada canlı kalmayı sürdürdü.

Rene bir yorum yaptı ya da bir şey sordu, ama Bautisto hiçbir şey demedi.

Bautisto yüzünü elleri arasına almış bakıyordu.

Elektrikçi sonunda konuşmayı başarıncaya kadar uzun bir zaman geçti:

-Kusura bakmayın Don Rene, ben bunu hiç duymamıştım. Ben dünyada böyle... böyle bir elektrik olduğunu bilmiyordum.

* Güney Amerika'da otluk, bozkır (ç.n.)

Erkek Şarkıcı

Alfredo Zitarrosa Montevideo'da öldüğünde, arkadaşı Juceca onu resmi muamelelerde yalnız bırakmamak için onunla cennetin kapılarına kadar çıktı. Döndüğünde, bize duyduklarını anlattı.

Aziz Pedro ona adını soyadını, yaşını, mesleğini sordu:

-*Şarkıcı*, dedi Alfredo.

Aziz bilmek istedi:

-*Ne şarkıcısı?*

-*Milonga*, dedi Alfredo.

Aziz Pedro bilmiyordu. Merakını cezbetti ve buyurdu:

-*Söyle*.

Alfredo söyledi: Bir milonga, iki milonga, yüz milonga. San Pedro bunun hiç bitmemesini istiyordu. Alfredo'nun yeri o kadar titreten sesi, artık göğü de titretiyordu.

Bulutlarda otlayarak gezinen Tanrı da sesine kulak kabarttı. Juceca, Tanrı'nın ilk defa, Tanrı'nın kim olduğunu unuttuğunu anlattı.

Kadın Şarkıcı

Liliana Villagra epeydir istiyordu. İstiyordu istemesine de uyuyamıyordu; yatakta epey bir döndükten, yastıkla ettiği uzun kavgalardan sonra saatin üç kere vurduğunu duydu ve hava almak istedi: Kalktı, pencerenin kanatlarını sonuna kadar açtı.

Bütün kışların bütün karları Paris'in üzerine düşmüştü. Pigalle Mahallesi daima kargaşa içindeydi, kavga gürültü eksik olmazdı, orospuların ve travestilerin gelgitinden geçilmezdi; ama o gece Pigalle, gidenlerin ayak izleriyle işaretlenmiş bembeyaz bir çöle dönmüştü.

O zaman pencereye karların arasından bir şarkı yükseldi: Eski bir melankoliyi diline dolamış bir kuş sesi. Bir kadın duvara yaslanmış müşteri beklerken şarkı söylüyordu. Kar taneleri hâlâ Houdan Sokağı'na ve kadının kimsenin olmadığı bu sokakta bedenini göstermek için açtığı bit pazarından alınma deri montunun üzerine düşüyordu.

Liliana pencereden sarkarak kahve teklif etti:

-Girmek istemez misin?

-Teşekkürler, ama yapamam. Çalışıyorum.

-Güzel şarkı, dedi Liliana.

-Uyumamak için söylüyorum, dedi kadın.

Şarkı

Prag dilsizdi.

Celetna Sokağı'nın eski kent merkezindeki büyük meydanına açılan köşesinde bir ses birdenbire gecenin sessizliğini bozdu.

Kaldırıma çakılı bir kadın, tekerlekli sandalyesinden şarkı söylüyordu.

Ben hiç bu kadar güzel, bu kadar farklı bir ses duymamıştım. Başka bir dünyanın sesiydi, kolumu çimdikledim. Uyuyor muydum? Hangi dünyadaydım?

Arkamda ortaya çıkan birkaç delikanlı beni yanıtladı. Felçli şarkıcıyla alay ettiler, kahkahalarla gülerek onun taklidini yaptılar ve kadın sustu.

Başka Şarkı

Ren Weschler tanıklığı belgeledi. Breyten Breytenbach, 1975'te Pretoria Cezaevi'nde ölüme mahkûm olmuş pek çok siyahın arasındaki tek beyazdı.

Her gecenin sonunda mahkûmlardan biri avluya çıkıyordu. Sırası gelen, yer ayaklarının altından açılmadan önce bir şarkı söylüyordu. Breyten'i her tan vakti farklı bir şarkı uyandırıyordu; o gün hücresinde tek başına ölecek olanın şarkısını dinliyordu.

Breyten hayatta kaldı. Hâlâ o şarkıları dinliyor.

Denizkızları

Don Julian, Xochimilco Adaları'nın en yalnızında, yapma bebeklerin ve köpeklerin beklediği, dallardan yapılmış bir kulübede yalnız yaşıyordu.

Çöplerden toplanılmış kırık yapma bebekler ağaçlara asılıydı. Bebekler onu kötü ruhlardan, dört çelimsiz köpeği de kötü insanlardan koruyordu. Ama ne bebekler, ne de köpekler denizkızlarını korkutmayı biliyordu.

Denizkızları, suların derinliklerinden onu çağırıyordu.

Ama Don Julian'ın kendi koruyucu duaları vardı. Denizkızları onu her almaya geldiğinde ve onun adının tekrar eden yakarılarını her söylediğinde o da kendi karşı dualarını söylüyordu:

Ben diyorum ki, ben diyorum ki,
Beni Şeytan götürsün ya da Tanrı,
Ama sen değil, ama sen değil.

Bir de:

Git buradan, git buradan,
Ölüm busesini başkasına ver,
Ama bana değil, ama bana değil.

Bir ikindi vakti, toprağı kabak ekmek için hazırladıktan sonra, Don Julian kıyıda balık tutmaya başladı. Büyük bir balık tuttu. Onu önceden tanıyordu, çünkü iki kere elinden kaçırmıştı. Tam onu olta iğnesinden çıkarırken yine o tanıdık sesleri duydu.

Julian Julian Julian, diye şarkı söylüyordu sesler her zamanki gibi. Ve yine her zamanki gibi Don Julian suların üzerine, davetsiz misafirlerin kızılımsı yansımalarının dalgalandığı yere eğildi ve onlara karşı hiç yanılmayan şarkısını söylemek için ağzını açtı.

Ama yapamadı. Bu sefer yapamadı.

Müzik tarafından terk edilen bedeni, adaların arasında akıntıya kapılmış dalgalanırken görüldü.

Türküler

Kayıt cihazını ancak koca bir atın taşıyabildiği yıllarda, Lauro Ayestaran uzak kırlarda müziğin belleğini toplayarak dolanıyordu.

Kayıp türkülerin peşinde, Lauro bir gün Tacuarembo'nun uzak köşelerinde gizlenmiş bir mezraya vardı. Orada bir zamanlar, genç bir dansçı, gitar ustası ve âşık atışmalarının birincisi olan bir melez yaşıyordu.

Adam ihtiyarlamıştı. Artık köyden köye bayramdan bayrama koşup durmuyordu. Çok az yürüyor, çok fazla düşüyordu ve ayağa kalkmak için köpeklerinden birinin beline tutunuyordu. Artık görmüyordu. Türkü de söylemiyordu; daha çok söz üfürüyordu, ama belleğinin kuvvetli olduğuna dair bir ünü de vardı:

-Buradakilerden hiçbirinde eksilme yok, diye fısıldıyordu, bir parmağıyla kafasına vurarak.

İhtiyar elindeki gitarı yalnızca tırmalayarak dizeler söylüyor, mırıldanıyor, fısıldıyordu. Akşam inerken, salınmış ineklerin ve özgür insanların hatırasını kutsayan kelimeler boğuk boğuk çınlıyordu.

Kayıt cihazının makaraları döndükçe dönüyordu. İhtiyar ozan vızıltıyı hiç yorum yapmadan dinledi, sonunda bu gürültünün ne olduğunu sordu.

-Bu sesleri saklamak için bir makine, diye açıkladı Ayestaran. Kayıt cihazına dokundu ve son söylenen türküler yeniden duyuldu.

İhtiyar hayatında ilk kez kendi sesini dinledi.

Bu taklit bir nebze olsun hoşuna gitmedi.

İdol

Bazı geceler, kahvelerdeki atışma hararetli olurdu:

-Çocukluğumda üzerime bir aslan işemiş, derdi biri, sesini yükseltmeden trajedisinin önemini reddederek.

-Ben en çok duvarlarda yürümeyi severdim, diye itiraf ederdi diğeri ve yakınırdı çünkü evde bunu yapmasını yasaklıyorlardı.

Bir başkası:

-Ben gençken aşk şiirleri yazardım. Onları bir trende unuttum. Peki, kim buldu dersiniz? Neruda.

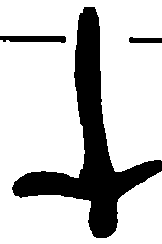
Diş hekimi Don Arnaldo asla yılmazdı. Tezgâha yaslanıp, bir isim fırlatırdı ortaya:

-Libertad Lamarque.

Hedefi bulmasını bekler ve sorardı:

-Hatırlıyor musunuz?

Ve o zaman, bir zamanlar Amerika'nın sevgilisi olan bu kadınla karşılaşmasını anlatırdı.

Don Arnaldo yalan söylemiyordu. Çok eskiden, otuzlu yıllarda bir gün, sabaha karşı, şarkıcı ve aktris Libertad Lamarque, Santiago'daki bir otel odasında sert darbeler yiyordu. Kocası onu tekme tokat dövüyordu, çünkü sonradan uğraşmaktansa önceden önlem almalıydı. Dayağın ortasında Libertad bağırdı:

-Yeter! Sen bunu istiyorsun!

Ve hışımla dördüncü katın penceresinden atladı. Bir tentenin üzerinde sıçrayıp annesini ziyaretten dönen ve tam o anda yoldan geçen dişçinin üzerine düştü. Libertad'a hiçbir şey olmadı; Şam ipeğinden Çin ejderhaları işlemeli sabahlığına da bir şey olmadı. Ama altta kalan Don Arnaldo ambulansla hastaneye kaldırıldı.

Kemikleri birbirine kaynayınca ve mumya bandajları çıkarılınca Don Arnaldo hayatının sonuna kadar kahvelerde ve bir kulağın olduğu her yerde anlatmayı sürdüreceği bu hikâyeyi anlatmaya başladı: Gökyüzünden, hava ve ışık tanrılarının yaşadığı yüce buluttan çıkıp gelen bu geçici yıldız kendini yeryüzüne bırakmış ve milyonlarca erkeğin arasından onu seçmişti; evet onu, ve yalnız ölmemek için pat diye onun kollarına düşmüştü.

Sinema

Geraldine bir filmde çalışacaktı; film Türkiye'de, dağların arasındaki küçük bir köyde çekilecekti.

İlk akşam dolaşmaya çıktı. Sokaklarda kimse, hemen hemen hiç kımse yoktu. Çok az erkek ve hiç kadın vardı. Ama bir köşeyi döndüğünde, birdenbire bir grup delikanlıyla karşılaştı.

Geraldine sağına baktı, soluna baktı, arkasına baktı: Etratı çevrilmişti, kaçış yoktu. Tek kelime etmeden, neyi varsa sundu: Saatini, parasını.

Delikanlılar güldü. Hayır, o değildi. Ve az çok İngilizce'ye benzeyen bir dilde konuşarak, ona gerçekten Chaplin'in kızı olup olmadığını sordular.

Geraldine şaşkın, başıyla onayladı. İşte tam o anda, bütün delikanlıların boyanmış siyah bıyıkları olduğunu ve her birinin elinde baston biçiminde bir dal tuttuğunu fark etti.

Ve oyun başladı.

Herkes o oldu.

Seyirci

Havana'daki Yara Sineması'nın önünde bir kalabalık vardı ve bir polis, kuyruğu bir düzene sokmaya çalışıyordu. Niyeti iyi, hatta belki kahramancaydı, ama çok gerçekçi de görünmüyordu. Kalabalığı sıraya sokmayı her başardığında, kuyrukta yeni bir kavga patlıyordu.

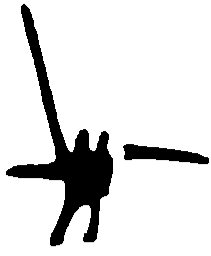
Otorite, sinema ve kaos tutkusu karşısında tek başınaydı, ama emredenin sesi birden yükseldi:

-Geriye! diye emretti polis. *Bayanlar, baylar kuyruk duvarın arkasından başlıyor! Duvardan ileriye!*

-Ne duvarı? diye sordu kalabalık, şaşırarak.

Ve düzenin kılıcı açıkladı:

-Eğer duvar yoksa... varsayın!

Televizyon

1999 yılının sonlarında, Uruguay devlet başkanı Kuzey Pınar bölgesinde bir okulun açılışını yaptı.

Yoksul ve emekçi insanların yaşadığı bir mahalle söz konusu olduğu için, otoritenin bir numaralı adamının varlığıyla bu sivil eylemi yüceltmesi gerekiyordu.

Başkan televizyon kameralarının eşliğinde gökyüzünden, bir helikopterle geldi.

Konuşmasında ülkenin çocuklarına övgüler düzdü, onlar bizim en değerli sermayemizdi; eğitimin önemini göklere çıkardı, eğitim bu rekabetçi dünyada en kârlı yatırımdı. Ardından ulusal marş çalındı ve gökyüzüne renkli balonlar salındı.

O zaman, törenin doruk noktasında, başkan her öğrenciye bir oyuncak hediye etti.

Televizyon her şeyi canlı yayınladı.

Kameralar işlerini bitirince, başkan gökyüzüne geri döndü. Ve okulun yetkilileri dağıtılan oyuncakları toplamaya koyuldu. Onları çocukların elinden almak kolay olmadı.

Tiyatro

Aristofanes, Chiapas yerlileriyle sohbet ede ede etrafı dolaştı, Anton Çehov ise kahramanlarıyla San Luis Potosi Çölü'ne yolculuk etti.

Onlar buralara hiç gelmemişlerdi.

Onları Meksika topraklarında bir uçtan bir uca dolaştıran El Galpon tiyatrosunun oyuncularıydı.

El Galpon tiyatrosunun tüm oyuncuları Meksika'da sürgündeydi. Uruguay'da askeri diktatörlüğün korku ve pislik yıllarıydı ve Montevideo'da geriye sadece tiyatro salonu kalmıştı.

Tek kuruş devlet yardımı almadan, her santimetrekaresi alın teriyle yapılmış olan tiyatro salonu vardı, ama El Galpon yoktu, seyirci de. Diktatörlük, gösterilerini boş koltuklara sunuyordu. Gölge bedensiz, beden ruhsuz kalmıştı: Kimse gitmiyordu.

Koltuklar

Mürekkep balığı rengindeki görüntüsü benim aile albümümde de yer alan Gonzalo Munoz gece yaşamak, gündüz uyumak için doğmuştu.

Geceleri uyanık geziyor, hayaletlerin başını bekliyordu, ama gün boyu her zaman yapılması gereken bir sürü işi oluyordu. Bu yüzden ara ara uyuklamaktan başka çaresi yoktu. Herhangi bir şey esnasında uyuyakalıyor ve uyanınca saati, hatta bazen türünü bile karıştırıyordu. Bazen, baykuş alışkanlıklarına sahip olan Don Gonzalo bir horoz gibi ötmeye başlıyor ve akşamın ortasında, terasından tan vaktini selamlıyordu. Ancak onun bu hataları komşular tarafından hiç de hoş karşılanmıyordu.

Bir gece, Montevideo'daki Solis Tiyatrosu'nda bir oyunu izlemeye gitti. Bir galaydı, oyuncular Avrupalıydı. İkinci perdede uyudu. Tam, kötü niyetli bir koca olan başrol oyuncusu, elinde bir tabancayla bir paravanın arkasında saklandığı sırada uyudu. Kısa bir süre sonra, adamı aldatan karısı içeri girdiğinde, adam gizlendiği yerden çıktı ve ateş etti. Kurşunlar günahkâr kadını devirirken, sesleri de Don Gonzalo'yu uyandırdı, koltukların ortasında ayağa fırladı ve kollarını iki yana açarak haykırdı:

-Sakin olun, sakin olun! Korkmayın! Koşmayın! Kimse kıpırdamasın!

Yanında oturan karısı, koltuğun derinliklerinde sonsuza dek kayboldu.

Aktör

Horacio Tubio, Bolson Vadisi'nde bir ev yapmıştı.

Evin elektriği yoktu. Kaliforniya'dan beraberinde modern zımbırtılarıyla gelmişti; ama bilgisayar, faks, televizyon ve çamaşır makinesi mum ışığıyla çalışmayı reddediyorlardı.

Horacio ilgili resmi daireye başvurdu. Onunla bir mühendis ilgilendi. Mühendis bazı anlaşılmaz haritaları inceledi ve bahsedilen bölgede elektrik olduğunu söyledi.

-Evet, var, diye onayladı Horacio, *ormanda var. Ağaçlar çok mutlu.*

Mühendis sinirlendi ve şöyle dedi:

-Sizin sorununuz ne biliyor musunuz? Ukalalık. Bu ukalalıkla hiçbir işinizi halledemezsiniz.

Ve kapıyı gösterdi.

Horacio çıktı, kapıyı kapattı.

Ama hemen ardından mühendisin kapısı çalındı: Tık-tık.

Horacio kapıdaydı, diz çökmüş, başını yana eğmişti:

-Mühendis Bey, eğer ilgilenecek vaktiniz olursa...

-Ayağa kalkın, ayağa kalkın.

-Aman efendim hiç olur mu? Siz makam sahibi bir insansınız...

-Lütfen ayağa kalkın...

-Lütfen durumumu anlayın, ben de okuyabilmek isterdim ama...

Horacio evine elektrik bağlanıncaya kadar bu usanç verici konuşmaları yapmaktan usanmadı.

Aktris

Yarım yüzyıldan fazla bir zaman önce, Comedia Nacional Kumpanyası Kanlı Düğün'ü Salto kırlarına götürdü.

Federico Garcia Lorca'nın bu eseri başka kırlardan, Endülüs'ün uzak kırlarından geliyordu. Düşman ailelere dair bir trajediydi: Yarım kalmış bir düğün, kaçırılmış bir gelin, bir kadın için birbirini bıçaklayan iki adam. Ölülerden birinin annesi komşusundan rica ediyordu:

-Yeter artık! Bu evde gözyaşı istemiyorum. Senin döktüğün yaşlar yalnızca gözlerden geliyor.

Sahnedeki bu gururlu acılı anne Margarita Xirgu'ydu.

Alkışlar sona erdiğinde, köylülerden biri Margarita'ya yaklaştı ve şapkası elinde, başını bükerek şöyle dedi:

-Sizi çok iyi anlıyorum. Ben de bir oğlumu kaybettim.

Bu Alkışlar

Garcia Lorca İspanyol İç Savaşı'nın ilk yıllarında kurşunlarla taranıp düştüğünden beri, *Kunduracının Karısı* ülkesinin sahnelerinde gösterilmiyordu. Uruguaylı tiyatrocular bu eseri Madrid'e getirdiklerinde aradan uzun yıllar geçmişti.

Yüreklerini, ruhlarını katarak oynadılar.

Finalde kimse alkışlamadı. Seyirciler olanca öfkeleriyle ayaklarını yere vurmaya başladı; oyuncular bir şey anlamadı.

China Zorilla anlatıyor:

-Donup kalmıştık. Tam bir felaketti. Ha ağladık, ha ağlayacaktık.

Ama sonra büyük bir alkış koptu. Uzun, teşekkür dolu bir alkış. Oyuncular hâlâ bir şey anlamamıştı.

Belki de, ayaklarla tutulan o ilk alkış, yere vurularak yapılan o büyük tezahürat eserin sahibi içindi. Kızıl olduğu için, efemine, farklı olduğu için kurşuna dizilen ozan içindi. Belki de, *Hâlâ yaşıyorsun Federico, bunu bilesin*, demenin bir biçimiydi

Beş Yüz Yıllık Komedi

BUGÜN OYNUYOR BUGÜN: Portekiz'de Bartolome Dias'ın Güney Afrika kıyılarına çıkışının beş yüzüncü yıldönümü için görkemli kutlamalar yapılıyor. İmparatorluk nostaljisiyle büyük bir tiyatroya dönüşen ülkede, Tanrı'nın dünyanın yarısını Portekiz'e hediye ettiği bu büyük zafer döneminde, 1487'de Ümit Burnu'na varan zorlu deniz seferi sahneye konuluyor.

Dönemın tarzına uygun olarak ipekler ve kadifeler giyinmiş olan aktörler, keskin kılıçları ve tüylü şapkalarıyla, denize indirilen ve pupa yelken Afrika'ya giden Bartolome Dias'ın gemisinin kopyası bir gemiye doluşuyor.

Güney Afrika Plajı'nda, gelen denizcilerin karşısında, beş yüz yıl önce gelip kendilerini keşfettikleri için mutluluktan ve minnettarlıktan havalara sıçrayan bir zenci kalabalığı olması planlanmıştı. Ama bu plaj 1987'de yalnızca beyazlara açıktı. Apartheid'in malum uygulamaları yüzünden siyahların girmesi yasaktı.

Portekizlileri siyahlara boyanmış, mutlu bir beyaz kalabalığı karşıladı.

Yüz Yıllık Komedi

1889'da Paris uluslararası büyük bir sergiyle Fransız Devrimi'nin yüzüncü yılını kutladı.

Arjantin bu organizasyona ülkenin tarımsal çeşitliğini gösteren bir sergi gönderdi. Bunların arasında, Ateş Toprakları'ndan bir yerli aile de vardı. Bunlar on bir Ona yerlisiydi. Yok olma tehlikesi altında olan bir türün nadir örnekleriydi: O yıllarda son Onalar da Winchester atışlarıyla yok ediliyorlardı.

Gönderilen on bir Ona'dan ikisi yolda öldü. Hayatta kalanlar demir kafeslerde sergilendi. *Güney Amerika Yamyamları*, yazıyordu bir tabelada. İlk günler onlara yiyecek hiçbir şey vermediler. Yerliler açlıktan uluyordu. O zaman onlara bazı çiğ et parçaları atmaya başladılar. Etler dana etiydi. Kimse bu tüyler ürpertici gösteriyi kaçırmak istemiyordu. Giriş parasını ödeyip gelen seyirciler, vahşi yamyamların et yemek için pençeleriyle dövüştüğü kafesin çevresini tıkış tıkış doldurıyordu.

İnsan Hakları Bildirisi'nın ilk yüz yılı böyle kutlandı.

Yarım Yüz Yıllık Komedi

Hiroşima ve Nagasaki'yi mahveden atom bombaları ellinci yıllarını dolduruyordu.

Washington'daki Smithsonian Institution büyük bir sergi açacağını duyurdu.

Programda pek çok belgesel olacaktı; sayısız bilimsel görüş, uzman tarihçiler ve askeri uzmanlar tarafından aktarılacaktı. Olayı yaşayanların tanıklıkları da sunulacaktı; bombardımanı yöneten ve sonradan hiç uyku problemi çekmeyen albaydan, bombardıman sonrasında uykularını ve her şeylerini kaybeden, hayatta kalmış Japon kurbanlara kadar.

Sergiyi ziyaret edenlerin gökyüzünden atılan bombalarla katledilen kurban yığınlarının büyük çoğunluğunun kadın ve çocuklardan oluştuğunu öğrenme riski vardı. Daha da kötüsü, bir araya getirilen geniş belgesel malzeme onlara bombaların savaşı kazanmak için atılmadığını, çünkü savaşın zaten kazanıldığını, yalnızca gelecekteki düşman Sovyetler Birliği'nin gözünü korkutmak için patlatıldığını söyleyebilirdi.

Bu büyük risklerden kaçınmak için, sergi ilan edildi, ama asla gerçekleşmedi. Her şey bombaların fırlatıldığı uçağın, Enola Gay'ın sergilenmesine indirgendi; ateşli vatanseverler onu alnından öpebilsin diye.

Terzi

Uçacağına yemin etti. Hayatı boyunca, birbiri ardına açtığı bütün ilikler, diktiği bütün düğmeler ve biçtiği, kestiği, teyellediği ve diktiği bütün takımlar, elbiseler ve paltolar üzerine yemin etti.

İşte o günden sonra terzi Reichelt bütün zamanını o kocaman yarasa kanatların yapımına adadı. Kanatlar, evinin ve atölyesinin bulunduğu mahzene girebilsin diye katlanabilir özellikte yapılmıştı.

Uzun bir çalışmanın sonunda, bu metal tüplerden ve varillerden oluşan, üstü kumaşla kaplı karmaşık iskelet hazır oldu.

Terzi geceyi Tanrı'ya kendisine rüzgârlı bir gün bahşetmesi için dua ederek uykusuz geçirdi. Ertesi sabah, 1912 yılının sert rüzgârlı bir sabahı, Eyfel Kulesi'nin tepesine çıktı, kanatlarını açtı ve ölümüne uçtu.

Uçak

Bayraklar yükseklerde dalgalanıyordu.

Yetkililer otlamak için piste giren inekleri kovaladılar.

Gelmeyen yoktu. Tüm Lorica halkı saatlerdir bekliyordu. Dantelalar, kurdeleler, kravatlar, düğün ya da vaftiz töreninde-ymiş gibi kolalanmış yakalar... gözler gökyüzüne çivilenmiş, herkes, hiç şikâyet etmeksizin, güneşte kavruluyordu.

Uzaktan geldiğini gördüler. Tükürüklerini yuttular. Ve beklenen yere indiği zaman, savaş gümbürtüsü ve rüzgâr kırbacı kalabalıkta genel bir kaçışmaya neden oldu.

Lorica Köyü'nde daha önce hiç uçak görülmemişti.

Kalabalık, ağzı açık, uzaktan bakıyordu. Uzaktan kızıl toz bulutuna bürünmüş bir parıltı seçiliyordu. Pervaneler dönmeyi bırakmıştı. Atılgan biri kalabalığı yardı, uçağa doğru koştu ve dönüşte uçağın sabun koktuğunu söyledi.

Müzik başladığında - iki orkestradan biri ulusal marşı, diğeri yöresel bir potpuri çalıyordu - kalabalık hareketlendi. Yolcular yürüyerek indi, pilot bir çiçek denizinde boğuldu. Gökyüzünden gelenin kutlanışında, sert içkiler yudumlanmaya başlandı ve köyün sokaklarında çümbüş başladı.

Uçak bir mola vermişti, başka rotalara devam etmek için küçük bir duraklama... ama bir daha havalanamadı.

Bu Kolombiya havacılık tarihindeki ilk hava korsanlığıydı, diye anlatıyor David Sanchez-Juliao, korsanların en genci.

Haritasız Uçuş

Uçak oydu. Geceye uzanmış uçuyordu.

Birden, yönünü kaybettiğini fark etti. Nereye gitmesi gerektiğini bile hatırlamıyordu.

Uçağın yoldan çıkması içinde taşıdığı yolcuların umurunda bile değildi. Hepsi yiyip içmekle, sigara tüttürmekle, konuşmakla ve dans etmekle meşguldü, çünkü onun bedeni olan bu uçakta fazlasıyla yer vardı, iyi müzik çalıyordu ve hiçbir şey yasak değildi.

Kendisi de endişeli değildi. Gideceği yeri unutmuştu, ama kanatları, açılmış kolları, ayı okşuyor, gökyüzünde turlar atarak yıldızların arasında dönüp duruyordu. Ve gecenin içinde hiçbir yere doğru dolanıp durmak çok eğlenceliydi.

Helena yatağında uyandı; havaalanında.

Uçuş Kılavuzu

Doktor Oriol Vall gidiyordu. Orada, sıradağların arasında kaybolmuş Ajoya Köyü'nde, uzun yıllar köylülerle işleri ve günleri paylaşarak yaşamıştı; şimdiyse ayrılık zamanıydı.

Ev ev herkese, *Hoşça kalın*, dedi. Köyün küçük dispanserinde ona çok yardımı dokunan Maria del Carmen'e de durumu açıklamak için uğradı.

-İspanya'ya dönüyorum Dona Maria.

-İspanya uzak mı?

Hayatı boyunca Gavilanes Nehri'nin öte yanına geçmemişti. Oriol bir fikir edinebilmesi için ona bir harita karaladı. Denizi geçmesi gerekiyordu, bütün denizi.

-Bu kadar suyu geçebildiğine göre çok büyük bir gemi olmalı.

Oriol sözcüklerle ve elleriyle açıklamayı denedi. Hayatı boyunca uzaktan bile hiç uçak görmeyen Maria del Carmen sözünü kesti:

-Tamam, tamam, anladım. Siz bana rüzgârda uyuyarak gideceğinizi söylemek istiyorsunuz.

Tren

-*Çok güçlü*, dedi babası, *iki yüz yük öküzü kadar*.

Oğlu, Simon de la Pava, ufukta büyük bir dumanın fışkırarak yükseldiğini gördü.

Hemen ardından devasa canavar göründü. Uzaktan büyüyerek geliyordu. Kükrüyordu. Uluyordu.

Çocuk onun geldiğini görünce paniğe kapıldı, kaçmak istedi, ama babası oğlunun elini bırakmadı.

Bir çelik çığlığı, uzun bir cıyaklama ve tren durdu.

Simon ve babası Ibague Vadisi'nden Bogota düzlüğüne gidiyorlardı; sıcaktan serine, serinden soğuğa.

Yolculuk hiç bitmiyordu.

Soluk soluğa kalan, susuzluktan ölen tren her istasyonda nehirlerce su içiyordu.

Sonra ağlayarak, karnından buharlar terleyerek, çatırdayarak yukarı doğru yoluna devam ediyordu.

Yolcular gidecekleri yere, tükenmiş, baştan aşağı toz ve kuruma bulanmış halde vardılar.

Babası valizleri indirirken, Simon lokomotife yaklaştı.

Lokomotif soluk soluğaydı. Sıcak sağrısına birkaç teşekkür şaplağı indirdi.

Yolcular

Tren, kırların ve zamanların arasında Sevilla'dan Moron de la Frontera'ya doğru gidiyordu. Pencerelerin ardından, şair Julio Velez, belleği yılları ve coğrafyaları dolaşırken yorgun gözlerle yıldırım hızıyla kaçan evleri ve ağaçlıkları izliyordu.

Julio'nun karşısına bir turist oturmuştu. Turist zorlu Kastilya dilini pratik etmek istiyordu, ama Julio elinden kaçırdığı bir gerçeği yahut artık kaybettiği bir kadını ya da bir sözcüğü arayarak kimbilir nerelerde dolaşıyordu.

-Endülüs müsünüz? diye sordu turist.

Julio başka yerlerden başını salladı.

Turist, şaşkın, ısrar etti:

-Madem Endülüssünüz, neden üzgünsünüz?

Orada mısın?

İki İngiliz treni Paddington İstasyonu'nun çıkışında çarpışıyor.

Bir itfaiyeci, balta darbeleriyle yolu açarak, ters dönmüş vagonlardan birine giriyor. Öbek öbek birleşen dumanların arasında, birbiri üstüne düşmüş yolcuları görebiliyor; tahta kıymıklarının ve bükülmüş demirlerin arasındaki kırık kuklaları. Fener boş yere bir hayat işareti arayarak bu cesetlerde geziniyor.

Tek bir inilti bile duymuyor. Sessizliği yalnızca cep telefonlarının, ölülerden çalan ve çalan ve çalan zilleri bozuyor.

Trafik Kazası

Yirminci yüzyıla girildikten uzunca bir süre sonra bile, Lanzarote Adası'nda insanların ve eşyaların taşınması işiyle develer iştigal etti.

Echadero de Camellos İstasyonu, Arrecife Limanı'nın tam ortasındaydı. Leandro Perdomo, çocukluğunda okula giderken hep oradan geçerdi. Uzanmış ya da ayakta duran bir sürü deve görürdü. Bir sabah kırk tane saydı, ama matematiği pek de iyi değildi.

O yıllarda ada zamanın dışında salınıyordu, dünyadan önceki dünyaydı, insanların zaman kaybedecek zamanı vardı.

Develer, kara lavlardan çölün sonsuzluklarında ağır adımlarla gidip geliyordu. Belirli saatleri yoktu, ne gidiş saatleri, ne de varış saatleri belliydi, ama gidiyor ve gitmek üzere yola çıktıkları yere varıyorlardı. Ve hiç kaza olmuyordu. Asla. Ta ki bir deve ani bir sinir krizi geçirip bir yolcuyu sırtından atıncaya dek. Talihsiz yolcunun kafası bir taşa çarptı ve yarıldı.

Deve delirmişti; çünkü yolda öksüren, duman savuran, ayaksız yürüyen tuhaf bir şeyle karşılaşmıştı.

Adaya ilk otomobil gelmişti.

Kırmızı, Sarı, Yeşil

Her şey geceden sabaha kadar olup bitti: Ana caddenin köşelerinde üç gözlü uzun ağaçlar filiz verdi. Ne Quarai Köyü'nde, ne de bütün sınır bölgesinde buna benzer bir şey görülmüştü.

Meraklılar at sırtında uzaklardan geliyordu. Trafiği aksatmamak için atlarını köyün dışında bağlıyor ve yeniliği izlemek için oturuyorlardı. Ellerinde *mate*, koltuklarının altında termoslarıyla geceyi bekliyorlardı, çünkü geceleri ışıklar daha ışıklıydı ve karşılarında durup onlara, tıpkı gökyüzünde doğan yıldızları seyreden biri gibi bakmak zevkliydi. Işıklar hep aynı ritimde yanıp sönüyordu, arka arkaya hep aynı renkleri tekrarlayarak; ama otomobillerin ve insanların geçişine ilgisiz olan bu kır adamları gösteriden sıkılmıyordu.

-Şu köşedeki en güzeli, diye yorum yapıyordu biri.

-Buradaki daha çok yanıyor, diye düşünüyordu öteki.

Hiç yorulmadan göz kırpıp duran bu büyülü gözlerin ne işe yaradığını soran tek bir kişi bile çıkmadı.

Reklam

Wagner Adoum arabasını hep gözleri karşıya çivilenmiş olarak sürdü, Quito caddelerinin ve ülke otoyollarının kenarında sağa sola emirler yağdıran reklam panolarına bir kere bile göz atmadan.

-Ben asla kimseyi öldürmedim, dedi, *ve eğer bu yaşıma gelmişsem ve hâlâ yaşıyorsam, reklamlara zerre kadar ilgi göstermediğim içindir.*

Bu sayede, diye açıklıyordu, *boğularak, hazımsızlıktan, kan kaybından ya da solunum yetmezliğinden ölmekten kurtuldum*. O okyanuslarca Coca Cola içmemişti, bir hamburger dağı yememişti, milyonlarca aspirin yutarak midesinde bir krater açmamıştı, kredi kartlarının onu saçlarına kadar borç batağına sokmasına izin vermemişti.

Cadde

Tek bir caddeye kaç milyon insan sığar?

O öğle vakti, tüm Buenos Aires nüfusu, şehrin hâlâ yürünebilir tek caddesi olan Florida Caddesi'nde dolaşıyordu. Ambalajlarından kaçmış kentli bir kalabalıktı, sanki otomobillerin krallığındaki bu sürgün boşluk çok kısa sürecekmiş gibi aceleyle yürüyen bir sürü bacaktı.

Rogelio Garcia Lupo, o kalabalığın ortasında, bir adamın dirsek darbeleriyle yol açarak kendisine doğru geldiğini fark etti. Saygıdeğer görünümlü adam kollarını açtı ve Rogelio düşünecek zaman bile bulamadan kucaklandı ve kucakladı. Bu adamın yüzü ona boş yere tanıdık geliyordu. Rogelio şu sorudan başka bir söz bulamadı:

-Biz kimiz?

Dünya Haritası

Yaşlı bir profesör yanıma yaklaştığında, Stanford Üniversitesi'nin koruluğunda kuşların cıvıltılı keşmekeşini çözmeye çalışıyordum. Bilimsel bir alanda uzman olan profesörün kaydedilmiş pek çok konuşması vardı. Kendi alanındaki her şeyi biliyordu. Onun alanından hiçbir şey bilmeyen bense hiçbir şey anlamıyordum: Ama sempatikti, çok yumuşak konuşuyordu ve onu dinlemek zevk veriyordu.

Bir süre sonra, merak biti onu ısırdı ve bana hangi ülkeden geldiğimi sordu. Yanıtladım ve şaşkın gözlerinden Uruguay isminin ona pek tanıdık gelmediğini anladım. Ben artık bu duruma alışmıştım, ama profesör sevimli bir adamdı ve ülkemin tipik giysileri üzerine bir yorum yaptı. Profesörün Uruguay'ı o günlerde mucizevi bir biçimde basında yer almayı başaran Guatemala'yla karıştırdığı çok açıktı. İyi niyetine karşılık, alay etmeden Guatemalalı oldum. Orta Amerika'nın şiddet dolu tarihi hakkında şimdi hatırlamadığım bir şey söyledim:

-*Evet*, dedi, *Central America*.

Anladığına inanmamı istedi. Ne olur ne olmaz diye ısrar etmedim.

Hemşerilerinin çoğunun Kansas City'i Amerika'nın ortası sandığını çok iyi biliyordum.

Uzaklıklar

Boğa güreşlerinin üstadı Rafael Gallo, Albacete'deki arenada iyi iş çıkarmış ve ganimet olarak boğanın kulaklarını ve kuyruğunu almıştı.

Gösteri kıyafetini çıkarırken, maestro karar verdi:

-Hemen şimdi Sevilla'ya dönüyoruz.

Yardımcısı bunun mümkün olamayacağını, bunun için artık çok geç olduğunu söyledi:

-Sevilla bu kadar uzakken... demek gafletinde bulundu.

Rafael küplere bindi, pelerinini elinde sıktı ve emretti:

-Suuuuus!

Ve bir öfke nöbeti geçirirken şeyleri yerli yerine koydu:

-Ne dedin sen, ne dedin? Sevilla olması gereken yerde. Uzak olan yer burası.

Coğrafya

Chicago 'da siyah olmayan tek bir kişi yok. New York'ta güneş kış ortasında taşları kızdırıyor. Brooklyn'de otuz yaşına canlı girenlerin heykelleri dikilse yeridir. Miami'nin en iyi evleri çöplerden yapılmış olanlar. Sıçanların kovaladığı Mickey Hollywood'dan kaçıyor.

Chicago, New York, Brooklyn, Miami ve Hollywood, bunlar Haiti'nin en sefil varoşu Cite Soleil'deki mahallelerden bazılarının adları.

Coğrafyacı

-Titicaca Gölü'nü bilir misiniz?

-Bilirim.

-Eskiden Titicaca Gölü buradaydı.

-Nerede?

-İşte burada.

Ve kolunu uçsuz bucaksız arazide gezdirdi.

Tamarugal Çölü'ndeydik, çok nadir olarak bir kertenkele tarafından aşılan, ufuktan ufuğa uzayan kireçleşmiş taşlardan ibaret bir manzara. Ama ben bilen bir adama karşı çıkacak biri değildım.

Bilimsel merakım tuttu. Adam da gölün nasıl bu kadar uzağa taşındığını açıklama yüce gönüllüğünü gösterdi:

-Ne zaman oldu bilmiyorum. Ben daha doğmamıştım. Onu balıkçılar götürmüş.

Uzun ve zorlu bir kışta göl donmuştu. Haber vermeden, birdenbire buz tutmuştu ve balıkçılar ayaklarından yakalanmışlardı. Bütün güçleriyle günler ve geceler süren kanat çırpmaların sonunda, tutsak balıkçılar sonunda uçabilmeyi başarmışlardı; ama göl ve her şeyle beraber. Donmuş gölü götürdüler ve gökyüzünde onunla uçtular. Göl eriyince düştü ve orada, uzakta kaldı.

Ben bulutlara bakıyordum. Yüzüm çok ikna olmuş görünmüyor olmalıydı ki, adam aleni bir hoşnutsuzlukla sordu:

-İyi ama, eğer uçan maaşlar varsa, söyleyin bakalım, neden uçan göller olmasın ki?

Albatros

Rüzgârda yaşıyor. Her zaman uçuyor; uçarak uyuyor.

Rüzgâr onu ne yoruyor, ne tüketiyor. Uzun yaşıyor: Altmış yaşında bile dünyanın çevresinde tur üstüne tur atmayı sürdürüyor.

Rüzgâr ona fırtınanın nereden geleceğini haber veriyor ve kıyının nerede olduğunu söylüyor. O hiç kaybolmuyor, doğduğu yeri hiç unutmuyor; ama toprak onun değil, deniz de. Kısa ayakları yerde kötü yürüyor; suda da canı sıkılıyor.

Rüzgâr onu terk ettiğinde bekliyor. Bazen rüzgâr gecikiyor, ama her seferinde geri dönüyor: Onu arıyor, onu çağırıyor, onu götürüyor. O da bırakıyor götürsün, bırakıyor uçsun; kocaman kanatlarıyla havada süzülüyor.

Güneşin İzinde

Gustavo de Mello sınırdan beni çağırdı:

-Buraya gel, dedi bana.

Don Felix de oradaydı. Geliyordu ya da gidiyordu, bu hiç bilinmezdi.

Yaşı da bilinmezdi. Bir şişe kırmızı şarabı mideye indirirken bana doksan yaşında olduğunu itiraf etti. Gustavo'ya göre birkaç yıl çıkarmıştı, ama Felix Peyrallo Carbajal'ın nüfus kağıdı yoktu.

-Hiç olmadı. *Kaybetmeyeyim diye*, dedi bana, bir sigara yapıp bir nefes duman üflerken.

Belgesiz, üzerindekinden başka elbisesi olmadan ülkeden ülkeye, köyden köye bütün yüzyıl boyunca ve bütün dünya boyunca dolaşmıştı.

Don Felix geçerken ardında güneş saatleri bırakıyordu. Emekli olmayan ve olmayı da istemeyen bu tuhaf Uruguaylı bununla geçiniyordu: Makinesiz güneş saatleri yapıyor ve bunları köylerin meydanında sergiliyordu. Zamanı ölçmek için değil - bu ona bir hakaret gibi geliyordu - yalnızca güneşin yeryüzündeki adımlarına eşlik etmek gibi basit bir zevk için yapıyordu bunu.

Onunla Rivera şehrinde karşılaştığımızda, Don Felix kendini çok iyi hissetmeye başlamıştı. Bu onu endişelendiriyordu. Kalma eğilimi ona gitme emri veriyordu.

-Yeni şeyler! Yeni şeyler! Yeni şeyler! diye vurdu masaya çocuk elleriyle.

Her yerde olduğu gibi orada da geçiciydi. O her zaman ayrılmak için varırdı. Yüz ülkeden ve iki yüz güneş saatinden geliyordu ve aşık olunca bir yatağa ya da bir eve kök salma tehlikesinden kaçarak gidiyordu.

Gitmek için tan vaktini tercih ediyordu. Güneş gelirken o gidiyordu. Tren ya da otobüs garları kapılarını açar açmaz, Don Felix bir araya getirebildiği çok az banknotu tezgâha atıp emrediyordu::

-Yettiği yere kadar

Liman

Büyükanne Raquel öldüğünde kördü. Ama bir zaman sonra, büyükannenin gözleri Helena'nın düşünde görmeye başladı.

Düşte büyükanne ne yıllarca yaşlıydı, ne de bir avuç yorgun kemikten ibaretti; uzak Moldova'dan deniz üzerinden gelen pek çok göçmenin arasında bir göçmen, dört yaşında bir çocuktu. Geminin güvertesinde, büyükanne Helena'dan kendisini yukarı kaldırmasını istiyordu, çünkü gemi limana varmıştı ve Buenos Aires Limanı'nı görmek istiyordu.

Böylece, kör büyükanne bir düşte torununun kollarında yükselip bütün hayatını yaşayacağı yabancı ülkenin limanını gördü.

Göçmenler, Bir Yüzyıl Önce

Bir tutam saç,
kapısını kaybetmiş eski bir anahtar,
ağzını kaybetmiş bir pipo,
birinin mendile işlenmiş ismi,
birinin oval çerçeveli portresi,
paylaşılmış bir battaniye.

Ve başka şeyler, sürgün edilenlerin eşyaları arasında elbiselere sarılmış eşyacıklar. Valizlere sığan şeyler çok fazla değildi, ama her birine bir dünya sığmıştı. İki büklüm, dağınık, iplerle bağlanmış ya da sürekli gıcırdayan kilitlerle kötü kapatılmış her valiz diğerleri gibiydi, ama hiçbirine eş değildi.

Uzaklardan gelen kadınlar ve erkekler, valizleri gibi sıra sıra dizilmeyi bırakıp yine onlar gibi beklerken üst üste yığıldılar. Haritalarda görünmeyen köylerden geliyorlardı ve uzun deniz yolculuğunun sonunda Elis Adası'na inmişlerdi. Onlardan kısa bir süre önce New York Limanı'na ulaşan Özgürlük Heykeli'nin bir adım ötesindeydiler.

Adada eleme yapılıyordu. Vaatler Ülkesi'nin kapısını bekleyen bekçiler göçmenleri sorguluyor, sınıflandırıyorlardı; kalplerini ve akciğerlerini dinliyor, göz kapaklarını, ağızlarını, ayak parmaklarını inceliyorlardı; kilolarına bakıyor, kan basınçlarını, ateşlerini, boylarını ve zekâlarını ölçüyorlardı.

Zekâ testleri en zoruydu. Yeni gelenlerin çoğu ya yazma bilmiyordu ya da bilinmeyen bir dilde, anlaşılmaz sözler gevelemekten başkası çıkmıyordu ağızlarından. Zekâ katsayılarını kanıtlamak için, başka soruların yanı sıra, bir merdivenin nasıl süpürüleceği sorusunu da yanıtlamaları gerekiyordu. Yukarıya mı, aşağıya mı, yoksa yanlara mı süpürülürdü? Polonyalı bir genç kız yanıt verdi:

-Ben bu ülkeye merdiven süpürmeye gelmedim.

Yılların Uçuşu

Güz geldiğinde, milyonlarca milyonlarca kelebek Kuzey Amerika'nın soğuk topraklarından güneye doğru uzun yolculuklarına başlıyor.

O zaman gökyüzü boyunca bir nehir akıyor: Yumuşak kanat çırpışları, kanat dalgaları, gökyüzünde arkalarında portakal rengi bir parıltı bırakarak gidiyorlar. Kelebekler dağların, yaylaların, plajların, şehirlerin ve çöllerin üzerinde uçuyor.

Havadan azıcık daha ağırlar. Dört bin kilometrelik yolculuk boyunca, bir sürüsü yorgunluktan, rüzgârdan ya da yağmurdan devrilip düşüyor. Ama dayanan pek çoğu sonunda Meksika'nın ortasındaki ormanlara iniyor.

Orada, onları uzaktan çağıran bu hiç görülmemiş krallığı keşfediyorlar.

Uçmak için doğdular: Bu uçuşu uçmak için. Sonra evlerine dönüyorlar ve orada, kuzeyde ölüyorlar.

Ertesi yıl güz geldiğinde milyonlarca milyonlarca kelebek...

Göçmenler, Şimdi

Eskiden beri, kelebekler, kırlangıçlar ve flamingolar her yıl soğuktan kaçarak uçar, balinalar başka bir deniz arayarak, somonlar ve alabalıklar kendi nehirlerini arayarak yüzer. Her daim açık olan hava ve su yollarından binlerce fersah yolculuk ederler.

Buna karşılık insan göçünün yolları açık değildir.

Sınırsız kervanlarda imkânsız yaşamın kaçakları yolculuk eder.

Güneyden kuzeye, güneşin doğduğu yerden battığı yere giderler.

Onların dünyadaki yerleri çalındı. İşlerinden ve topraklarından çıkarıldılar. Çoğu savaşlardan kaçıyor, ama çok daha fazlası yok olmuş yevmiyelerden ve harap edilmiş arazilerden kaçıyor.

Küreselleşme kazazedeleri yollar keşfederek, ev isteyerek, kapıları zorlayarak göç ediyor: Paranın geçişine büyülü bir biçimde açılan kapılar, onların yüzlerine kapanıyor. Bazıları içeri süzülmeyi başarıyor. Diğerleri denizin yasak kıyılara geri gönderdiği cesetler ya da varmak istedikleri öteki dünyanın toprakları altında yatan isimsiz bedenler.

Sebastiao Salgado onları fotoğrafladı; uzun yıllar boyunca, kırk ülkede. Onun uzun çalışmasından üç yüz görüntü kaldı. Ve bu sonsuz insan talihsizliğinden üç yüz görüntü her şeyi bir saniyeye sığdırıyor. Bütün bu fotoğraflar boyunca kameraya giren ışık toplamı yalnızca bir saniyelik: Güneşin gözlerinde neredeyse bir göz kırpma, zamanın belleğinde bir andan fazlası değil.

Olabilir Tarih

Kristof Kolomb Amerika'yı keşfetmeyi başaramadı, çünkü vizesi yoktu, hatta pasaportu bile yoktu.

Pedro Alvares Cabral'ın Brezilya'ya girişi yasaklandı, çünkü bu ülkede bilinmeyen, çiçek, kızamık, grip gibi hastalıkları ve diğer musibetleri bulaştırabilirdi.

Hernan Cortes ve Francisco Pizarro'nun Meksika'yı işgal etme istekleri kursaklarında kaldı, çünkü çalışma izinleri yoktu.

Pedro de Alvarado Guatemala kapılarından geri çevrildi ve Pedro de Valdivia Şili'ye alınmadı, çünkü ikisinin de emniyetten verilen iyi hal kağıtları yoktu.

Mayflower yolcuları denize geri yollandılar, çünkü Massachusetts'te göçmenlik için açık kontenjan kalmamıştı.

Kovulma

2000 yılının Mart ayında, altmış Haitili, döküntü bir tekneyle Karayip Denizi'nin sularına açıldı.

Altmışı da boğularak öldü.

Sıradan bir haber olduğu için kimse duymadı.

Sular tarafından yutulanların hepsi pirinç üreticisiydi.

Umutsuzca kaçıyorlardı.

Uluslararası Para Fonu, devletin ulusal üretime verdiği desteği kaldırdığından beri Haiti'deki pirinç üreticileri ya salcı, ya da dilenci oldular.

Şimdi Haiti, pirinci, kafası epey karışık olan Uluslararası Para Fonu'nun devletin ulusal üretime sunduğu desteği yasaklamayı unuttuğu Birleşik Devletler'den alıyor.

Elvedalar

Doğum günlen gibiydı, ama doğum günü değildi. Işıklı, çiçekli, kurdeleli çelenklerin altında buğusu tüten tencereler mısır yemekleriyle doluydu, şişelenmiş şeytan oluk oluk akıyordu, ayaklardan gitar ve flüt sesleri eşliğinde toz bulutları yükseliyordu.

Güneş göründüğünde pek çok davetli köşelerde horluyordu.

Uyanıklar gideni uğurladı. Üzerindeki giysilerle ve Ekvador Cumhuriyeti pasaportuyla gidiyordu. Konforu yerinde olsun diye ona bir battaniye hediye ettiler. Katırın sırtında gitti ve biraz yol aldıktan sonra dağların arasında kayboldu.

İlk değildi.

Köyde yalnızca çocuklar ve ihtiyarlar kalmıştı.

Gidenlerden hiçbiri dönmedi.

Davetliler partiyi yorumlamak için kaldı:

-Çoook güzeeeldiii! Çok ağladık!

Ayrılık

Bu kadın kuzeye gidiyor. Nehri geçerken boğularak, çölde giderken kurşunlarla, susuzluktan ya da yılanlardan ölebileceğini biliyor.

Elveda, dedi çocuklarına, *Görüşürüz*, demek isterken.

Tam Oaxaca'dan çıkarken, yoldan geçerken gördüğü küçük bir mihrapta, Bakire Guadalupe önünde diz çöktü ve ondan bir mucize istedi.

-Bana onu vermeni istemiyorum. Beni onun olduğu yere koy, yeter.

Varış

Belgesiz, parasız, hiçbir şeysiz, Sierra Leone'deki köyünden yürümeye koyuldu. Annesi ilk adımlarını suyla ıslattı; yolculukta şans getirsin diye.

Onunla yola çıkanlardan hiçbiri varmadı. Bazıları polis tarafından yakalandı, diğerleriniyse ya kum, ya deniz yuttu. Ama o Barselona'ya girmeyi başardı. Geceyi, başka Odiselerin başka hayatta kalanlarıyla beraber Katalanya Meydanı'nda geçirdi. Yüzü gökyüzüne dönük, taş zemine uzandı.

Çok az şeyin göründüğü gecede kendi yıldızlarını aradı. Orada yoklardı.

Uyumak istedi, ama kent ışıkları hiç sönmüyordu. Burada, gece de gündüzdü.

Merasim

Chato o tezgâhın arkasında uzun yıllar geçirmişti. İçki veriyordu, bazen de kendi içkilerini keşfediyordu. Susuyordu, bazen de dinliyordu. Akşamdan akşama boğazını ıslatmak için gelen müşterilerinin her birinin alışkanlıklarını ve saplantılarını biliyordu.

Her gece aynı saatte, saat tam sekizde gelen bir adam vardı, iki kadeh sek beyaz şarap söylerdi. İkisini aynı anda söyler ve tek başına içerdi; bir yudum bir kadehten, bir yudum ötekinden. Adam iki kadehi de ağır ağır, sessizce bitirir, parasını öder giderdi.

Chato soru sormamayı âdet edinmişti. Ama bir gece adam onun gözlerinde uyanan merakı okudu ve istemeye istemeye anlattı. En iyi arkadaşının, her zamanki arkadaşının gittiğini söyledi. Ekmek peşinde koşturmaktan bıkıp Uruguay'dan çok uzağa gitmişti. Şimdi Kanada'daydı.

-Orada durumu çok iyi, dedi.

Sonra:

-Orada durumu iyi mi, bilmiyorum, dedi.

Arkadaşı gittiğinden beri ikisi her gece buluşuyorlardı, Montevideo saatiyle saat tam sekizde, o buradaki bu barda, arkadaşı oradaki bir barda bir araya geliyorlar ve birlikte birer kadeh şarap içiyorlardı.

Zaman her akşam bu minvalde akıp geçti.

Ta ki adam bir gün her zamanki dakikliğiyle gelip yalnızca tek bir kadeh söyleyinceye kadar. Sonra bu tek kadehi ağır ağır, sessizce içti, belki her zamankinden daha ağır, her zamankinden daha sessiz, son damlasına kadar içti.

Hesabı ödeyince, gitmek için ayağa kalktı, o zaman Chato o güne kadar hiç yapmadığı bir şey yaptı: Ona dokundu. Kolunu tezgâhın üzerinden uzattı ve ona dokundu:

-Çok üzüldüm, dedi.

Sürgün

Leonardo Rossielo dünyanın kuzeyinden geldi. Stockholm'den Montevideo'ya yolculuk çileliydi; uçak aktarmalarında bilmem kaç türlü sorun çıktı ve sonunda Leonardo gecenin geç bir vakti kimsenin beklemediği bir uçakla geldi.

Ailesinin evinin kapısının önünde duraksadı:

-Uyandırayım mı? Uyandırmayayım mı?

Yıllardan beri uzakta yaşıyordu, sürgün zamanında, askeri diktatörlüğün kör yılları boyunca dışarıdaydı, tanıdıklarını görmek için deli oluyordu. Ama beklemenin daha iyi olacağına karar verdi.

Patikada yürümeye başladı, çocukluğunun patikasında, çıplak toprağın ayaklarını tanıdığını hissetti. Kafası eski haberler ve kötü şakalarla doldu; şimdi hepsi yeni gibi, çok eğlenceli geliyordu ona. Dondurucu bir kış gecesiydi, bütün şehir don tutmuştu, ama o bu tropik havaya müteşekkirdi.

Leonardo bir valiz taşıdığını ve valizin de bütün bir mezarlıktan daha ağır çektiğini fark etmekte epey gecikti. O zaman sokağı geçti, çıplak araziyi aştı ve sırtını bir duvara verip valizin üzerine oturdu.

Soğuk, uyumasına izin vermiyordu. Ayağa kalkınca, ay ışığında duvarda bir sürü iz olduğunu gördü: Çizimler ve sözler vardı; ok saplanmış kalpler, aşk vaatleri, karşılıksız aşk acıları, hatta bir iftira bile (*Maria'nın selüliti var*) vardı.

Leonardo o duvarda sorular soran yarısı silinmiş şu sözleri de okuyabildi:

Ya o zaman, neredeydin? Hangi sözcükleri söylüyordun? Hangi insanlarla konuşuyordun?

Sürgünler

İspanya İç Savaşı'nın bitmesinin üzerinden artık uzun yıllar geçmişti, ama yenilenler, akşamları Montevideo kahvelerinde bağıra çağıra tartışarak savaşmaya devam ediyor, geceleri de şarap evlerinde siperlerde söyledikleri şarkıları söyleyip kucaklaşarak teselli buluyorlardı.

Savaşın başından sonuna kadar Cumhuriyetçi cephede çarpışmış olan sürgünlerden biri, evinin mutfağında bana adım adım savaşı anlatıyordu. Çatışmalar masa örtüsünün üzerinde oluyordu.

Çay kaşıkları, şekerlik ve sütlü kahve fincanları milislerin ve Franko birliklerinin pozisyonlarını gösteriyordu. Bir bıçak eğiliyor ve kan kırmızısı marmelat kâsesini deviren bir top atışı yapıyordu. Bardaklar, yani tanklar, ezilince gıcırdayan tostların üzerinde yuvarlanarak ilerliyorlardı. Hitler'in uçakları, masayı sarsan ve piyade alayı olan kürdanları darmadağın eden portakallar ve ekmekler fırlatıyordu. O kahvaltı masasında, bombaların gümbürtüleri, makineli tüfeklerin sesleri ve kurbanların çığlıkları kulaklarıma ve ruhuma acı veriyordu.

Zamanın Örgüsü

Gittiğinde beş yaşındaydı.

Başka bir ülkede büyüdü, başka bir dil konuştu.

Döndüğünde artık epey yaşamıştı.

Felisa Ortega; Bilbao şehrine geldi, Artxanda Tepesi'nden yukarı çıktı; bir zamanlar evi olan eve giden ve hâlâ unutmadığı yolu yürüdü.

Her şey ona küçük geliyordu, sanki yıllar her şeyi yiyip bitirmiş gibiydi. Komşuları göğsünü silkeleyen trampet seslerini duyacak diye aklı çıkıyordu.

Ne üç tekerlekli bisikletini bulabildi, ne renkli hasır koltukları, ne de annesinin masal okurken onu ağlatan kurdu bir makas darbesiyle kesiverdiği masayı. Guernica'yı bombalamaya giden Alman uçaklarını seyrettiği balkonu da bulamadı.

Tam o sırada, komşular ona gerçeği söylemeye karar verdiler: Hayır, bu ev onun evi değildi. Onun evi yıkılmıştı. Onun gördüğü bu ev, yıkıntıların üzerine inşa edilmişti.

O zaman, zamanın sonundan biri göründü.

-Ben Elena, diyen biri.

Uzun uzun kucaklaştılar.

Birlikte, çocukluklarının o koruluğunda çok koşmuşlardı.

Ve Elena:

-Bende senin olan bir şey var, dedi.

Ve ona üzerinde mavi desenler olan beyaz porselen bir tabak getirdi.

Felisa tabağı tanıdı, annesi bu tabakta herkes için yaptığı fındıklı galetaları sunardı.

Elena onu kalıntıların arasında sapasağlam bulmuştu ve elli sekiz yıl boyunca saklamıştı.

Ayak

Çoğu dönmedi. İspanya Cumhuriyeti için savaşmaya giden dünya vatandaşlarından çoğu İspanyol toprakları altında kaldı.

Lincoln Tugayı'ndan Abe Osheroff ise hayatta kaldı.

Bir kurşun tek bacağını almıştı. Biri sessiz, diğeri yürüyen ayaklarıyla ülkesine döndü.

İspanya onun kaybettiği ilk savaş oldu. Ve o günden sonra, yürüyüşçü ayağı tarafından taşınan Abe hiç durmadı.

İhanetlere ve yıkımlara rağmen, dayaklara ve zindanlara rağmen durmadı. Bir bacağı yapamıyordu, ama öteki istiyor ve devam ediyordu. Bir ayağı, *Ben burada kalıyorum*, diyordu, ama öteki karar veriyordu: *Seni de götürüyorum*. Ve bu ayak, yürüyen ayak, tekrar tekrar yola dönüyordu, çünkü yol kaderdi.

Bu ayak Abe'yle beraber bir uçtan bir uca, bir denizden bir denize Birleşik Devletler'i aştı ve onu bir eylemden bir eyleme taşıdı; McCarthy'nin cadı avına, Kore Savaşı'na, ırk ayrımcılığına, ölüm cezasına, İran'daki devlet darbesine, Guatemala kırımına, Vietnam katliamına, Endonezya'daki kan banyosuna, nükleer bombalara, Küba ambargosuna, Şili'deki kışlacılara, Nikaragua'nın boğazlanmasına, Panama'nın işgaline, Irak bombardımanına, Yugoslavya, Afganistan ve tekrar Irak bombardımanına karşı ve...

Abe artık doksan yaşındaydı, ama arkadaşı Tony Geist sırf sormuş olmak için, nasıl gittiğini sorduğunda o hâlâ bir yürüyüşçüydü. Aslan yeleli bembeyaz kafasını kaldırıp ağzı kulaklarında gülümsedi:

-Yürüyorum işte; bir ayağım çukurda, öbürü dans ediyor.

İsa'nın Yolu

Tek elinden çivilenmiş Nasıralı İsa yanık bir duvarın kalıntılarında asılıydı. Bir başka İsa, Cambreli İsa ise bir iskelede asılıydı.

Cambre köyü doğumlu İsa Babio duvarcı ustası, marangoz ustası, çeşmeci ustası ve küfür ustasıydı. Yaptığı her işi iyi yapardı, dünyayı dolaşmıştı ve dünyada, mistisizm gibi bir İspanyol sanatı olan küfürde onu geçecek kimsenin olmadığını çok iyi biliyordu. Savaş yıllarında kızıllar tarafından yakılan Santa Maria de Vigo kilisesini yeniden inşa ederken Cambreli İsa küfürler arasında tertemizdi, kurumdan kapkara olmuş Nasıralı İsa ise yüzünü bile buruşturmadan hakkındaki övgüleri dinliyordu.

-Mihrabının menteşelerine sıçarım, İsa'nın çivilerine sıçarım, yaralarına, elindeki kıymıklara sıçarım, onu doğuran el değmemiş anasına sıçarım.

Angel Vazquez de la Cruz, ara sıra atıyla bu harabelere giriyordu. İskelenin üstünden, bir tahta parçasını çekiçlerken küfürle küfür arasında İsa ona yurtdışına yaptığı bir yolculuğu anlatıyordu. Bu gezgin işçi İngiltere'de, Hollanda'da, Norveç'te, Almanya'da ve Katalanya'da çalışmıştı.

Anlattığı hikâyeler hep aynı şekilde bitiyordu. Çekiciyle kuşların istila ettiği büyük pencereyi gösteriyor ve çok daha ilerideki Cambre Ormanı'na giden patikayı işaret ediyordu. Orada kimse görünmüyordu; odununu yüklemiş, eşeğinin sırtında giden bir köylü bile yoktu. Patika, ağaçların arasında bir toz çizgisinden başka bir şey değildi.

-Görüyor musunuz? diye soruyor ve şöyle diyordu:

-Ben çoook yol gördüm. Calvario Yolu'na da, Santiago Yolu'na da, bütün otoyollara da sıçarım. Çünkü siz de bilin, dünyada ve koca gökyüzünde görmeye değer her şeyin şu küçücük yoldan geçtiğini öğrendim.

Karıncaların Güzergâhı

Çöl karıncaları derinliklerden görünür ve kumluklara atılırlar.

Orada burada yiyecek arar ve gezintilerinde yuvadan gittikçe daha çok uzaklaşırlar.

Çok sonra, hiçbir şeyin olmadığı yerde buldukları yiyecekleri güçlükle taşıyarak uzaklardan geri gelirler.

Çöl, haritalarla alay eder, rüzgârın uçurduğu kum asla olduğu yerde kalmaz. Bu yakıcı sonsuzlukta her şey kaybolur. Ama karıncalar yuvalarına giden en kısa yolu tutar. Hiç duraksamadan dümdüz giderek tam çıkış noktalarına geri dönerler ve yuvalarına giden küçücük deliği buluncaya kadar kazarlar. Yönlerini asla şaşırmazlar, asla başka bir deliğe girmezler.

Bir miligram ağırlığındaki bu küçücük beyinlerin bu kadar bilgiyi nasıl olup da akılda tutabildiklerini kimse bilmiyor.

Somonların Rotası

Doğduktan kısa bir süre sonra somonlar nehirlerini terk ediyor ve denize doğru hareket ediyorlar.

Büyük dönüş yolculuğuna koyulana dek hayatlarını uzak denizlerde geçiriyorlar.

Denizden nehirlere çıkıyorlar. Büyülü bir gizin rehberliğinde, akıntıya karşı yüzüyorlar; hiç duraklamadan, çağlayanların ve kayalıkların arasından sıçrayarak. Pek çok fersahın sonunda doğdukları yere varıyorlar.

Doğurmak ve ölmek için dönüyorlar.

Tuzlu sularda çok büyüyor ve renk değiştiriyorlar. Kocaman balıklar olarak geliyorlar, renkleri soluk pembeyken kızıla çalan turuncu rengine ya da gümüş mavisine ya da karayeşile dönüşüyor.

Zaman geçti ve somonlar artık eskisi gibi değil. Yerleri de eski yer değil. Köklerinin ve kaderlerinin krallığındaki berrak sular artık her seferinde daha az berrak; çakıllı ve taşlı dibi her seferinde daha az görülüyor. Somonlar değişti ve yerleri de değişti. Ama onlar, milyonlarca yıldır dönüşün olduğuna ve gidiş dönüş yollarının yalan söylemediğine inanıyor.

Yoksulluk

İstatistikler dünyadaki yoksulların çok olduğunu söylüyor, ama dünyadakı yoksullar göründükleri çoktan çok daha çoklar.

Genç araştırmacı Catalina Alvarez Insua ölçümleri düzeltmek için faydalı bir kıstasa dikkat çekti:

-Yoksullar, kapısı kapalı olanlardır, dedı.

Tanımlamasını formüle ettiğinde daha üç yaşındaydı. Dünyada görünmek ve görmek için en uygun yaş.

Kapalı Kapı

Pedro ve eşeği Chaparro, Büyük Tunal'ın kayıp köylerinden birinden Meksiko Kenti'ne doğru yola çıktılar.

Pedro, Chaparro'nun sırtında gitmekten çok, yürüyerek gidiyordu. Zavallının yorgun sırtına eziyet etmemek için yalnızca bir anlığına biniyordu. Artık ikisinin de yaşı geçmişti ve yolculuk uzundu.

Günlerce azar azar yürüyerek, sonunda büyük Zocala Meydanı'na vardılar. Ve iktidarın yaşadığı Ulusal Saray'ın kapısının karşısına yerleştiler.

Bir dinleyici bekleyerek orada kaldılar. Pedro ve Chaparro olanları anlatmak ve adalet istemek için geliyorlardı: Onlara yemek olarak fiks mönü, taş ve toz veren taşlık ve tozlu araziyle çevrelenmiş Gran Tunal köylerinin resmi olarak soyu tükenmiş yerlileri istatistiklerde bile görünmüyordu ve oralarda adalet aydan bile uzaktı, çünkü ay hiç değilse görünüyordu.

Onları defetmenin yolu yoktu. Meydandan çıkarıyorlardı, ama onlar her seferinde geri dönüyordu. Yolu yoktu. Ne iyilikten, ne de sopadan anlıyorlardı. Chaparro eşek suratı takınıyordu; Pedro, *boşuna yorulma, biz beş yüz yıldır buna alışığız*, havasındaydı.

1997 yılının sonlarında, Pedro, seksen yedi yaşındayken Meksiko Kenti'nin zehirli havasını solumaktan ötürü hayatının ilk iğnesini vurulmayı kabul etmek zorunda kaldı. Sonra da hiçbir şey olmamış gibi kamp yapmaya devam etti. Bu arada Chaparro da kendisine taşıma aracı diyen basının iftiralarına kulak tıkıyordu.

Pedro ve Chaparro Ulusal Saray'ın karşısında, açık havada bir yıl, iki ay, beş gün boyunca kaldılar. O zaman dönüş yoluna koyuldular.

Kapı açılmadı, ama bu iki inatçı bir şeyi başarmışlardı: Halklarının bitimsiz gözüken görünmezliğine son vermişlerdi.

Yiyip bitirici bir yürüyüşün sonunda, eve döndükten kısa bir süre sonra Chaparo öldü. Ya da belki ölüme geçit verdi,

çünkü üzgündü, çünkü yolculukta iktidarın kendisinden çok daha eşek olduğunu anlamıştı. O zamandan beri, orada, gökyüzünün yüksekliklerinde, Emiliano Zapata'nın beyaz atıyla aynı bulutu paylaşıyor.

Bir Hukuk Dersi

Kesin yoksulluk içindeki yoksullar sıraya giriyor.

Yasa bugün erken uyanıyor, avukat tam vaktinde geliyor.

Avukat kuyrukta kucağında bir bebek ve bir hevenk çocukla ihtiyar bir kadının beklediğini görüyor. Sıra ona geldiğinde, kadın kağıtlarını gösteriyor. Çocuklar onun torunu değil: Bu kadın otuz yaşında ve dokuz çocuğu var.

Yardım istemeye gelmiş. Kadın Montevideo Dağı'nın eteklerinde bir yerde tahtadan ve tenekeden bir kulübe yapmış. Oranın kimseye ait olmadığını sanıyormuş, ama birisininmiş işte. Ve şimdi onu oradan atacaklarmış ve artık tahliye kararı dedikleri o şeyden de gelmiş.

Avukat onu dinliyor. Kadının getirdiği kağıtları inceliyor.

Hukuk yok, diye düşünüyor hukuk doktoru: Başını sallıyor, konuşmakta gecikiyor. Yutkunuyor ve yere bakarak şöyle diyor:

-Üzgünüm bayan, ama... yapacak bir şey yok.

Başını kaldırdığında, büyük kızın, ürkek yüzlü genç kızın elleriyle kulaklarını kapattığını görüyor.

Bir Tıp Dersi

Ruben Omar Sosa, Maximiliana'nın hikâyesini Buenos Aires'te bir yoğun bakım kursunda dinledi. Bu, öğrencilik yıllarında öğrendiği şeylerin en önemlisiydi.

Vakayı bir profesör anlattı. Pazar tatili bile olmayan bir yaşam gelgitiyle tükenen Dona Maximiliana, birkaç gündür hastanede yatıyormuş ve her gün aynı şeyi istiyormuş:

-Lütfen doktor, nabzıma bakar mısınız?

Parmaklarla bileklerde yumuşak bir baskıdan sonra doktor şöyle demiş:

-Çok güzel, yetmiş sekiz, harika.

-Evet, doktor, teşekkürler. Şimdi, lütfen bir kez daha bakar mısınız?

Ve doktor tekrar elini tutmuş ve tekrar çok iyi olduğunu, daha iyisinin imkânsız olduğunu açıklamış.

Aynı sahne her gün defalarca tekrarlanıyormuş. Dona Maximiliana'nın yatağına her uğrayışında, bu ses, bu kırık ses onu çağırıyormuş ve kolunu, o dal parçasını doktora uzatıyormuş, tekrar tekrar ve bir kez daha.

Doktor itaat ediyormuş, çünkü iyi bir doktorun hastalarına karşı sabırlı olması gerektiğini biliyormuş, ama bir yandan da şöyle düşünüyormuş: *Bu kadın tam bir baş belası* ve bir de şöyle düşünüyormuş: *Bir tahtası eksik*.

İhtiyar kadının birinin kendisine dokunmasını istediğini fark etmesi yıllarını almış.

Annelik

Tertuliana Queiroz, Caera'nın bir yerinde bekliyor.

O bekliyor, çocukları bekliyor.

On beş taneler.

Yeni doğan birini kilisenin kapısına bıraktı. Artık büyümüş olan bir kızını, inekle değiştirdi.

Eskiden aklına geleni söylerdi. Şimdi cezasını çekiyor.

Bana sekiz tane kaldı, diyor.

Parmaklarıyla sayıyor, isimlerini fısıldıyor. *Hayır*, diyor: *Yedi*.

Diğerleri öldüler, ölücü ölümden ya da öldürücü ölümden.

Dalgın gözlerle gökyüzüne bakıyor.

Tanrı onları yanına çağırdı, diyor.

O alışık.

Anneler Günü

Bu çok özel gün için postayla bir ürün broşürü aldım.

Burada birinin çocukluğunun vefalı emektarına hediye edebileceği en uygun şeyler var. Huzurlu geceler vaat ediyor broşür; uygun fiyatlara uzaktan kumandalı alarmlar, hırsızlığa karşı alarmlar, elektronik güvenlik kilitleri, kurşun geçirmez kapılar, güvenlik kameraları, üç mercekli kızılötesi sensörler ve dış ve iç kapılar için manyetik sensörler satıyor.

Zamane Giysileri

Yeni yüzyılın giysileri, Bogota'daki Miguel Caballero üst giyim merkezinde hayranlıkla izlenebilir.

Bu genç şirket, ülkenin, zamanın modasında uzmanlaşmış en başarılı şirketi. Burada ve dışarıda çok fazla satıyor ve çok fazla para ve kıskançlık kazanıyor.

-*Benim işimde hata payı yoktur*, diye açıklıyor şirketin sahibi, işçilerinden birinin göğsüne ateş ederek yeni bir modeli denerken.

Korku artık çıplak değil. Kamu güvenliğinin ve özel zarafetin hizmetinde Caballero zırhlı giysiler üretiyor.

Onun kurşun geçirmez giysileri, çelikten beş kat daha dayanıklı sentetik liflerle dokunuyor. Farklı ağırlıklarda ve modellerde pek çok çeşit sunuluyor; bir kiloluk gömlekler ve dört kiloluk yağmurluklar; deri ya da deve tüyü paltolar, takım elbiseler, spor kıyafetler, kalp desenli yelekler...

Alametler

Yüz yıl önce mi, daha az önce mı oldu, yoksa hiç mi olmadı, bilinmiyor.

Bir oduncu işe gitme vakti geldiğinde baltasının olmadığını fark eder. Komşusunu gözler ve komşusunda tam bir balta hırsızı tipi olduğunu fark eder: bakışları, mimikleri, konuşma biçimi...

Birkaç gün sonra oduncu, baltasını ormanda düşürdüğü yerde bulur.

Komşusunu yeniden gözlediğinde, hiç de bir balta hırsızına benzemediğini fark eder: ne bakışlarıyla, ne mimikleriyle, ne de konuşma biçimiyle.

Kanıtlar

İyi geceler, diye selamlıyor dış ses, hemen arkasından beterin beterini ilan ediyor: Korku, acizlik, kimsesizlik...

Televizyon en başarılı kan ve panik kokteylini sunuyor. TV Globo'daki, milyonlarca Brezilyalıyı titreten program, suç çetelerinin savunmasız halka karşı yaptıkları vahşilikleri anlatıyor.

Ağustos 1999: Sıra, eşkiyaların mirasçısı, Bahia'nın korkusu Marcos Capeto'da.

Profesyonel oyuncular olayı canlandırıyor. İlk planda polislerin şaşkın yüzleri gösteriliyor. Canavar, elindeki sesten üç kat daha hızlı, saniyede iki bin mermi atabilen makineli tüfeği doğrultuyor. Polis kamyoneti paramparça oluyor. Canlandırmada özel efektler de eksik değil: Patlamanın alevleri havada canice gülümseyen katilin yüzünü çiziyor.

Televizyon onu suçluyor ve yargılıyor. Onu dinlemeden mahkûm ediyor ve öldürülmesi için işaret veriyor. Ama bu kolay olmayacak, çünkü Marcos Capeto kalabalık bir çetenin şefi.

Ateşli sürek avı başlıyor. İnfazı düzenin güçleri üstleniyor.

Ertesi programda sayısız televizyon izleyicisi rahat bir nefes alıyor ve alkışlıyor. Ekranlar zaferi sergiliyor. Uzun bir çatışmanın sonunda toplumun düşmanlarından biri eksildi artık.

Nilo Batista dava dosyasını ve polis tutanaklarını okumayı kendine iş edindi: Kanun kaçağı bahçeli bir evde kurşunlarla taranarak öldürülmüştü. Makineli tüfeği yoktu, asla da olmamıştı ve kalabalık çetesi de, yanında ölen on dört yaşında bir çocuktan ibaretti.

Savunma

-Olanları bir de senden dinleyelim, diye buyurdu yargıç.

Sekreter, parmakları tuşlarda; Melo şehrinde ikamet eden, reşit, medeni hali bekâr, işsiz, Tornavida lakabıyla bilinen suçlunun söylediklerini zabta geçti.

Suçlu kendisine isnat edilen suçu reddetmedi. Evet, mülkiyeti kendine ait olmayan bir tavuğu boğazlamıştı. Kendişini savundu:

-Öldürmek zorunda kaldım. Uzun zamandır boş olan midem kazınıyordu.

Ve bitirdi:

-Nefsi müdafaaydı, sayın Yargıç.

Hüküm

Birisi artık mevta olan Petete'yi çağırdığında, Perro Santillan, Diablero Arias ve diğer dostlarla mezeli ve müzikli bir şarap toplantısındaydık; Petete bizimle birlikte birkaç kadeh içmeye geldi.

Onu tanımıyordum, ama o öğlen, şarkı söyleyip demlenirken bu koca göbekli bücürle dost olduk. Bana öldüğünü anlattı: Ölmüştü, çünkü yoksul olduğu halde hastalanmak gibi kötü bir fikre kapılmıştı. Diyabet ona gece yarısı saldırmıştı ve Jujuy'daki hastanede insülin yoktu.

Cezaevi

1984'de bir insan hakları örgütü tarafından görevlendirilen Luis Nino, Lima'daki Lurigancho Cezaevi'nin koridorlarını dolaştı.

Luis o istiflenmiş yalnızlıkta harap oldu. Çıplak ve perişan mahkûmların arasında zorlukla yol aldı.

Sonra, cezaevinin yöneticisiyle konuşmak istedi. Yönetici yoktu. Onu sağlık hizmetleri şefi kabul etti.

Luis ölümle cebelleşen bazı mahkûmlar gördüğünü söyledi, kan kusuyorlardı; ayrıca, yüksek ateşten buharlaşan, açık yaraların yiyip bitirdiği pek çok mahkûm gördüğünü, buna karşılık tek bir doktor bile görmediğini söyledi. Sağlık şefi açıkladı:

-Biz doktorlar yalnızca hastabakıcılar bizi çağırınca müdahale ediyoruz.

-Peki hastabakıcılar nerede?

-Hastabakıcılar için ödeneğimiz yok.

İnfaz

Elektrikli sandalye ilk olarak 30 Temmuz 1988'de denendi.

O gün, evrensel ilerlemenin öncüsü New York şehri, barbarca olan darağacı ve kapüşonlu cellat geleneğini geride bıraktı.

Sayısız davetli olaydaki yerlerini aldı.

Mahkûm, ağzı gemlenmiş ve kalın kayışlarla bağlanmış halde, üç yüz voltluk bir akım aldı. Sarsıldı, inledi, ama ölmedi.

Dinamo ona dört yüz voltluk bir akım gönderdi. Çok daha sert spazmlar oldu. Yaşamaya devam ediyordu.

Yedi yüz voltluk akım uyguladıklarında köpük ve kan içinde kalan ağızlık parçalandı, uzak, kırık bir uluma duyuldu.

Dördüncü bombardıman işini bitirdi.

İnfaz edilen Dash adında bir köpekti.

Sokakta iki kişiyi ısırmaktan mahkûm edilmişti. Kanıt yoktu.

Yoksulun Defni

Bilenlerin anlattığına göre, Malverde böyle anılıyordu, çünkü yeşilliklerin arasında gizleniyordu ve Meksika polisine izini kaybettirmek için ağaç kılığına giriyordu.

Çaldığını paylaşan bu hırsızın asla var olmadığını söyleyenler var, ama kimse var olduğunu da inkâr etmiyor. Vatikan azizi olmamasına rağmen, Culiacan'da hükümetin hükmettiği sarayın birkaç adım ötesinde kendi şapeli var. Hükümet mucizeler vaat ediyor. Malverde ise onları gerçekleştiriyor.

Dağlardan ve denizden şapele şükranlarını bırakan hacılar geliyor: *Mahsulümün ilk mısırının yaprakları, yeni sezonda avladığım ilk karides, beni öldürmeyen kurşun.*

Mihrapta öbek öbek limon var. Her inanan bir tane alıyor. Limon tek başına yenince ağzı temizliyor. İnançla yenince ise ruhu temizliyor ve iyi şans getiriyor.

Şapel, Malverde'nin kurşunlarla delik deşik edilerek düştüğü yerde yükseliyor. Bu hadise uzun yıllar önce oldu. Gömülmesini yasakladılar ve taşlama orada başladı. Taşlamak için dört bir yandan insanlar geliyordu. Otorite, vatandaşlarının eşkıyayı nasıl taşladığını görmekten mutluydu. Taştan yüksek bir piramit Malverde'nin üstünü kapattı.

Halk, cezalandırır gibi yaparak, ona bir ev yapmıştı aslında.

Zenginin Defni

Uçak pilotu Jorge Aguilar, her zaman ışıklandırılan üç katlı bir panteonda ikamet ediyor. Polarize camlar, onun mesleğine bağlılığını ve bu ticaret özgürlüğü şehidi adına saygıyı bildiren kartal kanatları figüründe ışıldıyor.

Lobito Retamoza'nın güneş enerjisiyle aydınlatılmış altı sütunlu bir panteon olan mozolesi de karanlık nedir bilmiyor.

Guadalajara Caddesi'nde karısı ve tüm korumalarıyla beraber taranan doktor Antonio Fonseca da, en sevdiği varlıkların büyük boy fotoğrafları ve İsa'nın düşünceli bir halini gösteren rengârenk bir portresiyle çevrelenmiş fosforlu, büyük bir mezarda yatıyor.

Guero Palma'nın adaletsiz bir intikam eyleminde büyük bir yükseklikten boşluğa bırakılan çocuklarının mezarları da ışıklarla, mermer meleklerle ve plastik oyuncaklarla dolu.

Uyuşturucu kaçakçıları ve akrabaları lüks bir mahallede iskân ediyorlar, Culiacan Mezarlığı'ndaki Humaya Bahçeleri'nde. Bütün anıt mezarlarda telefon var; belki dirilirler diye.

Merhumların doğum günleri, günler geceler boyu kutlanıyor ve müzik bandoları içkilerin eşliğinde hiç durmadan çalıyor. Bunlar barışçıl partiler. Yalnızca bir kez duyuldu kurşun sesleri, ama o da, müzisyenlerden biri yorgunluğunu öne sürerek devam etmeyi reddettiği içindi.

-O günden beri, sorun çıkaran bir orkestra olmadı, diye açıklıyor bekçi ve mezar kazıcısı olan, Ernesto Beltran, bir yandan da boş şişeleri topluyor.

Disiplin

Britanyalı hukukçu ve filozof Jeremy Bentham iyiyi ve kötüyü ölçmesini sağlayan ahlaki bir aritmetik keşfetmişti.

1787'de kötülüğe karşı mükemmel bir cezaevi yarattı. Adını Panoptık koydu. Merkezi bir kulenin etrafında daire şeklinde dizilmiş hücrelerden oluşan büyük bir silindirdi bu. Kuleden gözetleyen göz, mahkûmları gözlüyordu, gözetlenenlerse kendilerini gören gözü göremiyorlardı. Cezaevi projesi aynı zamanda akıl hastanesi, fabrika, kışla ya da okul olarak da hizmet verebiliyordu.

Takip eden yıllarda Bentham'ın "iflah olmazları cezalandırmak, delileri kontrol altına almak, kusurluları düzeltmek, şüphelileri izole etmek ve tembelleri çalıştırmak" için tasarladığı bu iktidar mimarisi dünyanın pek çok ülkesinde hayata geçirildi.

Öldüğünde son isteği yerine getirildi. Bentham'ın içi doldurduldu. Tam istediği biçimde: elinde bastonuyla her zamanki sandalyesinde siyahlar giyinmiş otururken. Dünyadaki kaosun terbiyecisi, böylece yıllarca University College of London'un yönetim kurulu toplantılarını gözetleyebildi. Oturum tutanaklarına göre her toplantıda hazır bulundu, ama oy hakkı yoktu.

Kötü

Kolombiya'daki köylüler ona don Sata[1] diyor. Köylülere şeker kamışlarını el değmeden tek başına kesen maçetalar hediye ediyor. Ve onlarla çok eğlenceli geçen, ne sülfür kokusu aldıkları, ne de yanmaktan korktukları eğlenceler düzenliyor.

Bolivya'daki madenciler ise ona el Tio[2] diyor. Sigara ve içki karşılığında onları dağların içlerine götürüyor ve en iyi damarları sunuyor.

Arjantin'de karnaval sürerken kuzeyin toprakları onun. Küllenen Çarşamba'da içine şeytan girenler şeytandan kurtuluyor ve şenliğin asla su içmeyen sahibini gömüyorlar ve sonra ağlayarak gelecek yıla kadar onu uğurluyorlar.

Brezilya'da yoksulların şenliklerinde, tamburlar bu özel davetliyi çağırıyor; ezilenlerin intikamcısını, rezil ünün sahibini: Ondan, cehenneme benzeyen, ama iklimi daha iyi olan dünyaya gelme kötülüğünü işlemesini istiyorlar.

1 Satan'dan: Şeytanın oğlu - ç n
2 Baba, baba adam - ç.n.

İyi

Jose Maria Escrive de Balaguer artık bir aziz, neredeyse cennetten bizi gözeten bir melek.

Tanrı'nın bu dindar hizmetkârı, hayattayken, savaşlara olan aşkını ilan etti, kızılları ve özgürlükçüleri ihbar etti, homoseksüellerden ve Yahudilerden nefret etti, kadınları aşağıladı ve Opus Dei'yi kurdu.

Papa onu *aziz* yapmadan çok önce, Generalisimo Francisco Franco onu hizmetlerine karşılık *markiz* yaptı. Franço İspanyol Cumhuriyeti'nin işini bitirirken ve sapkınları yok ederken, Escriva ona övgü marşları düzüyor ve ruhunun huzurunu gözetiyordu.

Tanrısal inayet yolunda yürürken, sayısız mucizeler gerçekleştirdi.

En şaşırtıcı mucizeleri 1996'da gerçekleşti. Escriva artık ölüydü ve daha aziz de olmamıştı, ama o yolda yürüyordu ve gökyüzünden, kamu güvenliğindeki aksaklıkların kurbanlarının yardımına koşuyordu. Meksika'da, Guadalupe'de bir sofu onun ikonasından yardım diledi ve ertesi gün hırsızların çalıp götürdüğü kamyoneti ortaya çıktı. Kısa bir süre sonra İtalya Milano'da bazı cemaat üyeleri onun için bir dua okudular ve prestijli markalardan son model altı adet çalıntı otomobil, sahipleri tarafından mucizevi bir biçimde bulundu.

Bir Profesyonel

Evinin direği, annesinin bastonu, kız kardeşlerinin kalkanıydı.

Evinin içinde, koridorun sonunda Bakire'ye adanmış bir mihrap vardı. Okunmuş, kutsal su kabına batırılmış kurşunlarını orada saklıyordu. Ve bir hizmeti yerine getirmeden önce, cüppesini göğsünde bağlıyordu. Anne ve kız kardeşler mihrabın önünde diz çökmüş, orada çakılı vaziyette kalıyordu. Saatler, saatler boyunca, delikanlının işi yolunda gitsin diye Bakire'den küçük bir yardımcık dilenerek tespih çekiyorlardı.

İşleri ona Corinto sokaklarında ve Cauca Vadisi'nin diğer şehirlerinde ve köylerinde ün ve saygı kazandırmıştı. Ama bütün Kolombiya'da değil, çünkü rekabet çok fazlaydı.

İnsanları kurşunlayarak yaşadı ve kurşunlanarak öldü.

Karısına attığı dört kurşunun dışında - o şahsi bir meseleydi - hep başkalarının hesabına öldürdü. İş adamlarının, generallerin, mirasçıların ve kocaların adına kurşun sıktı.

-Kimse kötü düşünmesin, diyordu, *bunu para için yapıyorum.*

Diğer Profesyonel

Meksika polisini yöneten General Arturo Durazo ay sonunda, artık ölmüş ya da hiç doğmamış olan iki bin memurun maaşını alıyordu. Ülkeden geçen her gram eroin ve kokain için de belli bir komisyon alıyordu; her kim unutmuş numarası yaparsa, ya malıyla ödüyordu ya da canıyla. Kamu düzeninin şefi, girdileri gövdeye indirmek için mesleki mevkileri de satıyordu; albay pozisyonu bir buçuk milyon peso'ydu ama yüzbaşılık rütbesini en sevdiği şarkıcılara hediye ediyordu.

1982'de Doctor Honoris Causa unvanı aldı ve gazetelerde, cüppe ve kep giydiğini gösteren boy boy fotoğrafları çıktı.

Mesleğine adanmış koca bir yaşamın tasarruflarıyla General Durazo kendi evlerine dair kurduğu düşlerini gerçekleştirebilmişti. Dünyada ve Meksika'da bir sürü evi vardı. Meksika'daki evlerinden biri Fransız mobilyalarıyla ışıldıyordu, diğeri İngiliz hipodromu ve New York diskosuyla öne çıkıyordu, diğeri Alplerdeki bir dağ evinin yeniden üretimiydi ve ortada havuzuyla Partenon'un birebir kopyası da eksik olamazdı elbette.

Sonunda onu hapse attılar: Abartmaktan.

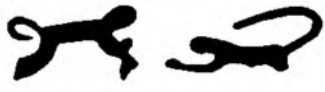
Hayatta Başarıya Ulaşmak İçin

1999'da, *The Times of India*'nın bildirdiğine göre, Utar Pradeş eyaletinin batısındaki Muzaffernagar şehrinde yeni kurulan bir eğitim kurumu başarıyla hizmet veriyordu.

Orada gençlere özel bir eğitim veriliyordu. Üç yöneticiden biri, pedagog Susheel Mooch, diğer konuların arasında *Adam Kaçırma, Gasp ve İnfaz* konularını da içeren en sofistike dersleri üzerine almıştı. Diğer iki yönetici çok daha bildik konularla ilgileniyordu. Bütün dersler pratik çalışmaları da içeriyordu. Mesela otoyollarda ve şehirlerarası yollarda yapılan soygun eğitimi sırasında, gizlenen öğrenciler seçtikleri otomobilin üzerine metalik bir nesne fırlatıyordu: Çarpma, şaşkın sürücüyü durduruyor ve o zaman öğretmenin de izlemekte olduğu baskın uygulamaya geçiriliyordu.

Bu okul, pazarın bir ihtiyacına karşılık vermek ve sosyal bir işlevi yerine getirmek için ortaya çıkmıştı. Kurumun yöneticilerinin açıkladığına göre, pazar, suç alanında hep daha üst düzey bir uzmanlaşma talep ediyordu ve suç eğitimi gençlere kalıcı ve kârlı bir iş konusunda güvence verebilen tek mesleki eğitimdi.

Haber beni endişelendirdi. Okuduğumdan beri hep bu konuyu düşünüyorum. Geleneksel okulun kaç ustası modern dünyanın bu taleplerine uyum sağlayıp kendini dönüştürebilecek?

Dilenciler

Hayatta başarıya ulaşmak için dilenciler de eğitim alıyor.

Barlarda ve vitrinlerde gizlice televizyon izleyerek mesleğin ustalarından dersler alıyorlar. Onlar küçük ekranda, uluslararası konferanslarda şapkalarını gezdiren ve Washington'a yaptıkları düzenli hac yolculuklarında yalvarma sanatını pratik eden Latin Amerika başkanlarının devam ettiği sınıflarda yürütülen derslere katılıyorlar.

Böylece, dilenciler gerçeğin etkili olmadığını öğreniyor. İyi bir profesyonel asla şarap için para istemez. Hayır, hayır: Bir elini ihtiyar annesini hastaneye götürmek için, ya da ölen oğlunun cenaze masraflarını karşılamak için yalvararak uzatır, diğer eliyle de doktor reçetesini ya da ölüm belgesini gösterir.

Dilenciler de sadakaya karşılık bir şey sunmak gerektiğini öğrendi. Sokak onlar için bir vatan; ama toprakları eksik: Ne yerleri, ne yeraltları, ne de kamu şirketleri var. Ancak öteki dünyada bir yerle iyiliğe mukabele edebilirler ve öyle de yapıyorlar:

-Beni çalmaya zorlamayın. İsa da dilendi, İncil böyle söylüyor. Tanrı size öder, Tanrı bunu unutmaz, cennette yeriniz olur...

İş Kıyafeti

Abraham Lincoln, ölümünden yüz otuz beş yıl sonra Baltimore'un Annapolis ve Maryland'deki diğer şehirlerinin sokaklarında dolaşıyordu.

Lincoln rastgele herhangi bir dükkâna giriyordu. Silindir şapkasının kanatlarına dokunarak, hafif bir reveransla bedenini öne eğiyordu. Bir yandan, bıyıksız ak düşmüş sakallarını karıştırırken, diğer yandan da, benzersiz melankolik gözleriyle çevreyi inceliyor ve nihayet siyah redingotundan Magnum 57 model bir tabanca çıkarıyordu. Lafı dolaştırmadan hemen konuya giren doğrudan tarzıyla:

-Ya paranı, ya canını, diyordu.

Kevin Gibson, 2000 yılının Mayıs ayı boyunca, polis onu yakalayıp hapse tıkıncaya dek, hepsi Abraham Lincoln kıyafetiyle on bir dükkânı soydu.

Gibson o günden beri tutuklu. Bir süre cezaevinde olacak. *Ama neden?* diye soruyor. *Sonuçta, daha başarılı politikacılar da az çok aynı şeyi yapmak için Lincoln kılığına girmiyor mu?*

Soyulan Soyguncu

Latin Amerika'da askeri diktatörlükler bozguncu kitapları yakıyorlar. Şimdiyse demokraside muhasebe defterleri yakılıyor. Askeri diktatörlükler insanları yok ediyordu, finansal diktatörlükler parayı yok ediyor.

Günlerden bir gün Arjantin bankaları tasarruf sahiplerinin paralarını vermeyi reddetti.

Norberto Roglich tasarruflarını bankaya yatırmıştı; fareler yemesin, hırsızlar çalmasın diye. Onca zaman biriktirdiği paraları banka tarafından gasp edilince Norberto çok hastalandı, çünkü yıllar tek başlarına gelmiyordu ve emeklilik maaşı da çareleri ödemeye yetmiyordu.

Başka çaresi olmadığı için umutsuzca finans kalesine girdi ve izin istemeden müdürün ofisine kadar gitti. Elinde bir el bombası tutuyordu:

-*Ya paramı verirsiniz, ya da hepimiz havaya uçarız.*

El bombası oyuncaktı, ama bir mucize oldu; banka parasını verdi.

Sonradan, Don Norberto hapse girdi. Savcı sekiz yıldan on altı yıla kadar hapis cezası istedi. Banka için değil, Norberto için.

Polis Hapse Girsin

Arjantin, ödevlerini en iyi şekilde yapan örnek öğrenci olmak için hayvanat bahçesindeki aslanlarını, hatta patikalarındaki parke taşları bile satmıştı ve her azize bir mum borçluydu. O zaman, 2003 yılının başlarında, ülkenin karnının deşilmesinde o kadar emeği geçen Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası, hesapları gözden geçirmesi için Arjantin'e bir özel komisyon gönderdi.

Bu finansal polis komisyonunun üyelerinden biri olan Jorge Baca Campodonico vergi kaçaklarıyla ilgilenecekti. Konunun uzmanıydı. Bu tür sahtekârlıkları çok iyi biliyordu, çünkü çok yapmıştı. Buenos Aires'e iner inmez interpol onu hapse attı.

Bu görevli hakkında tutuklama emri vardı.

Patronları hakkında yoktu.

Kelime Hırsızları

Zamanımızın sözlüğüne göre, artık hisseler kıssadan değil, borsadan alınıyor ve en iyileri, borsada en çok kazananlar; borsa da *değer krizlerinin* gerçekleştiği sahne.

Pazar artık birilerinin meyve ya da sebze sattığı o karmaşık yer değil. Şimdi *Pazar*, sonsuz olduğunu söyleyen, bizi gözetleyip cezalandıran, yüzü olmayan, korku salan bir efendi. Yorumcuları haber veriyor: *Pazar tedirgin* ve uyarıyorlar: *Pazarı öfkelendirmemek lazım*.

Uluslararası toplum büyük bankerlerin ve savaş şeflerinin adı. Onların *yardım planları* kendi boğdukları ülkelere kurşun geçirmez yelekler satıyor, *barış görevlileriyse* ölüleri barıştırıyor.

Birleşik Devletler'de Saldırı Bakanlığı'na *Savunma Bakanlığı* deniyor ve dünyaya yağdırılalan füze yağmurlarına *insani amaçlı bombardıman* diyorlar.

Bir duvarda birinin herkese yazdığını okuyorum: "Sesim ağrıyor."

Soygunlar ve Talanlar

Kelimeler anlamlarını kaybediyor, üç milyar yıldır oksijen bırakan su yosunlarının cömertlikleri sayesinde boyanan mavi gökyüzü ve yeşil deniz renklerini kaybediyor.

Gece yıldızlarını kaybediyor. Dünyanın büyük şehirlerine dikilmiş protesto pankartları var:

-Yıldızları görmemize izin vermiyorlar.

İmza: Halk.

Ve artık gök kubbede de haykıran pek çok afiş görünüyor:

-İnsanları görmemize izin vermiyorlar.

İmza: Yıldızlar.

Çok Bildik Bir Vaka

Dona Chila Monti ilerleyen yaşlarında, artık yeryüzü ve gökyüzü arasındaki sınırdaydı, gitardan çok harpa yakındı.

Oğlu Horacio bunu biliyordu, ama yine de onu gördüğünde içini bir korku sardı: Annesinin gözleri dönüyor, soluğu kesiliyor, elleri titriyordu. Dona Chila kendisine kalan çok az havayla mırıldanabildi:

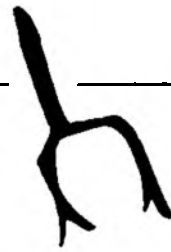
-Beni soydular.

Horacio hangi eşyalarını çaldıklarını sorunca, anında görüşünü, nefesini ve nabzını geri kazandı. Konuşmasını da. Öfkeyle şöyle dedi:

-Eşyalar mı? Bir şeyim olmadığını sen de biliyorsun. Neyimi götürecekler ki? Tanrı beni çağırdığında üzerimdekilerle gideceğim.

Ve her şeyi yerli yerine koydu.

-Hırsızlar eşyaları değil, düşüncelerimi çaldı.

Çalınmış Bellek

1921'de Patagonyalı tarım işçileri grev yaptı. Bunun üzerine çiftlik sahipleri, orduyu arayan Arjantin başkanını arayan Britanya büyükelçisini aradılar.

Ordu mavzer atışlarıyla grevi bitirdi, grevcileri de tabii. Tarım işçileri çiftliklerde açılan ortak çukurlara atıldı. Ertesi yıl için koyun kırkmayı bilen tek bir kişi bile kalmamıştı.

Yüzbaşı Pedro Vinas Ibarra operasyonları çiftliklerin birinden yönetti. Yarım yüzyıl sonra yüzbaşı artık emekli bir albayken, Osvaldo Bayer onunla bir görüşme yaptı. Resmi tarihi dinledi:

-*Ah evet*, dedi komutan, *Anita çiftliği; o çatışma*.

Bayer o çatışmadan geriye neden altı yüz ölü tarım işçisi kaldığını, ama bir tane bile ölü asker kalmadığını, yaralı, ya da canı azıcık yanan tek bir asker bile kalmadığını bilmek istiyordu.

Düzenin silahlı kuvveti kıbarca açıkladı:

-Rüzgâr. Biz rüzgârın tarafındaydık. Bu yüzden bizim kurşunlarımız yön değiştirmiyordu. Onların kurşunlarıysa rüzgâra karşı kayboluyordu.

Satılmış Bellek

1839'da Honduras'taki Kuzey Amerika Büyükelçisi John Lloyd Stephens, Maya şehri Copan'ı Tanrıları ve her şeyiyle beraber elli dolara satın aldı.

1892'de New York yakınlarında, bir Iroques kızılderili şefi eskiden beri sakladığı dört kutsal kuşağı sattı; tıpkı Copan fundalığında yükselen harabeler gibi, deniz kabuklarıyla işlenmiş olan bu kuşaklar da kolektif tarihi oluşturuyordu. General Henry B. Carrington onları yetmiş beş dolara satın aldı.

General Rafael Leonidas Trujillo Dominik Cumhuriyeti'ni beyazlaştırmak için 1937'de on sekiz bin siyahı katletti. Hepsi Haitiliydi; tıpkı büyükannesi gibi. Trujillo, Haiti hükümetine ölü başına yirmi dokuz dolar tazminat ödedi.

2001 yılında, Şilili general Augusto Pinochet suçları nedeniyle açılan pek çok davanın sonucunda, 3.500 dolarlık bir ceza ödedi. Ölü başına bir dolar.

Yakılmış Bellek

1499'da Granada'da Başpiskopos Cisneros İspanya'daki sekiz yüz yıllık İslam kültürünü anlatan kitapları ateşe attı; diğer taraftan on üç yüz yıllık Yahudi kültürü de Engizisyon ateşlerinde yakılıyordu.

1562'de Yucatan'da Fray Diego de Landa sekiz yüz yıllık Maya edebiyatını ateşe verdi.

Dünyada daha önce de başka yakma eylemleri, ateşe atılan bellekler olmuştu, daha sonra da çok oldu.

2003 yılında, işgal birlikleri Irak'ın işgalini tamamladıklarında, galipler petrol kuyularını, petrol rezervlerini ve Petrol Bakanlığı'nı tanklar ve askerlerle sardılar. Tek bir farkla: Bütün müzeler boşaltılırken ve dünyada yazılı ilk destanların, ilk hikâyelerin ve ilk yasaların olduğu pişmiş kilden kitaplar çalınırken, askerler ıslık çalıp başka yana baktılar.

Hemen ardından kağıt kitaplar yakıldı. Bağdat Ulusal Kitaplığı yakıldı ve yarım milyondan fazla kitap kül oldu. Arap ve Fars dilinde basılmış ilk kitapların çoğu orada öldü.

Gelenekler

Ailesinin baş ağrısı, sınıfın en beter öğrencisiydi. Bu utanç verici durumun çaresi yok gibi görünüyordu, ta ki rezil öğrencinin babası, öğretmeni bir akşam yemeğine davet edinceye dek. Övgüler ve ikramlarla, kulakların ve ağzın zevkleriyle dolu uzun bir gecenin sonunda, öğretmen hediyelerle yüklenmiş olarak evine döndü. Ertesi sabah, en kötü talebe en iyi öğrenciye dönüştü.

Ne bir kelime fazla, ne bir kelime eksik, dört bin yıldan fazla bir süre önce anlatılan bu hikâye, rüşvetin uygarlığın en eski alışkanlıklarından biri olduğunu kanıtlıyor.

Yazıt Fırat Suyu kıyılarında bulundu. Sümerler tarafından anlatılmıştı, ucu sivriltilmiş çubuklarla, kuşların ayak izlerine benzeyen işaretlerle, Bağdat Müzesi'nde kaybolan binlerce tablete çizilmişti.

Öncü

İnsanlığın Büyük Keşifleri: Yük arabalarını ve makineleri hareket ettiren tekerleği kimin icat ettiği bilinmiyor. Buna karşılık ekonomiyi harekete geçiren çarkları kimin bulduğu biliniyor: İsa'dan önce 115 yılında doğan Marco Licinio Craso.

O, pazarın canlılığının mal ve hizmetlerin arzı ve talebi arasındaki karşılıklı itkiye bağlı olduğunu fark etti.

Bu ekonomik döngü kuralını pratiğe dökmek için Roma'da bir şirket kurdu.

İlk özel itfaiye şirketi böyle doğdu.

Çok başarılı oldu.

Don Marco Licinio önce yangınların çıkmasına yardımcı oluyor, sonra da onları söndürmek için para alıyordu.

Diğer Öncü

Pepe Arias ilk sanal şirketi kurdu. On-line ticaret ve Nasdaq endeksi doğmadan yarım yüz yıl önce, Buenos Aires'in tam ortasında dört bin metrekare araziyi satışa sundu.

Pepe ilgilenenleri, elinde imzalanmaya hazır kontratla karşılıyordu. Onları ayakta kabul ediyordu, çünkü ofisinde bir sandalye bile koyacak yer yoktu.

-Arazi nerde? diye soruyorlardı.

-Burada.

-Burada mı?

-Evet beyefendi, diye açıklıyordu Pepe kollarını yukarı kaldırarak, *dört bin metrekare, ama yukarıda.*

Modeller

Bin yıl sonu yaklaştığında Uruguay basını internet göğünde kendi ışığıyla parıldayan başarılı bir vatandaşımızın biyografisini yayınladı. Siber uzay yıldızımızın parıltısı çok gelip geçici oldu, ama yıldız parlamaya devam ederken, ülkenin başkanı hepimize onu örnek almamızı nasihat etti.

Bu örnek, girişimci bir harika çocuktu. Altı yaşındayken oyuncaklarını mahalledeki arkadaşlarına saatlik ya da günlük tarifelerle kiralıyordu. On yaşına geldiğinde bir sigorta şirketi ve bir banka kurmuştu. Okul malzemelerini hırsızlıklara ve kazalara karşı sigortalıyor, makul bir kâr payıyla sınıf arkadaşlarına borç para veriyordu.

İleri Teknoloji

Levi Freistzav, Patagonya'ya geleli artık neredeyse yarım yüz yıl oluyor.

Tesadüfen ya da meraktan geldi. Bu yollarda ve havalarda yürüyerek atalarının haritayı şaşırdığını fark etti. Ve sonsuza dek burada kaldı.

Bir hidroponik projede iş bulduğunda henüz daha yeni gelmişti. Buralı bir doktor bu yeniliği bir dergide okumuş ve derhal pratiğe dökmeye karar vermişti.

Levi her gün suya ekim yapmak için gerekli olan camlardan, demirden ve oluklu tüplerden bu karmaşık yapıyı monte ederek kazıyor, çakıyor ve terliyordu. *Eğer bunu Birleşik Devletler'de yapıyorlarsa, mutlaka bir bildikleri vardır,* diyordu doktor, *buna şüphe yok, sebepsiz olamaz, bu halk uygarlığın öncüsü, teknoloji zenginliğin anahtarıdır, biz yüzyıllardır hep geri kaldık, günü yakalamak için hızlı davranmalıyız.*

O zamanlar, Levi henüz daha bir asfalt çocuğuydu; şu domatesin salata tabağında büyüdüğünü sanan, yürüyen çiğ bir tavuk görünce şaşıp kalanlardan. Ama bir gün uçsuz bucaksız Patagonya topraklarına bakarken aklına geldi:

-Dinleyin doktor, bu kadar çabaya değer mi? Bunca toprak varken bu çabaya değer mi?

İşini kaybetti.

Arz

Carlos Gardel'e benziyordu, ama onun uçak düştükten sonraki haline. Öksürüyordu, boğazını koruyan fuların düğümünü düzeltiyordu. Fuların bir zamanlar beyaz olduğu söyleniyor.

-Ben hiçbir şey satmıyorum, diye kükrüyordu.

Montevideo Emekli Sandığı'nın karşısındaki bir bankın üstünde, ayakta duruyordu. Elinde kendisi gibi püsküllü bağlarla düğümlenmiş bir karton kutu tutuyordu.

Bazı meraklılar yaklaşıyordu, hepsi ya ihtiyardı, ya da çok ihtiyar. Şehirde sürekli tur atıp duran Pepe Barrientos da olaya burnunu soktu. Meraklılar yavaş yavaş bir kalabalık oluşturuyordu.

-Ben hiçbir şey satmıyorum! diye tekrar bağırdı adam.

Ve vakit geldiğinde, tumturaklı bir tavırla karton kutuyu kaldırdı, gökyüzüne doğru uzattı:

-Ben hiçbir şey satmıyorum bayanlar baylar! Çünkü bunun... bunun fiyatı yok!

O kemikli parmaklar ağır ağır, zevki geciktirmek isteyen sevgili nazıyla gizemi sarmalayan fiyonkları açarken ihtiyarlar hevesle birbirlerini itiyorlardı.

Ve kutu açıldı.

İçinde kelebek biçiminde bağlanmış renkli selofanlar vardı.

Her selofan bir hayat değişikliğiydi. Yeşil değişimler vardı, mavi, lila, kırmızı, sarı...

-İsteğe göre! diye haykırdı tellal, *gücünüzün yettiğini alıyorsunuz ve yepyeni bir hayatı götürüyorsunuz! Bu bir hediye bayanlar baylar! İçinde zehir, cezaevi, tımarhane olan bir şişe şarap daha pahalı!*

Marketing

Salim Harari elinde hep baharat dolu bir poşet taşırdı; Doğu'nun, hırsızların gözlerine atmak için kullanılan etkili silahını. Ama bu aralar hırsız bile gelmiyordu. *La Lindalinda* mağazası dokuz çocuğunun midesi kadar boştu.

Salim, Rafaela şehrine kumaş satmak için uzak Şam topraklarından gelmişti. Yenilgiyi asla kabul etmiyordu; limon ağaçları meyve vermiyordu, o zaman ağaçlara limon bağlıyordu; ortada hiçbir müşteri yoktu, ama o sokağa metrelerce kumaş çıkarıyordu.

-Burada her şey hediye!

Rio Parana'da bir geminin battığı haberi geliyordu, o satenleri, pamukluları, taftaları ıslatıyor ve bağırarak çağırıyordu:

-Batan geminin malları bunlar!

Ama bu da çare olmadı. Yolu yoktu. İnsanlar geçiyor, ama kimse durup bakmıyordu.

Talihsizlik zamanları uzun sürdü. Her gün öncekinden daha kötü, ertesinden daha iyiydi; ta ki bir gece Salim yanan bir lambayı ovup, kendi uzak ülkesinden gelen bir cinin ziyaretini kabul edinceye dek. Ve cin ona sihirli formülü açıkladı: Giriş parası almak gerekiyordu.

O zaman talihi döndü. Bütün şehir sıraya girdi.

Örnek Banker

John Pierpont Morgan Junior dünyanın en güçlü bankasının ve diğer seksen sekiz şirketin sahibiydi. Çok yoğun olduğu için vergilerini ödemeyi unutmuştu.

1929'da krizin patladığından beri, üç yıldır, vergi ödemiyordu. Vaziyet öğrenilince, Wall Street felaketinin mağduru kalabalıklar öfkeden kudurdular ve bütün ülkede bir skandal patladı.

Şirket sahibi sahtekâr banker imajını değiştirmek için Ringling Brothers Sirki'nin halkla ilişkiler uzmanına danıştı.

Uzman ona bir doğa fenomeniyle kontrat yapmasını önerdi. Lya Graf, otuz yaşında, yetmiş sekiz santimetre boyunda bir kadındı, ama ne yüzü, ne de bedeni cüce işiydi.

Böylece bir fotoğrafa odaklı büyük bir reklam kampanyası başlatıldı. Fotoğraf, bankeri tahtında, dizinde bu insan minyatürüyle, iyi aile babası yüzüyle gösteriyordu. Finansal gücün sembolü, krizin pençesine düşmüş çalışanlarını korurken; düşünce buydu.

İşe yaramadı.

Bir Ekonomi Politik Dersi

Laterna seşleri kağıt helvacının mahalleye geldiğini haber veriyordu. Ağzımızın suyunu akıtan o gıcırtılı kağıt helvalar buğdaydan ve havadan yapılmıştı; bir de müzikten.

Kâğıt helvaların sayısı şansa bağlıydı. Bir bozukluk karşılığında, iğnesi senin şans numaranı gösterinceye kadar dönen bir diski çeviriyordun: Sıfırdan yirmiye kadardı, eğer yanlış hatırlamıyorsam, hiçbir şey, çok az, az, çok ya da bir ziyafet kazanabiliyordun.

İlk seferimi asla unutmayacağım. Bozukluğumu ödedim, parmak uçlarımda yükseldim ve diski çevirdim. Disk durunca iğnenin yirmiyi gösterdiğini görmek için tekrar yükseldim. Ama tam o sırada kağıt helvacı bir parmağıyla diske dokundu ve sonucu söyledi:

-Sıfır.

Boş yere itiraz ettim.

O zamanlar parmaklarımın yardımıyla yirmiye kadar sayabiliyordum, ama ekonomi politik hakkında en ufak bir bilgim yoktu.

Bu benim ilk dersim oldu.

Örnek İşçi

Z şurubu işgücünün küreselleşme çağındaki teknolojik bir yenilik değildi; Haiti geleneklerindeki eski bir sırdı.

Süreç şöyle işliyor:

Gece, Z şurubuyla beslenen arılar, iğnelerini uyuyan birinin bedenine sokuyor.

Sabah, iğneyi yiyen yerinden kalkamıyor.

Öğlen, bir mum gibi sönüyor.

İkindi vakti, sevenleri onu omuzlarında mezarlığa götürüyor.

Gece yarısı, ölü mezarını açıyor ve dünyaya geri dönüyor.

Zombiye dönüşmüş olarak geri dönen, tutkusunu ve belleğini de kaybetmiş oluyor. Mesaisiz ve maaşsız, ağzı kapalı, gözler uzakta, odun taşıyarak, duvar örerek, şeker kamışı öğüterek çalışıyor: Asla yakınmıyor, hiçbir şey talep etmiyor; aklına bile gelmiyor bu.

Örnek Kadın

İncil'in emirlerine ve tarihsel geleneklere itaat ederek yaşadı.

Siliyor, süpürüyor, parlatıyor, sabunluyor, duruluyor, ütülüyor, dikıyor ve pişiriyordu.

Sabah saat tam sekizde, kahvaltıyı hazırlıyordu, kocasının gırtlağındaki sonsuz ateş için bir kaşık balla beraber. Saat tam on ikide öğle yemeği hazırdı; et suyu, patates püresi, haşlama tavuk, şeftali şurubu ve saat tam sekizde akşam yemeği; aynı mönü.

Asla gecikmedi, asla erken yapmadı. Düşünen, soru soran bir kadın olmadığı için, kocası yeni ve eski kahramanlıklarını anlatırken o sessizce yemeğini yiyordu.

Akşam yemeğinden sonra, bulaşıkları ağır ağır yıkayarak yatmayı geciktiriyor ve *İnşallah uyumuştur*, diye Tanrı'ya dua ederek yatağa giriyordu.

Daha o zamanlarda bile, çamaşır makinesi, elektrikli süpürge ve penisilinden hemen sonra çıkan kadın orgazmı oldukça yaygındı; ama onun bu yeniliklerden haberi yoktu.

Yalnızca radyo-tiyatrosu dinliyor ve dünyadaki şiddetin uzağında yaşadığı huzur sığınağından nadiren çıkıyordu.

Bir öğle sonu çıktı. Hasta kız kardeşini ziyarete gitti.

Akşam olurken döndüğünde kocasını ölü buldu.

Birkaç yıl sonra, fedakâr eş bu hikâyenin tam olarak böyle olmadığını itiraf etti.

Gerardo Mendive adlı komşusuna başka tür bir son anlattı, o da bir komşusuna anlatan bir başka komşusuna anlatan bir başka komşusuna anlattı: Kız kardeşinin evinden döndüğünde, kocasını yerde bulmuştu; soluk almaya çalışırken, gözleri kaymış, yüzü kırmızıya kesmiş halde. Uzağından geçti, mutfağa girdi, kendisine unutulmaz bir kendi suyunda pişmiş mürekkep balığı ve Bask usulü berlam hazırladı, yanında meyvelerden ve dondurmadan yüksek kule gibi bir tatlı yaptı ve kocasından habersiz sakladığı bir yıllık bir şarabı çıkardı. Ve saat tam sekizde, ödevi olduğu üzere masayı hazırladı, bıkıncaya kadar yeyip içti, kocasının yerde tam olarak hareketsiz kaldığından emin olunca, istavroz çıkardı, siyahlar giyindi ve doktoru aradı.

Örnek Atlet

2002 yılında Asya'da iki tane dünya kupası oynandı. Birinde etten kemikten oyuncular, aynı tarihlerde yapılan diğerindeyse robotlar oynadı.

Dünya robot turnuvaları her yıl farklı bir yerde oynanıyor. Organizatörleri, ileride bir gün, etten kemikten futbolcuların kupasıyla rekabet etme umudu taşıyor. Sonuçta, diyorlar, bir bilgisayar satranç masasında Gary Kasparov'u yendi. Ve mekanik sporcuların bir gün bir futbol sahasında aynı başarıyı kazanacaklarını düşlemek onlara çok da uzak gelmiyor.

Mühendisler tarafından programlanan robotlar defansta katı, atakta çevikler. Asla yorulmuyorlar, ne itiraz ediyor, ne de topla oynuyorlar: Hiç şakalaşmadan teknik direktörlerin direktiflerini yerine getiriyor, bir anlığına bile oyuncuların oynadığına inanmak gibi çılgınca bir fikre kapılmıyorlar. Ve asla gülmüyorlar.

Madalya Töreni

İki değildi. Üçtü. 2002'de üçüncü bir dünya şampiyonası daha oldu.

Bu, Brezilya'nın Tokyo'da şampiyon ilan edildiği gün Himalayalar'ın zirvelerinde oynanan tek bir karşılaşmadan ibaretti.

Kimsenin haberi olmadı.

Gezegenin dünya *sıralamasında* sonuncu ve sondan birinci olan en kötü iki takımı güçlerini ölçtüler: Butan Krallığı ve Karayip adası Monserrat.

Ödül, sahanın kenarında bekleyen gümüş kaplama bir kupaydı.

Hiçbiri ünlü olmayan, hepsi isimsiz oyuncular, bolca eğlenmekten başka hiçbir zorunlulukları olmadan oyunun keyfini çıkardılar. İki ekibin karşılaşması bitince, zaten ortadan yapıştırılmış olan kupa ikiye ayrıldı ve iki takım tarafından paylaşıldı.

Butan kazanmış, Monserrat kaybetmişti, ama bu ayrıntının en ufak bir önemi yoktu.

Örnek Acılı

Bir şeyde benzeşiyorlar. Her yerde olduğu gibi Brezilya'da da en popüler politikacıların, önde gelen trilyonerlerin, futbol idollerinin, televizyon starlarının ve müziğin dahi çocuklarının, hepsinin ortak bir yanı var: Hepsi ölümlü.

Jaime Sabino bu konuyu çok iyi çalışmıştı. Herhangi bir ünlünün, kaderine her boyun eğişinde, o hep ilk öğrenen ve ilk görünen olurdu. Jaime, nerede olursa olsun, bir kamu kuruluşunda mazbut bir memur olduğu Rio de Janeiro varoşlarından fırlayıp ışık hızıyla gelir, merhumun cenazesine katılırdı.

-Ben Nilopolis'in iki yüz bin sakinini temsilen geliyorum, diyor ve böylelikle, bütün güvenlik noktalarını ve kordonlarını hiç sorunsuz aşıyordu, çünkü bir kişiyi herkes durdurabilirdi, ama iki yüz bin kişiyi durdurabilecek adam daha anasından doğmamıştı.

Jaime hemencecik doğru zamanda doğru yerde bulunuyordu.

Tam televizyon kameralarının ışıkları yandığında ve fotoğraf makinelerinin flaşları patladığında, o, geride doldurulmaz bir boşluk bırakan ulusal kahramanın tabutunu omuzlarına alır ya da ayaklarının ucunda yükselmiş, en yakın akrabaların, en samimi dostların arasından başını uzatmış olarak görünürdü. Onun acılı yüzü haber ve gazetelerden hiç eksik olmazdı.

Gazeteciler ona, *Korsan papağan*, diyorlardı. Kıskançlıklarından.

Mucizeci Merhum

Yaşamak ölümlü bir alışkanlık, buna karşı durabilecek kimse yok. Dona Asuncion Gutierrez de uzun bir yüzyıllık yaşamın sonunda öldü.

Son gecesinde akrabaları ve komşuları Managua'daki evinde, başında beklediler, tam ağlamalardan eğlenceye geçilmişken, gözyaşları yerini içki yudumlarına ve kahkahalara daha yeni bırakmışken, gecenin en güzel bölümünde, Dona Asuncion tabutundan doğruldu.

-*Çıkarın beni buradan, sersemler*, diye emretti.

Sonra da kimseyi umursamadan bir çöreği yemeğe koyuldu.

Hısımlar sessizce ortadan kayboldu. Artık hikâyeleri anlatacak kişiler yoktu, iskambil kağıtlarını oynayacak kişiler de yoktu ve içki yudumlarının bahanesi kalmamıştı. Ölüsüz gece nöbetinin keyfi yoktu. İnsanlar gecenin geri kalanıyla ne yapacaklarını bilmeden toprak yollarda kayboldu.

Torunlarının torunlarından biri öfkeyle şu yorumu yaptı:

-İhtiyar bunu bize üçüncü kez yapıyor.

Enflasyon

Hayatteyken sırım gibiydi, ama ölünce balon gibi şişti.

Kapağını kapatmak için bütün akrabalarının tabutun üstüne oturması gerekti. Bu anlık şişmanlama üzerine çok farklı fikirler öne sürüldü:

-Ölü şişiyor.

-Karbon gazı bu.

-Uğursuzluk.

-Bu onun ruhu, diye hıçkırdı karısı, *elbiseden çıkmak isteyen ruhu.*

Elbisesi, bir İngiliz tweed'iydi, rahmetlinin hayatı boyunca sahip olduğu tek lüksüydü. Artık baykuşlar yakınından uçmaya başlayınca, yolun sonuna vardığını görünce ölüsüne giydirilmesi için ısmarlamıştı.

Miras bırakmadı. Hiçbir şey bırakmadı. Hep yoksulluk içinde yaşayan ailesi bir farklılık hissetmedi.

Uzun yıllar sonra, Nicola Di Sabato, amcası mezarından çıkarılırken hazır bulundu.

Merhumdan geriye çok az şey kalmıştı. Kemikler ve lime lime takımı.

Takım tıka basa para doluydu.

Banknotlar kalmıştı, artık hiçbir şey etmeyen binlerce banknot.

Örnek Aday

Kimsesiz geçen çocukluğunu hatırlayarak ağlamıyordu, çocukları öpmüyordu, fotoğraflarını imzalamıyordu, özürlülerle yan yana fotoğraf falan da çektirmiyordu. Hiçbir şey vaat etmiyordu. Seçmenlerini bitmek bilmez konuşmalarla cezalandırmıyordu. Ne soldaydı, ne sağda; merkezde de değildi. Rüşvet almazdı, çiçeklenmiş dallarının önünde bazen açıkça yalandığı olduysa da, paraya hiç önem vermezdi.

1996 seçimlerinde, anketlerde başı çekiyordu. Pilar Kasabası belediye başkanlığının favori adayıydı, ünü bütün Kuzeydoğu Brezilya'ya yayılmıştı. Gerçeği söylerken bile yalan söyleyen politikacılardan bıkan halk kabaca *oğlak* olarak anılan kendi beyaz, sakalı boz renkli bu genç çifttoynaklı küçükbaşa güveniyordu. Federica seçim meydanlarında dans ediyordu, iki ayağının üzerinde yükselip, sokaklarda kendisine eşlik eden bandonun ritmine uyarak etkileyici bir keçi zortlatması oynuyordu.

Zaferinin arifesinde, ölü uyandı. Sakalı kurumuş kan kırmızısıydı. Zehirlenmişti.

Oy ve Veto

1916 yılıydı, Arjantin'de seçim yılıydı.

Campana Köyü'nde, her bir şeyin satıldığı mağazanın arkasındaki bölmede oy kullanılıyordu.

Jose Gelman marangoz ustasıydı, ilk gelen o oldu. Hayatında ilk defa oy kullanacaktı, bu vatandaşlık görevi göğsünü kabartıyordu. O sabah, uzak Ukrayna'da askeri despotizmden başka bir şey görmemiş olan bu adam, dünyanın öte ucundan gelen bu göçmen, demokrasiye katılacaktı.

Jose, Radikal Parti'ye verdiği oyunu sandığa atarken boğuk bir ses elini durdurdu:

-*Yanlış pusula*, diye uyardı.

Pencerenin parmaklıkları arasından, bir çiftenin namlusu göründü. Namlu, Muhafazakâr Parti listesinin bulunduğu doğru pusulayı gösterdi.

Demokrasinin Fiyatı

Emekli işçi, Doris Haddock, Los Angeles'tan Washington'a kadar yürüdü: Bir kaplumbağa bir kıyıdan bir kıyıya Birleşik Devletler'i geçti.

Demokrasinin, seçim kampanyalarının parasını ödeyen milyonerlere satılmasını şikâyet etmek için yürümeye koyuldu ve yol üzerinde, her şehirde halka seslendi.

Kar onu durduğunda, güneşte kavrularak, soğukta donarak, rüzgârda uçarak bir yıldan fazla bir zamandır yürüyordu. Doğu Virginia Dağları'nın üzerine korkunç bir kar fırtınası boşandı.

Doris doğum gününü Cumberland Kasabası'nda kutladı. Doksan mumcukla. Ve yolculuğunun geri kalan kısmına kayakla devam etti.

Bütün son ayı, karlar arasında kayar şekilde yolculuk ederek geçirdi.

Yirmi birinci yüzyıl doğarken Washington kentine vardı. Bir kalabalık ona Capitolio'ya kadar eşlik etti. Orada kanun koyucular, hizmetlerinin karşılığını ödeyen büyük şirketlerin siyasi kol işçileri çalışıyordu.

Doris, Capitolio'nun girişindeki basamaklarda kısa ama özlü bir konuşma yaptı.

Capitolio'nun büyük kapısını göstererek:

-Burası kerhaneye dönmüş, dedi.

Ve gitti.

Uygarlık ve Barbarlık

Tanrılar uyurken ya da uyurmuş gibi yaparken, insanlar yürüyor. Bugün, Totonicapan'ın içlerindeki bu kayıp köyde pazar kuruluyor, çok fazla hareket var. Başka köylerden kadınlar bohçalar taşıyarak yeşil patikalardan iniyor. Pazarda buluşuyor, bugün burada, yarın orada, bu köyde ya da başkasında, bir yanda azar azar birkaç bir şey satarken, diğer yanda ağızda gidip gelen dişler gibi laflayarak ağır ağır akşamı ediyorlar.

İhtiyar bir kadın, örtüsünü yere serip mallarını yayıyor: Copal ağacından tütsüler, çivit ve tohum boyalar, çok acı bazı biberler, kokulu otlar, bir kavanoz yaban balı, bir bez bebek, çamurdan bir adam, kuşaklar, kordonlar, kurdeleler; tohumlardan kolyeler, kemik taraklar, el aynaları...

Guatemala'ya yeni gelmiş bir turist hepsini almak istiyor.

Kadın anlamadığı için ne istediğini elleriyle anlatıyor: *Hepsini*. Kadın başıyla reddediyor. Adam ısrar ediyor: *Sen bana ne kadar istediğini söyle ben sana ne kadar ödeyeceğimi söyleyeyim*. Ve tekrar ediyor: *Hepsini alıyorum*. Her seferinde daha sert konuşuyor. Bağırıyor. Kadın, oturan heykel, susuyor.

Turist bıkkın, gidiyor. Düşünüyor: *Bu ülke asla bir yere varamaz*.

Kadın uzaklaşırken ona bakıyor. Düşünüyor: *Şeylerim seninle gitmek istemiyorlar*.

Küresel Pazar

Tarçın rengi ağaçlar, altın sarısı meyveler.

Maun rengi eller beyaz tohumları büyük yeşil yapraklara sarıyor.

Tohumlar güneşte fermente oluyor. Sonra yapraklar açıldığında, güneş onları kurutuyor ve açık havada yavaş yavaş bakır rengine boyuyor.

O zaman kakao mavi denizdeki yolculuğuna başlıyor.

Onu yetiştiren ellerden onu yiyen ağızlara; kakao Cadbury, Mars, Nestle ya da Hershey fabrikalarında işleniyor ve dünya süpermarketlerinde satılıyor: Kasaya giren her dolardan üç buçuk senti kakaonun geldiği köylere gidiyor.

Torontolu bir gazeteci, Richard Swift, Gana dağlarındaki bu köylerden birine gitti.

Plantasyonları gezdi.

Dinlenmek için oturduğunda sırt çantasından birkaç kalıp çikolata çıkardı. Daha ilk ısırığı almadan, etrafının meraklı çocuklar tarafından sarıldığını gördü.

Daha önce hiç çikolata tatmamışlardı. Çok hoşlarına gitti.

Küresel Hükümet

Yirminci yüzyılın ve kendi hayatının alacakaranlığında Julius Nyerere uluslararası birlikle konuştu. Yani, Dünya Bankası'nın şefleri onu Washington'da kabul ettiler.

Nyerere sömürgeci güçlere karşı verdiği uzun bir mücadeleden sonra Tanzanya'nın ilk başkanı olmuştu, bağımsızlığa inanmıştı ve bunun bayrağa bir selam durmaktan çok daha fazlası olmasını istemişti.

-Neden başarısız oldunuz? diye sordu uluslararası üst düzey uzmanlar.

Nyerere cevapladı:

-Britanya İmparatorluğu bize nerdeyse kimsenin okuma yazma bilmediği bir ülke bıraktı, iki mühendis ve on iki doktor vardı. Benim hükümetimin görev süresi bittiğindeyse okuma yazma bilmeyen neredeyse hiç kimse kalmamıştı ve binlerce doktorumuz ve mühendisimiz vardı. Ben hükümeti 1985'te bıraktım. Aradan on üç yıl geçti. Şimdi, okullarda çok daha az öğrencimiz var, daha öncekilerin üçte biri kadar ve kamu sağlığı ve sosyal hizmetlerin durumu içler acısı. Tanzanya bu on üç yılda Dünya Bankası'nın ve Uluslararası Para Fonu'nun ülkeyi modernize etmek için yapmasını talep ettiği her şeyi yaptı.

Ve Julius Nyerere soruyu iade etti:

-Peki siz neden başarısız oldunuz?

Beyaz İnsanın Derdi

Yüzbaşı Leon Rom, kelebek ve insan kafası koleksiyonu yapıyordu. Kelebekleri duvara çakıyordu. İnsan kafaları ise bahçesini süslüyordu. Sömürgeci birliklerin diğer komutanı Van Kerckhoven onunla bu konuda yarışıyor ve kelle uçurmada en büyük uzmanın kendisi olduğunu söylüyordu.

Belçika'dan yüz kat büyük olan Kongo, Kral Leopoldo'nun özel mülküydü; sihirli bir kauçuk ve fıldişi kaynağı, zincirlenen, kamçılanan, sakatlanan ve öldürülen kölelerden oluşan sonsuz bir kesit.

1900 yılında, İngiliz diplomat Roger Casement, Brüksel Kraliyet Sarayı'nda yemeğe davetliydi. Yemekte, Kral Leopoldo uygarlaştırma misyonunda adım başı karşılaştığı korkunç zorluklardan bahsetti. Çalışma kültüründen habersiz bir alt ırka, taşları bile eriten o Afrika güneşi altında iş disiplinini kabul ettirmeye çalışmak bir kahramanlıktı.

Kral, adamlarının, iyi niyetli adamlarının, bazen aşırı zor kullandıklarını kabul etti. Ama bu iklimin suçuydu:

-Sıcak dayanılır gibi değil, onları delirtiyor.

Büyücü Bilim

İlk kez on altı yaşında girdi ameliyathaneye.

O zamandan beri ameliyathane ve sahne arasında yaşıyor.

Dünyanın zirvesi ne renk? Kar rengi. O da kralların kralı, asiller arasında en asil olmak için, derisini, burnunu, dudaklarını, kaşlarını ve saçlarını değiştirdi. Siyah derisini beyaza boyadı, geniş burnunu inceltti, etli dudaklarını ve kalın kaşlarını da inceltti, kafasına düz saçlar ektirdi.

Kimyasal endüstri ve cerrahlık sanatı sayesinde enjeksiyondan enjeksiyona, operasyondan operasyona koştuğu yirmi yılın sonunda görüntüsü Afrika lanetinden temizlenmişti. Artık tek bir lekesi bile kalmamıştı. Bilim doğayı alt etmişti.

Şimdi, derisi ölülerin rengini almıştı, defalarca inceltilen burnu iki delikli bir yara izine dönüşmüştü, ağzı kırmızıya boyanmış bir yarıktı, kaşları bir korku resmiydi ve başını peruklarla örtüyordu.

Ondan geriye hiçbir şey kalmadı. Adı hariç: Hâlâ Michael Jackson diye anılıyor.

Büyücü Bürokrasi

Sonia Pie de Dandre çok erken kalkıyor, çünkü işi bunu gerektiriyor, ayrıca yeni doğan bebek gibi kokan sabahı solumak da hoşuna gidiyor.

O sabah, günün ilk ışıklarıyla ıslanan Santo Domingo sokaklarında sessizce şarkı söyleyerek yürüdü ve pasaportların verildiği tezgâhın önündeki sıranın başlarındaki yerini aldı. Kendi pasaportunu alınca, bilgilerin arasında deri renginin de olduğunu gördü. *Buğday tenli*, diyordu belge.

Sonia siyah ve bu ona hiç de tuhaf gelmiyor. Hatanın düzeltilmesini istedi. *Hata mı?*

-Bu ülkede siyah yoktur, diye açıkladı belgeleri doldurان siyah memur.

Kurtuluşlar

Alexandra Schjelderup soğuktan dönüyordu.

On beş yıldır uzaklarda yaşıyordu.

Alexandra'nın gelir gelmez yaptığı ilk iş radyoyu açmak oldu. Yenilikleri ve ülkesinin seslerini dinlemek istiyordu. Bu ülke, ağzını sulandıran çörekleri, siesta yapılan hamakları, sergilediği renkleri ve gizlediği belleği yerlilere borçlu olan Panama'ydı.

Radyoda reklam yayını vardı. Kesik kesik bir telefon konuşması duyuluyordu, anlaşılmaz birtakım gürültüler arasında öfkeli bir kadın sesi soruyordu: "Beni arayan bu yerli de kim?" ve profesyonel bir ses öneriyordu: *Eğer sizi yerlilerle karıştırmalarını istemiyorsanız, Cable & Wireless telefonunuzu hemen alın.*

Küçük İsa

Nina Maria, ya çok az uyur ya da hiç uyumazdı. Dağların arasında görünen ilk ışıktan gecenin sonuna dek Nina Maria mihrabın önünde diz çöker, dualarını mırıldanırdı.

Mihrabın ortasında küçük esmer bir İsa duruyordu. Mumların kara dumanlarından kararmış Küçük İsa'nın, insan saçı, oranın insanları gibi siyah saçları vardı. Conlara Vadisi'nin köylüleri onlara bu kadar benzeyen Tanrı'nın oğluna sık sık uğrarlardı.

Nina Maria kötü yaşıyordu, çamur yiyiyordu, ama Küçük İsa'yı her sabah kaynak suyuyla yıkıyor, vadinin çiçekleriyle beziyor ve etrafındaki mumları yakıyordu. Hiç evlenmemişti. Genç kızlık zamanında sağır dilsiz iki erkek kardeşine bakmış, sonra da hayatını Küçük İsa'ya adamıştı. Gündüzleri onun evini gözeterek geçiyordu, geceleri uykusunda onu bekliyordu.

Bunca şeye karşılık, Nina Maria asla bir şey istememişti.

Ama yüz üç yaşında istedi. Asla iyilik demedi, ama vaat etti:

-Eğer Küçük İsa isteğimi yerine getirirse onu sarışın yapacağım.

Şifacı

Doktorun sekreteri yoktu, sanırım telefonu da yoktu. Dinlendirici müzik çalmayan, ne yerde halısı, ne duvarlarında Gauguin röprodüksiyonları olan muayenehanesinde bir yatak, iki sandalye, bir masa ve bir Tıp Fakültesi diploması vardı.

Boca Mahallesi'nin en mucizevi şifacısı olarak bilinirdi. Bu bilim adamı hapsız, otsuz, hiçbir şeysiz iyileştirirdi. İşe, üzerinde ev giysileriyle sorarak başlardı:

-Hangi hastalığa yakalanmak istersiniz?

Kutsal Çare

İki yüz yıl önce, Salvador de Bahia şehrinde, seçkin aileler, parasını ödeyebildikleri bütün doktorları ölmek üzere olan hastanın yatağının başına çağırırlardı.

Akrabalar ve doktorlar konulan teşhisleri dinlemek için yatak odasına doluşurdu. Hastayı inceledikten sonra, her doktor vaka üzerine bir konferans verirdi. İzleyicilerse onun söylediklerini yüksek sesle yorumladıkları ciddi konuşmalara dalarlardı:

-Destekliyorum!

-Hayır! Hayır!

-Çok güzel!

-Doktor yanılıyor!

-Aynı fikirdeyim!

-Saçmalık!

İlk raunt bittikten sonra, otacılar yeni konuşmalarla bakış açılarını yeniden sunarlardı.

Tartışma uzardı. Ama çok değil, zira can çekişenlerin en zorluları bile son nefeslerini vermek için acele ederdi; bilimin işini yarıda kesmek çok hoş bir şey olmasa da.

Diğer Kutsal Çare

Amerika'da hindistancevizi kimse tarafından ekilmedi. O kendi kendine ekildi. Malezya'da bir ağaçtan kopup kumda yuvarlandı ve sonra suda yol almaya başladı. Yolcu hindistancevizi, dünya denizlerinde dalgalana dalgalana Amerika kıyılarına vardı. Bu plajlar onu sevdi. Hindistancevizi o zamandan beri bize şifalı suyunu sunuyor.

Andrea Diaz, bir ikindi vakti Pasifik kıyılarında hızlı adımlarla giderken, dizleri yerinden çıkıp onu yarı yolda bıraktı. Quepos Limanı'nda ona hindistan cevizi suyu verdiler:

-Bunu için, diye emretti onu yoldan bulan iyi bir adam.

Ondan iyi bir ilaç olmadığını söyledi:

-Adem ve Havva bundan başka bir şey içmezdi ve hiçbir hastalıkları yoktu.

Andrea itaat etti, ama dilini de tutamadı:

-Peki siz nerden biliyorsunuz?

Adam ona acıyarak baktı:

-İncil'de yazıyor güzel evladım. Cennette doktor olmadığını bilmiyor musun? Hastalıklar doktorlardan sonra geldi.

Mucizeler

Paris'teki Mouffetard Sokağı'nın son köşesindeki San Medardo Kilisesi'ni gördüm.

Kapıyı açtım, içeri girdim. Pazardı, öğleden sonraydı. Kilise boştu, son yakarıların uğultusu da sönmüştü. İçerde ayinden kalanları süpüren, azizlerin tozunu alan bir temizlikçi kadından başka kimse yoktu.

Kiliseyi baştan sona dolaşıp, o loş ışıkta 1732 yılındaki Kraliyet emrini aradım: *Kralın emriyle, Tanrı'nın burada mucizeler gerçekleştirmesi yasaklanmıştır.*

Carlitos Machado bana yasak emrinin fazlasıyla mucizeci bir azize adanan bu kilisenin girişindeki bir taşa kazındığını söylemişti. Aradım ama bulamadım:

-Ah hayır bayım! Hayır! Hayır! diye öfkelendi süpürgesini kuşanmış, toz bezleriyle donanmış temizlikçi kadın, bana bakmadan işine devam ederken.

-Ama bu kraliyet emri... hiç var olmadı mı yani?

Kadın yüzüme baktı:

-Oldu, vardı. Ama artık yok.

Süpürgenin sapına elleriyle dayandı, çenesi ellerinin üzerinde:

-Böyle bir şey inananlar için iyi bir şey değildir. Anlarsınız ya! dedi.

Mucizeye Teşekkür

Meksika kiliselerinde, mihrabın ayağında adaklaç toplanıyor. Tenekelere çizilmiş görüntüler ve sözler:

Bakire Guadalupe'ye şükürler olsun, çünkü Pancho Villa'nın birlikleri kız kardeşime tecavüz ettiler, ama bana etmediler;

Santo Nina de Atocha'ya şükürler olsun, çünkü üç kız kardeşim var, en çirkinleri benim, ama ilk önce ben evlendim;

Bakire Dolores'e şükürler olsun, çünkü önceki gece karım, vaftiz babam Anselmo'yla kaçtı, karıma bana yaptıklarının cezasını ödetir o;

Acapulco'nun İlahi Yüzü'ne şükürler olsun, çünkü kocamı öldürdüm ve bana hiçbir şey yapmadılar.

Böyleydi ve hâlâ böyle. Ama şöyle yenilikler de görünüyor: *Efendimiz Jesuscrito'ya şükürler olsun, nehri aştım ve Birleşik Devletler'e geçtim; ne boğuldum, ne de beni öldürdüler.*

Leonardo da Vilchis diye de bilinen Alfredo Vilchis, Lagunilla pazarında sipariş üzerine adak boyuyor. Onun İsalarında hep kendi yüzü var. Ve sıklıkla da, şükran sözlerine eşlik etsin diye futbolcu forması giymiş başmelekleri çiziyor. Önemli karşılaşmaların arifesinde Gökkubbeye haber gönderen çok fazla müşterisi var ve ilahi gücün de gönüllerindeki kulübe ya da Meksika milli takımına goller bahşetme lütfunu gösterdiği çok oldu.

Öteki Dünya

1996 yazının sonunda Jose Luis Chilavert, Buenos Aires'te tarihi bir gol attı. Ataklara katılıp goller de atan Paraguaylı kaleci çok uzaktan vurdu topa; neredeyse orta sahadan: Top göğe uçtu, bulutları aştı ve sonra birden dikey olarak rakip kalenin önüne düştü ve kaleye girdi.

Gazeteciler bu vuruşun sırrını öğrenmek istediler. Top bu inanılmaz rotayı nasıl izlemişti? Yukarıdan nasıl dosdoğru aşağı inmişti?

-*Çünkü bir meleğe çarptı*, diye açıkladı Chilavert.

Ama kimsenin aklına acaba topta kan lekesi var mı, diye bakmak gelmedi. Böylelikle, bu şekilde de olsa, meleklerin bize benzeyip benzemediğini öğrenme şansımızı kaybettik.

Bakire

Erkeklerin kahramanlıkları olarak tarih: Kanarya Adaları'nın resmi tarihinde kadınlar yoktur.

Hiç mi? Bir tane var.

Yüz yıllarca önce, İspanya bu adaları işgal etmeden önce, Tenerife kıyılarına ulaştı.

Suların üzerinde dalgalanarak, köpükte uyuyarak geldi; balıkçılar tarafından yakalandı. Onunla konuştuklarında cevap vermedi. Balıkçılar onu adanın kralına götürdüler. Monarşının karşısında da sessiz kaldı. Prensler kendi hakları olduğunu söyleyerek onun için dövüşür, birbirlerini öldürürken o kaşını bile oynatmadan gösteriyi izledi.

Adalar tarihinin tek kadını hâlâ orada. Adı Maria, ama onu aydınlatan mumlar nedeniyle ona Candeleria diyorlar. Bakire ve ahşaptan yapılma. Erkekler, karşısında diz çöküp ona tapıyor.

Diğer Kadınlar

Aziz Matheus'un İncili'ne göre, İsa'nın kırk altı atası vardı: Kırk biri erkek, beşi kadın.

Bu beş kadından biri olan Meryem, herkesin bildiği gibi günah işlemeden gebe kaldı. Soyağacında yer alan diğerleriyse:

Tamar, kayınpederinden bir çocuk sahibi olmak için fahişe kılığına girmişti;

Rahab, bu mesleği Jerico şehrinde icra ediyordu;

Betsabe, Kral David'in yatağında Salomon'a hamile kaldığında başkasıyla evliydi;

ve Rut, seçilmiş ırktan değildi, bu nedenle İsrail halkının inancına lâyık olamadı.

Üç günahkâr ve bir aşağılık; gökyüzünün oğlunun büyükanneleri olarak yeryüzünde lanetlendiler.

Noel

İspanya, 1939, 24 Aralık'ı 25'ine bağlayan gece:

-Bugün Noel, bize bir hediye verecekler herhalde, diyordu Javier ve tek başına gülüyordu.

Franko birliklerinin esirleri olan Javier ve Anton, elleri arkalarından bağlanmış olarak yolculuk ediyorlardı. Kamyonun sarsıntısı onları birbirine itiyor ve arada bir askerler onları süngüleriyle dürtüyordu.

Javier durmadan konuşuyor, Anton susuyordu.

-Bizi nereye götürüyorlar? diye soruyordu Javier, ama aslında, *Ya beni, beni neden götürüyorlar,* diye soruyordu; *Kızıl değilim, hiçbir şey değilim, hayatım boyunca kimsenin işine karışmadım, şu politika işlerine de hiç bulaşmadım, asla, hiçbir zaman, hiç, ben hiçbir şey yapmadım.*

Yoldaki tümseklerden birinde yüz yüze yapıştılar, göz göze gözlerde, o zaman Javier gözlerini kapattı ve fısıldadı:

-Dinle Anton. Bendim.

Ama hiçbir şey duyulmuyordu. Kamyonun gürültüsü bir şeyin duyulmasına izin vermiyordu. Neredeyse bağırarak, *bendim, bendim*, diye tekrarladı Javier.

-Ben getirdim onları, o bendim.

Anton gözlerini yolun kenarında kaybetmişti. Ay yoktu, ama Asturias ormanları ışıldıyordu. Ve Javier onu zorladıklarını söylüyordu, bütün ailesi diz çökmüş bekliyordu, onları öldüreceklerdi, çocukları, hepsini; Anton karanlıkta kamyona karşı akan o parıltıyla, kendi ışığıyla parıldayan ormana dalıp gitmişti.

Javier sustu.

Yalnızca motorun gürültüsü ve kamyonun tıkırtıları duyuluyordu.

Birden Javier tekrar etti:

-Bugün Noel.

Ve:

-Ne kadar soğuk, dedi.

Kısa süre sonra, onları bekleyen yıkık duvarın önüne geldiler.

Paskalya Pazarı

1973, Montevideo, Dokuzuncu Süvari Kışlası: Sıkıcı bir gece. Kamyon homurtuları, makineli tüfek ateşleri, esirler yerde, yüzüstü, eller ensede, her sırta bir tüfek dayanmış; çığlıklar, tekmeler, dipçik darbeleri, tehditler...

Ertesi sabah, gün hesabını hâlâ şaşırmamış mahkûmlardan biri hatırladı:

-Bugün Paskalya Pazarı.

Bir araya gelmek yasaktı.

Ama gelindi. Barakanın ortasında...

Hıristiyan olmayanlar onlara yardım etti. Bazıları parmaklıklı kapıları gözetledi ve nöbetçi askerlerin adımlarını izledi. Diğerleri, farkında değilmiş gibi, kutlayanların çevresinde yürüyerek, insandan gidip gelen bir halka oluşturdu.

Miguel Brun bazı kelimeler fısıldadı. Bütün tutsakların kurtuluşunu haber veren İsa'nın dirilişini hatırlattı. İsa takip edilmiş, hapse atılmış, işkence edilmiş ve öldürülmüştü, ama bunun gibi bir pazar günü, bütün duvarları çatırdatmış, hepsini devirmişti; bütün esaretler özgürlük, bütün yalnızlıklar buluşma olsun diye.

Mahkûmların hiçbir şeyi yoktu. Ne ekmekleri, ne şarapları... bardakları bile yoktu. Boş ellerin paylaşımı oldu.

Miguel sunuları sundu:

-Yiyelim, dedi, *bu onun bedeni.*

Ve Hıristiyanlar ellerini ağızlarına götürdü ve görünmeyen ekmeği yediler.

-İçelim, dedi, *bu onun kanı.*

Ve hiçbir kupayı kaldırdılar, görünmez şarabı içtiler.

Korkunun Tarihi

Ayın yeryüzüne söyleyecek bir şeyi vardı; bir bokböceği gönderdi.

Bokböceği gökyüzünde bir tavşanla karşılaştığında artık milyonlarca yıllık yol almıştı.

-Bu adımlarla asla varamazsın, dedi tavşan ve mesajı götürmeyi teklif etti.

Bokböceği görevini ona devretti: Kadınlara ve erkeklere, tıpkı ay gibi, hayatın da yeniden doğduğunu söylemesi gerekiyordu.

Ve tavşan var gücüyle yeryüzüne fırladı.

Işık hızıyla o zamanlar insanların yaşadığı Güney Afrika ormanlarına indi ve nefes bile almadan ayın sözlerini iletti onlara. Her zaman bir yere varmadan giden tavşan o telaşlı tarzıyla konuştu ve kadınlar ve erkekler onun söylediklerini:

-Ay yeniden doğar, ama insanlar değil, diye anladı.

O zamandan beri, bütün korkuların babası olan ölüm korkumuz mevcut.

Yönetme Sanatı

Ne ismi, ne hanedanı, ne de zamanı bilinen bir Çin imparatoru, bir gece başvezirini çağırdı ve ona uykularını kaçıran endişesini itiraf etti:

-Kimse benden korkmuyor, dedi.

Tebaası ondan korkmadığı için ona saygı da duymuyorlardı. Ona saygı duymadıkları için de itaat etmiyorlardı.

-Cezalandırmak gerekir, diye bildirdi danışman.

İmparator, vergi vermeyeni kırbaçlayacağını, önünde eğilmeyene ağır ateşte işkence edeceğini, eylemlerini eleştirmeye kalkanı idam edeceğini söyledi.

-Bunlar zaten suç, dedi danışman ve açıkladı:

-Korkusuz iktidar, havasız akciğer gibi söner. Eğer yalnızca suçluları cezalandırırsanız, yalnızca suçlular korkar.

İmparator bir süre sessizce düşündü ve:

-Anladım, dedi.

Sonra cellada vezirin başını vurmasını emretti ve bütün Pekinlilerin Kutsal İktidar Meydanı'ndaki infazda hazır bulunması için ferman çıkardı.

Vezir uzun bir listenin başında yer aldı.

Korkunun Anatomisi

Güneşin ellerinin dokunuşuyla gün doğar.

El Salvador kırlarında kadınlar ocaklarını yakar ve günlük koşuşturmalarına başlarlar.

-Nasıl gün doğdun? diye sorarlar birbirlerine, çünkü onlar da gün gibi doğarlar.

Yeni günün kendilerine vereceklerini bedenlerinden bilirler.

Savaş yıllarında, gündoğumlarında her kadın bedeni bir korku haritasıydı. Eğer korku göğüslerine baskı yapıyorsa, oğullarından biri geri dönmeyecekti. Eğer mideler kazınıyorsa, ordu yakınlarda bir yerdeydi. Eğer böbrekleri ağrıyorsa, kuyuda su bitecekti ve kim su bulmaya çıkarsa bunu hayatıyla ödeyecekti.

Korku

Nehir neredeyse yutuyordu onu.

Akıntı onu kapıp sürüklediğinde Eufrosina Martinez çamaşır yıkıyordu. Kayaların arasında epey bir çırpındıktan sonra canını kurtardı, ama ruhunu kaybetti, ruhu çekip gitmişti. Ruhu korkudan ölüp suda uzaklaşmıştı.

O günden sonra Eufrosina'nın ruhunu kaybeden bedeni hareket edemedi, yemekten kesildi ve bir daha geceyi gündüzden ayıramadı.

Onu Puebla dağlarından bir şifacı iyileştirdi. Ruh korkudan dönünce, kendi bedeniyle buluştu, Eufrosina ayağa kalktı ve bazen ayaklarınızın altında öfkeli bir nehir gibi sizi de alaşağı eden bu dünyada yeniden yürüdü.

Öcü

Çocuklar, hayvanlar ve bitkiler, hepsi birbirine karışmış, hiç durmadan oynayarak mutlu bir karmaşada yaşayıp gidiyorlardı.

Ama kötü bir gün, bir yolcu Paysandu kırlarındaki bu yerleşim kalıntısına geldi ve korkuyu getirdi:

-Dikkat edin Öcü geliyor!

-Öcü gelir, seni götürür!

-Öcü gelir, seni yer!

Olga Hughes musibetin ilk belirtilerini fark etti. Çaresi olmayan bu hastalık onun sayısız çocuğuna saldırıyordu. O zaman sayısız köpeğinin içinden en çelimsiz, en savunmasız, en yumuşağını seçti ve adını Öçü koydu.

Sihirli Flüt

Keskinliklerını ya da inceliklerini kaybeden aletlerin şifacı hekimi sokaklarda dolaşıyordu.

Bileyicinin ayakları bıçak, satır ya da makas uçlarından bir kıvılcım yağmuru saçan zımpara halkasını çevirıyordu. Bız, mahallenin çocukları, bir hayranlar kalabalığı, bu gösterinin seyircileriydik.

Laterna nasıl kağıt helvacının habercisi ise, flüt de bileyicinin habercisiydi.

Mahallelıler, eğer birisı bir şey düşünürken bu flütün sesini duyarsa, hemen fikrini değiştirdiğini söylerlerdi.

Artık şehrın sokaklarında neredeyse hiç bileyici kalmadı, artık flütlerinin sesi pencerelerden içeri yayılmıyor. Başka sesler duyuluyor; korku müzikleri mesela... Ve bir anda fikrını değıştiren çok fazla insan var.

Musibet

Gemi, İsveç kıyısı boyunca dingin denizde güneye doğru süzülüyordu.

Harika bir yaz sabahıydı, güvertede oturan yolcular, kahvaltı saatini beklerken güneşin ve yumuşak meltemin keyfini çıkarıyorlardı.

Birdenbire genç bir kadın korkuluklara doğru koştu ve kustu.

Ardından, yanındaki kadın da aynısını yaptı. Hemen arkasından iki adam daha ayağa kalktı ve onları taklit ettiler. Ve pruvadaki koltuklarda oturan diğer yolcular da birbiri ardına kustular.

Pupadakiler bu gülünç gösteriye gülüyorlardı, ama bazıları dingin denizin üzerine eğilip ellerini parmaklarına götürmekte gecikmediler ve diğerleri de onları izledi.

Kimse kusmadan duramıyordu.

Victor Klemperer son koltuklardan birindeydi. Genel kusmaya karşı durabilmek için, birazdan edeceği kahvaltıyı düşünmeye çalışıyordu: Kremalı kahve, portakal marmeladı...

Sıra en arkadakilere geldi. Hepsi kustu. O da.

Klemperer bu hikâyeyi unuttu. Birkaç yıl sonra Almanya'da aklına geldi; Hitler'in önlenemez yükselişi sürerken.

Kırmızı Alarm

Kimsenin işgal etmediği, başkalarını işgal etme alışkanlığı olan ülke işgal paniği yaşıyor.

Seksenli yıllarda tehlikenin adı Nikaragua'ydı. Başkan Ronald Reagan kamuoyunu korku gazlarına boğuyordu. Televizyonda tehdidi şikâyet ederek konuştuğu sırada arkasındaki harita giderek kırmızıya boyanıyordu. Kan ve komünizm fırtınası Orta Amerika'dan yola çıkıyor, Meksika'ya ilerliyor ve Teksas yoluyla Birleşik Devletler'e giriyordu.

Televizyon izleyicilerinin Nikaragua'nın nerede olduğuna dair en ufak bir fikri yoktu. Bu yalınayak ülkenin Washington'da üretilmiş yarım yüzyıllık bir diktatörlük ve Managua şehrinin yarısını haritadan silen bir deprem tarafından yerle bir edildiğini de bilmiyorlardı.

Korku kaynağının toplam olarak beş asansörü ve arızalı bir yürüyen merdiveni vardı.

Fabrikalar

1964 yılıydı, uluslararası komünizm ejderi Şili'yi yutmak için yedi ağzını birden açıyordu.

Afişler kamuoyunu, yanmış kiliselerin, toplama kamplarının, Rus tanklarının, Santiago'nun tam ortasında bir Berlin Duvarı'nın ve çocukları alıp götüren sakallı gerillaların görüntüleriyle bombardımana tutuyordu.

Seçimler oldu.

Korku kazandı. Salvador Allende kaybetti. O günlerde ona en çok acı veren şeyin ne olduğunu sordum: Allende bana hemen orada, Providencia Mahallesi'ndeki komşu evlerin birinde olanları anlattı. Azıcık bir maaş karşılığında aşçılık, temizlikçilik ve dadılık yaparak canı çıkan kadın bütün elbiselerini bir plastik torbaya koymuş ve onu patronlarının bahçesine gömmüştü; özel mülkiyet düşmanları onları elinden almasın diye.

Kukuletalı

Altı yıl sonra, karşı-korkuya rağmen sol, Şili'de seçimleri kazandı.

-Buna izin veremeyiz, diye bildirdi Kissinger.

Bin günün sonunda, bir kışla birliği hükümet sarayını bombaladı, Salvador Allende'yi ölüme itti, çok daha fazlasını kurşuna dizdı ve demokrasiyi katlederek demokrasiyi kurtardı.

Santiago şehrinde, futbol stadyumu cezaevine dönüştürüldü.

Binlerce mahkûm tribünlerde oturmuş kaderlerine karar verilmesini bekliyordu.

Kukuletalı biri basamaklarda koşturuyordu. Kimse yüzünü görmüyordu. Ama o herkesin yüzünü görüyordu. Bu bakış kurşunlar fırlatıyordu: Kukuletalı, nedamet getirmiş bir sosyalistti; yürüyor, duralıyor, parmaklarıyla işaret ediyordu. Bir zamanlar yoldaşları olan kukuletalı tarafından işaret edilen adamlar ya işkenceye, ya da ölüme gidiyordu.

Askerler seçileni boynunda bir halatla sürükleyerek götürüyordu.

-Bu kukuletalı köpeğe benziyor, diyordu mahkûmlar.

-Ama değil, diyordu köpekler.

Öğretmen

Avluda mahmuzlu botların gürültüsü. Botların üstünden, maaşları toplayan ve ölü polislerin istihkakını kendine ayıran bir vatan hizmetkârı olan Paraguay polis şefi Alcibiades Britez'in sesi gürledi.

Kendi kanından gölün içinde yüzüstü yatan çırılçıplak mahkûm, sesi tanıdı. Bu onun cehennemdeki ilk ikameti değildi. Öğrencilerin ya da topraksız köylülerin her ayaklanmasında, Asuncion kenti askeri diktatörlüğe karşı hiç de hoş olmayan bildirilerle her dolup taşışında onu sorguya alıyorlardı, yani insan eti kıyma makinesine atıyorlardı.

Çizme onu tekmeledi, yerde yuvarladı. Ve şefin sesi konuştu:

-Öğretmen Bernal.. utanmalısınız. Bakın gençlere nasıl örnek oluyorsunuz? Öğretmenler ortalığı karıştırmaz. Öğretmenler vatandaşları eğitmek içindir.

-Öyle yapıyorum, diye geveledi Bernal.

Mucize eseri cevap verdi. Bu, onun bir kalıntısıydı.

Değirmen

Nelly Delluci, La Escuelita adlı bir toplama kampını arayarak kavaklıkları ve otlakları dolaştı, ama Arjantin ordusu taş üstünde taş bile bırakmamıştı.

Bütün öğle sonu boş yere arayarak yürüdü. Sonunda artık iyice kaybolduğunda, boş bir arazide amaçsızca dolanırken, Nelly değirmeni gördü. Onu uzaktan fark etti. Yaklaşınca, rüzgârın kamçıladığı değirmenin iniltisini duydu, şüphe yoktu:

-Burası.

Çevrede otlardan başka bir şey görülmüyordu, ama yer orasıydı. Değirmenin karşısında ayakta duran Nelly, on beş yıl önce her gün her gece işkencede öğütülürken kendisine ve diğer tutsaklara eşlik eden sızlanmayı tanıdı.

Ve hatırladı: Değirmenin ağıdından usanan bir albay, onu bağlamalarını emretmişti. Değirmenin kanatları halatlarla defalarca düğümlenerek bağlanmıştı. Değirmen inlemeyi sürdürmüştü.

Yankılar

Gitti, ama kaldı. Fray Tito Fransa'da sürgünde özgürdü, ama Brezilya'da tutsak olmayı sürdürüyordu. Dostları ona haritaların söylediğini söylüyorlardı; cellatlarının ülkesinin uzakta, okyanusun öte tarafında kaldığını, ama hiçbir işe yaramıyordu: O cellatlarının yaşadığı ülkeydi.

Cehenneminin günlük tekrarına mahkûmdu. Olan her şey yeniden oluyordu. Üç yıldan fazla bir süre, işkencecileri onu rahat bırakmamıştı. Paris ve Lyon manastırlarında ya da Güney Fransa kırlarında, fark etmiyordu; nerede olursa olsun, karnına tekmeler atıyor, başına dipçiklerle vuruyor, çıplak bedeninde sigaralar söndürüyor, kulaklarına ve ağzına elektrik mandalları sokuyorlardı.

Ve hiç susmuyorlardı. Fray Tito sessizliği kaybetmişti. Boş yere, eskiden onu Tanrı'ya yaklaştıran duaları okumasına izin vermeyen, onu uyutmayan o acı çığlıkların duyulmadığı bir yer, bir tapınak ya da yeryüzü köşesi arıyordu.

Artık daha fazla dayanamadı: *Hayatını kaybetmektense ölmek daha iyidir*; son yazdıkları bu oldu.

Kaleci

Öğlen ortası. Hamburg iskelelerine karşı iki adam bir birahanede içiyor ve laflıyordu. Biri, bir zamanlar CIA'in Uruguay şefi olan Philip Agee'di. Diğeri bendim.

O enlemlerde pek sık görünmeyen güneş, masaya ışık banyosu yaptırıyordu.

Biradan biraya, yangını sordum. Birkaç yıl önce, çalıştığım gazete *Epoca* alevler içinde kalmıştı. Ben, bunun CIA'in bir inceliği olup olmadığını öğrenmek istiyordum.

-*Hayır*, dedi bana Agee. Yangın İlahi Adalet'in bir hediyesiydi. Ve bana anlattı:

-*Rotatifleri tutuşturmak için harika bir mürekkep almıştık, ama onu kullanamadık.*

CIA gazetenin matbaasına ne tek bir ajanını sokabilmiş, ne de bizim grafik işçilerimizden birini satın alabilmişti. Matbaa şefimiz hiçbirine geçit vermemişti. *Büyük bir kaleciydi*, diye teslim etti Agee. *A great goalkeeper.*

-*Evet*, dedim ona, öyleydi.

Gerardo Gatti, iyi gazetecilik özellikleri yüzünden ve başka çaresi olmadığı için büyük bir kaleciydi. Ayrıca atağa çıkmasını da bilirdi.

Biz Hamburg'ta buluştuğumuzda, Agee CIA'den ayrılmıştı, Uruguay'da askeri diktatörlük vardı ve Gerardo kaçırılmış, işkence edilmiş, öldürülmüş, kaybedilmişti.

Kayıplar

Guatemala'daki askeri diktatörlüğün ortasında, Don Francisco'nun kızı Chuacus Dağları'nda yakalandı. Sabaha karşı, bir subay onu babasının evine kadar sürükledi.

Subay, Don Francisco'yu sorguladı:

-Gerillaların yaptığı kötü mü?

-Evet. Kötü.

-Onları ne yapmak gerekir?

Don Francisco cevaplamadı.

-Öldürmek gerekir mi? diye sordu subay.

Don Francisco yere bakarak susmayı sürdürüyordu.

Kızı diz çökmüştü, başında bir torba, elleri arkadan bağlı, başına bir tabanca dayalıydı.

-Öldürmek gerekir mi? diye ısrar etti subay.

Ve tekrar tekrar sordu. Don Francisco bir şey söylemiyordu.

Kurşun genç kızın kafasını uçurmadan önce, kız ağladı. Torbanın içinde ağladı.

-Babasına ağladı, diye anlatıyor Carlos Beristain.

Eksiklikler

Chichicastenango Mezarlığı'nda bin bir renkte ışıldıyor ölüm. Belki de renkler, çiçeklenmiş mezarlarda yeryüzü karabasanının bitişini kutluyor: Ölümün emredenleri ve itaat edenleri tek bir darbede çırılçıplak bırakıp eşitlediği şu kötü düşün bitişini.

Ama mezarlıkta Guatemala'daki yerli topluluklara karşı en büyük katliamların yapıldığı 1982'ye ve 1983'e ait mezar taşları yok. Ordu bu bedenleri ya denize attı, ya da volkanların ağzına, ya da kimbilir hangi çukurlarda yaktı onları.

Chichicastenango Mezarlığı'nın neşeli renkleri ölümü selamlıyor, dilenciye ve krala eşit incelikle davranan Eşitleyici'ye selam duruyor. Ama mezarlıkta, hayatın da böyle eşit olmasını istedikleri için ölenler yok.

Tesadüfler

Bir makine elini kaptığında fabrikada çalışmaya başlayalı çok az olmuştu. Bir bağı kaçırmıştı: Yakalamak isterken, Hector kendisi yakalandı.

İbret almadı. Hector Rodriguez bütün hayatını kayıp bağları arayarak geçirdi, sendikalar kurarak, dağılanları birleştirerek, korkunun çözdüğünü yeniden dokumak; mesleğinde elini ve her şeyini riske atarak.

Cezasının içinde büyürken, kara liste yıllarının, cezaevi yıllarının ve diğer her şeyin içinden geçmişti.

Günlerinin sonuna geldiğinde, çoğumuz mezarlığın kapısına onu beklemeye gittik. Hector, Buceo Plajı'nın üzerindeki tepede gömülecekti. O gri ve bol yağmurlu öğlen, mezarlık işçileri sırtlarında çiçeksiz ve cemaatsiz bir tabutu taşıyarak geldiğinde uzun süredir orada bekliyorduk. Hector'u bekleyenlerden bazıları bu tabutun arkasından kortej oluşturarak devam etti.

Yanlışlıkla mı olmuştu? Tabutu mu karıştırmışlardı? Kimbilir? Kimsesiz ölüye dostlarını sunmak Hector'a özgü bir işti.

Kapı

Carlos Fasano, bir sıçanla ve 282 numaralı bir hücre kapısıyla konuşarak altı yılını geçirmişti.

Sıçan sürekli orada değildi; arada sıvışıyor ve canı istediğinde geri dönüyordu, ama kapı hep oradaydı.

Daha sonra, cezaevi Montevideo'nun bir alışveriş merkezine dönüştü. Tecrit merkezi bir tüketim merkezi oldu; artık parmaklıkları insanları değil, Armani takımları, Dior parfümleri ve Panasonic videoları kapatıyordu.

Hücre kapılarıysa onları satın alan hurdalığa gitti.

Carlos orada kendi kapısını buldu. Üstünde numarası yoktu, ama onu hemen tanıdı. Kaşıkla çizdiği çentikler bunlardı. O lekeler, ahşaptaki o eski lekeler bunlardı: hücredeki her günü boyunca yolculuk ettiği gizli ülkelerin haritaları.

Kapı şimdi açık havada bir tepeciğin en üstünde yükseliyor. Kapatılması yasak....

Anı

Dövüştü, yaralandı, esir düştü.

Bir askeri mahkeme onu her şey yüzünden dolayı ölüme mahkûm ettiğinde, işkence odalarında onu epey bir ölü bırakmışlardı zaten.

Yalnız olduğunu anladı. Ondan geriye kalan bu beden yoldaşları tarafından unutulmuştu.

Herkes tarafından terk edilmiş, ölümün işini bitirmesini bekliyordu.

Zindan yalnızlığında, duvarla konuşuyordu.

Ama savaşın sonu ölümden önce geldi ve serbest bırakıldı.

San Salvador şehrinin sokaklarında duvarlarla konuşmaya devam etti, cevap vermedikleri için onlara yumruklar savuruyor, kafalar atıyordu.

Akıl hastanesine gönderildi. Orada onu yatağa bağlı tutuyorlardı. Artık duvarlarla bile konuşamıyordu.

Yıllar öncesinden dostu olan Norma onu ziyarete gitti. Ellerini çözdüler. Norma ona bir elma verdi. Tek kelime söylemeden, ellerinin arasındaki elmaya bakakaldı, o ışıklı kızıl dünyaya; hemen ardından elmayı dişleriyle parçaladı, ayağa kalktı ve yatak yatak dolaşarak parçaları diğer hastalara pay etti.

Norma o zaman anladı:

-Luis delirdi, ama o hâlâ bizim Luis.

Tik

1972 yazında Carlos Lenkersdorf bu kelimeyi ilk kez duydu.

Bachajon şehrinde Tzeltales yerlilerinin düzenlediği bir oturuma davet edilmişti, ama hiçbir şey anlamıyordu. Dili bilmiyordu, oldukça hararetli geçen tartışmaları anlamıyordu, her şey ona çılgın bir yağmur sesi gibi geliyordu.

Tik kelimesi bu yağmuru aşıyordu. Herkes onu söylüyor, onu tekrarlıyordu, *tik, tik, tik,* kelimenin sürekli tekrarı ses fırtınasına kendini dayatıyordu. Anahtarı *tik* olan bir oturumdu.

Carlos çok yer gezmişti, *ben* kelimesinin bütün dillerde en çok kullanılan kelime olduğunu biliyordu. *Tik,* Maya topluluklarının sözlerinin ve hayatlarının merkezinde parıldayan bu kelime, *biz* anlamına geliyor.

Kolibri

And Dağları'nda kaybolmuş bazı evlerde, belleği iyi olanlar gökyüzünün dünyanın üstüne kapandığı zamanları hatırlar.

Gökyüzü o kadar yakınımızdaydı ki, insanlar eğilerek yürüyor ve kafalarını çarpmadan doğrulamıyorlardı. Kuşlar uçmak için atılıyor, ama ilk kanat çırpmada tavana çarpıyorlardı. Kartal ve kondor var güçleriyle saldırıyordu, ama gökyüzü umursamıyordu bile.

Bu basık zamanlar, oynak bir şimşek o azıcık havada bir yol açınca sona erdi. Kolibri sivri gagasıyla gökyüzünün kıçını didikledi ve gaga darbeleriyle onu yavaş yavaş yukarı çıkmaya, ta bugün olduğu yere kadar çıkmaya zorladı.

Kartal ve kondor, bu güçlü kuşlar, gücü ve uçmayı simgeliyor. Ama dünyayı göğün ağırlığından kurtaran, kuşların en küçüğüydü.

Sex Symbol

Erkek pire caka satmaz. Sütunlar, kuleler, dikmetaşlar ya da gökdelenler çıkmaz. Uzun namlulu tüfekler, toplar, misiller de üretmez.

Erkek pirenin, yani dişi pirenin sevgilisinin herhangi bir fallik sembol icat etmesine gerek yoktur, aslını üzerinde taşır: Bedenın en az üçte biri ölçüsünde, bütün bu dünya krallığındaki en etkileyici boyutlarda ve küçük tüylerle süslenmiş.

Erkek soyu, amirler ve katiller, binlerce yıldır bu küçük düşürücü bılgıyı gizliyor.

Aslan ve Sırtlan

Aslan, cesaretin ve asaletin sembolüdür, marşlarda yankılanır, bayraklarda dalgalanır, şatoları ve şehirleri gözetir. Sırtlan, korkaklığın ve vahşetin sembolüdür, hiçbir yerde yankılanmaz, hiçbir şeyde dalgalanmaz, hiçbir şeyi gözetmez. Aslan krallara ve tebaaya ad olur, ama adı sırtlana çıkmış bir insana dair hiçbir bilgi yoktur.

Aslan kedigillerden etçil bir memelidir. Erkek aslan yalnızca kükrer. Dişiler bir geyik, bir zebra yahut savunmasız ya da şaşkın bir başka hayvanı avlarken, erkek aslan bekler. Yemek hazır olunca, ilk önce erkeğe servis yapılır. Kalanları dişiler yer. Ve son olarak, eğer hâlâ bir şey kaldıysa, yavrular yer. Bir şey kalmadıysa, yarağı yutarlar.

Sırtlanın, sırtlangillerden gelen bu etçil memelinin alışkanlıkları farklıdır. Yemeği erkek getirir, çocuklar ve dişiler yedikten sonra en son o yer.

Övmek için: *Aslan gibi*, deriz. Hakaret etmek için: *Sırtlan gibi*, deriz. Sırtlan güler. Neden acaba?

Yarasa

Kont Drakula ona kötü bir ün sağladı.

Batman, imajını düzeltmek için elinden geleni yaptıysa da yarasa hâlâ şükrandan çok, korku uyandırıyor.

Ama karanlıklar krallığının sembolü geceyi insan enseleri arayarak geçirmiyor. Aslında yarasa saatte bin sivrisinek avlayarak sıtmayla mücadele etme iyiliği gösteriyor ve bitkileri öldüren böcekleri yutmak gibi bir inceliği var.

Bizim iftiralarımıza rağmen, bu etkili böcek ilacı ne bizi kanser yapıyor, ne de hizmetlerine karşılık bizden para alıyor.

Köpekbalığı

Sinemada ve edebiyatta, bu koca dişli, kana susamış canavar dünya denizlerinde yol alır, her zaman açık ağzıyla ve bin bıçaklı dişiyle bizi düşünür ve dilini şaklatır.

Sinema ve edebiyatın dışındaysa, köpekbalığı insan etine en ufak bir ilgi göstermez. Kendini savunmak için ya da yanlışlıkla olmadığı sürece, çok nadir saldırır bize. Epey miyop bir köpekbalığı bizi bir yunus ya da deniz kurduyla karıştırırsa, bir ısırık alır ve iğrenerek tükürür: Biz çok kemikli ve çok az etliyiz, o azıcık etimizin de korkunç bir tadı var.

Tehlikeli olan bizız ve köpekbalıkları bunu çok iyi biliyor, ama onlar ne film çeviriyor, ne de roman yazıyorlar.

Horoz

Moron'un meşhur horozu bir arma değildi, yeni günün bir sembolü de değildi.

Söylenenlere göre, o yargıçtı ya da vergi toplayıcısıydı ya da kralın temsilcisiydi. Soyadı Horoz'du ve köye ayak basar basmaz:

-Bu horozun öttüğü yerde ötekiler susar, demişti.

Hem dalkavukluk yapar, hem hor görürdü; yukarı yalar, aşağı tükürürdü.

Suskunlar yıllar boyu sustular, sonunda bir gün işkence yapılan sarayı basıp, işkenceciyi yakalayıp, elbiselerini çıkarıp, sokaklarda taşlayarak, çırılçıplak koşturdular.

Söylenenlere göre, bu, beş yüz yıl önce Moron de Frontera'da oldu, ama şehri ziyaret eden herhangi biri bu tüyleri yolunmuş horozu bronzdan yontulmuş haliyle hâlâ kaçarken görebilir. Bu, dikkatli olmanız için bir uyarıdır: *Dikkat et, senin de başın iktidarla ya da iktidar kırıntısıyla dönebilir ve sonunda, en iyi ihtimalle Moron horozu gibi dımdızlak, gıdaklayarak kalabilirsin.*

Tavuk

Sınır Tanımayan Veterinerler Örgütü'nün ve Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nin verileri karşılaştırılırsa tavuk ve savaş uçaklarının pek fazla benzeşmediği sonucuna varılır:

Tavuk tavuk biçimindedir ve adı tavuktur, savaş uçağı B-2A yarasa biçimindedir ve adı Ruh'tur;

tavuk beş ya da altı dolardan fazla etmez, uçak iki milyar iki yüz milyon dolar eder;

tavuk formunun doruğundayken ancak bir kilometre yol alabilir, uçak ışık hızını ikiye katlar ve yakıt ikmali yapmadan 2800 kilometre yol alabilir;

tavuk yerden bir karış yükseğe bile uçamaz, uçak on beş bin metreden fazla yükselir;

tavuk her gün bir yumurta bırakır, uçak uydu rehberliğinde on sekiz ton bomba bırakır.

Güvercinler

Sylvia Murninkas, Montevideo sahilinde ışıklı serin bir akşamüstü savaş seslerini duyduğunda, rüzgârsız ve bulutsuz gökyüzünün altında paten kayıyordu.

Çatışma Rambla Oteli'nde oluyordu. Otelin restore edilen zemin katı döküntülerle doluydu ve molozların üzerinde beyaz tüylerden bir halı vardı.

Sylvia korkuyla geri çekildi. Barış sembolleri kendilerini öldürüyorlardı. Aniden fırlıyor, havaya sıçrıyor, hızla pencereye çarpıyor sonra kan revan içinde yeniden saldırıyorlardı.

Kahramanlar

Onlar, başkanlar ve generaller, uzaktan öldürmeyi emreder.

Karı koca kavgalarının dışında hiç dövüşmeyecekler.

Tıraş olurken bir çizikten daha fazla kan dökmeyecekler.

Otomobillerin tükürdüğünden başka zehirli gaz solumayacaklar.

Bahçelerine ne kadar yağmur yağarsa yağsın, çamura batmayacaklar.

Güneşte çürüyen cesetlerin kokusuyla değil, belki bir hamburger zehirlenmesinden kusacaklar.

İnsanları ve kentleri paramparça eden patlamalar değil, belki zaferi kutlayan hava fişekler korkutacak onları.

Kurbanlarının gözleri uykularını kaçırmayacak.

Savaşçı

1991'de Panama'nın işgalinden dönen Birleşik Devletler, Irak'ı işgal etti, çünkü Irak Kuveyt'i işgal etmişti.

Timothy McVeigh öldürmek için tasarlanmış ve bu savaş için programlanmıştı. Kışlaya varınca onu kurdular. Ders kitapları bağırmasını emrediyordu:

-Kan bitkileri büyütür!

Irak haritası bu ekolojik amaca istinaden kanla sulandı. Uçaklar beş Hiroşimalık bomba fırlattı, sonra tanklar yaralıları canlı canlı gömdü. Çavuş McVeigh o kumlarda üniformalı, üniformasız bir sürü düşmanını ezdi.

-Bunlar sivil kayıplardır, demesini söylediler.

Ve onu bronz yıldızla taltif ettiler.

Dönüşünde de fişi prizden çekilmedi. Oklahama'da 168 tanesinin işini bitirdi. Kurbanları arasında kadınlar ve çocuklar da vardı:

-Bunlar sivil kayıplardır, dedi.

Ama göğsüne başka bir madalya kondurmadılar. Koluna bir iğne yaptılar. Etkisiz hale getirildi.

Tutuşan Toprak

13 Şubat 1991'de sabaha karşı, iki akıllı bomba Bağdat'ın bir mahallesinde yeraltındaki bir askeri üssü havaya uçurdu.

Ama askeri üs askeri bir üs değildi. Uyuyan insanlarla dolu bir sığınaktı. Birkaç saniye içinde büyük bir ateşe dönüştü. Dört yüz sekiz sivil kömür oldu. Bunlardan elli iki tanesi çocuk, on iki tanesi bebekti.

Halid Muhammed'in bütün bedeni yanık yarasıydı. Öldüğünü sandı, ama ölmemişti. El yordamıyla yol açarak çıkmayı başardı. Görmüyordu. Ateş göz kapaklarını yapıştırmıştı.

Dünya da görmüyordu. Televizyon bu savaşın pazara sürdüğü yeni ölüm makinesi modellerini sergilemekle meşguldü.

Gümbürdeyen Gök

Irak'tan sonra sırada Yugoslavya vardı.

Uzaktan, Meksika'dan, Aleksander telefon aracılığıyla Belgrad üzerindeki savaşın öfkesini dinliyordu. Telefonlar ara sıra çalıştığında, siren sesleri ve bomba gümbürtüleri arasında zorlukla duyduğu annesi Slava Lalicki'nin sesini duyuyordu.

Belgrad'ın üzerine füzeler yağıyordu ve her patlama Slava'nın kafasında defalarca tekrarlanıyordu.

Geceler boyunca, 1999 baharının yetmiş sekiz gecesi boyunca uyuyamadı.

Savaş bitince, yine beceremedi:

-Bu sessizlik, diyordu, *bu sessizlik dayanılır gibi değil.*

Diğer Savaşçılar

Bir tarafta Yugoslavya, televizyonlarda kutsanan dünya oyuncakçılarında satılan füzelerin acısını çekerken, diğer tarafta iki delikanlı kendi savaşlarının düşünü gerçekleştirdi.

Düşman sıkıntısı çektikleri için ellerinin altındakileri seçtiler. Eric Haris ve Dylan Klebold eğitim gördükleri Columbine Lisesi'nin kafeteryasında on üç kişiyi öldürdü ve arkalarında bir sürü yaralı bıraktı. Littleton'da oldu; Lockheed şirketinin füze fabrikasından geçinen küçük bir şehirde. Eric ve Dylan füze kullanmadılar. Süpermarketten satın aldıkları tabancaları, uzun namlulu tüfekleri ve mühimmatı kullandılar. Ve öldürdükten sonra da öldürüldüler.

Basın, okulu herkesle beraber havaya uçurmak için üzerlerinde ayrıca iki propan bombası bulunduğunu bildirdi, ama bombalar patlamamıştı.

Basın, çok saçma olduğu için diğer planlarından neredeyse hiç bahsetmedi: Ölüme aşık bu gençler bir uçak kaçırmayı ve onunla New York'taki ikiz kulelere çarpmayı düşünüyordu.

Hoş Geldin Yeni Binyıl

Lise'deki bu kurşunlamadan iki buçuk yıl sonra, New York'taki ikiz kuleler kumdan kuru kaleler gibi yıkıldı.

Bu terörist saldırı üç bin çalışanı öldürdü.

Başkan George W. Bush böylece öldürmek için izin aldı. Sonsuz savaşı, terörizme karşı dünya savaşını ilan etti ve hemen Afganistan'ı işgal etti.

Bu diğer terörist saldırı üç bin köylüyü öldürdü.

Mermi izleri, patlamalar, alarmlar, uğursuzluklar: Televizyon ekranları patlıyordu. Afganistan'ın üzerine düşen bombaların patlamasıyla karıştırılan kule trajedisi her gün tekrarlanıyordu.

Kayıp bir köyde, evrensel tımarhanenin çok uzağında, Naul Ojeda üç yaşındaki torununun yanına yere oturmuştu. Çocuk:

-Dünya, evininin neresi olduğunu bilmiyor, dedi.

Bazı haritalara bakıyorlardı.

Bir haber programına da bakıyor olabilirlerdi.

Haberci

Eğlence endüstrisi yalnızlık pazarından geçiniyor.
Teselli endüstrisi kaygı pazarından geçiniyor
Güvenlik endüstrisi korku pazarından geçiniyor.
Yalan endüstrisi aptallık pazarından geçiniyor.
Peki başarılarını nerede ölçüyorlar? Borsada.
Silah endüstrisi de öyle yapıyor. Hisselerindeki değer artışları her savaşın en iyi habercisi.

Küresel Bilgilendirme

Kulelerin yıkılışından birkaç ay sonra İsrail Cenin'i bombaladı.

Filistinlilerin kaldığı bu sığınma kampı, yıkıntıların altında bir dolu ölüyle koca bir deliğe dönüştü.

Cenin'deki delik, New York kulelerindeki delikle aynı boyuttaydı.

Ama, kaç kişi gördü bunu; hayatta kalanlar, yakınlarını arayarak yıkıntıları alt üst edenler dışında?

Sonsuz Savaş

Gezegenin başkanı, huyu olduğu üzere, akıl yürüttü.

Şöyle akıl yürüttü:

Orman yangınlarına bir son vermek için ormanları kesmek lazım;

Baş ağrısına son vermek için hastanın başını vurmalı;

Iraklıları özgürleştirmek için, onları toza dönünceye kadar bombalayalım.

Böylece Afganistan'dan sonra sıra Irak'a geldi.

Bir kez daha Irak.

Petrol kelimesinden hiç bahsedilmedi.

Nesnel Bilgilendirme

Irak insanlık için bir tehlikeydi. Kuleler Saddam Hüseyin yüzünden devrilmişti. Ve bu terörist tiran herhangı bir anda senın evinin bir köşesine de bir atom bombası atabilirdi.

Böyle söylediler. Sonra öğrenildi. Tek kitlesel ımha silahı, silahların varlığını uyduran konuşmalardı.

Bu konuşmalar yalan söyledı, televizyon, gazeteler ve radyolar yalan söyledı.

Bir tek o kadar eşek görünen akıllı bombalar yalan söylemedi. Akıllı bombalar işgal edilen ülkenin kırlarına ve sokaklarına paramparça dağılan silahsız sivilleri havaya uçurarak, bu savaşın gerçeğini söyledi.

Emirler

2001 yılının 11 Eylül günü oldu, teröristler tarafından kaçırılan uçak New York'un ikinci kulesine saldırdığında....

Kule gıcırdamaya başlar başlamaz, insanlar merdivenlerden uçarak aşağı kaçtılar.

Tam bu kaçışın ortasında aniden hoparlörlerden bir ses duyuldu.

Hoparlörler, çalışanların yerlerine dönmelerini emrediyordu.

Itaat etmeyenler kurtuldu.

Topçu

İsrail Başbakanı karar verdi. Savunma Bakanı kararı iletti. Genelkurmay Başkanı her biri bir kanser hücresi olan Filistinlilere kemoterapı uygulayacağını açıkladı. Tuğgeneral sokağa çıkma yasağı ilan etti. Albay evlerin ve ekili alanların yerle bir edilmesini emretti. Bölük komutanı tankları gönderdi ve ambulansların girişini yasakladı. Yüzbaşı ateş emrini verdi. Teğmen, topçu erinin ilk füzeyi fırlatmasını emretti.

Ama topçu eri, o topçu eri yerinde yoktu. Yigal Bronner, emir komuta zincirinin son halkası, katliamı reddetmekten cezaevine gönderilmişti.

Bir Başka Topçu

Çocukluğundan beri duvar ustasıydı. On altı yaşını bitirdiğinde, askerlik hizmeti onu mesleğine ara vermeye zorladı.

Topçu birliğine yollandı. Bir gün top atışı pratiği yaparken, boş bir eve ateş etmesi emredildi.

Kırın ortasında tek başına herhangi bir evdi. Nişan almayı ve geri kalan her şeyi öğrenmişti; ama yapamadı. Bağırarak emri tekrar ettiler; ama hayır. Yolu yoktu. Ateş etmedi.

Bunun gibi pek çok ev inşa etmişti. Bir evin toprakta gizlenmiş bacakları olduğunu açıklayabilirdi. Ve çocuk resimlerindeki gibi bir yüzü olduğunu, pencerelerden gözleri, kapısından ağzı ve içinde onu yapanların bıraktığı bir ruhu ve onda yaşayanların yarattığı bir belleği olduğunu açıklayabilirdi.

Bunları açıklayabilirdi, ama bir şey söylemedi. Eğer söyleseydi, aptal olduğu için onu kurşuna dizerlerdi. Hazır ol pozisyonunda durdu, ağzını kapadı ve zindana gönderildi.

Arjantin dağlarındaki bir ateşin başında, dostlar meclisinde, Carlos Barbaresi babasının başından geçen bu olayı anlattı. İtalya'da Mussolini zamanlarında geçmişti.

Ve Bir Başkası

O akşam 1967 yılının herhangi bir pazar akşam değildi.

Klasik bir akşamdı. Santafe, Millonarios'a karşı oynuyordu ve bütün Bogota şehri stadın tribünlerindeydi. Stadın dışında, felç ya da kör olmamış tek bir kişi bile kalmamıştı.

Santafe'nin golcüsü Omar Lorenzo Devanni, ceza sahasında düşünceye kadar karşılaşma berabere bitecek gibi görünüyordu. Hakem penaltı çaldı.

Devanni şaşırdı kaldı, bir hataydı, kimse ona dokunmamıştı, ayağı takıldığı için düşmüştü. Bunu hakeme söylemek istedi, ama Santafeli oyuncular onu ayağa kaldırdı ve koluna girerek onu beyaz ceza noktasına kadar götürdüler. Geriye dönüş yoktu: Stadyum kükrüyor, yıkılıyordu.

Üç direğin arasında, idam direkleri arasında, kaleci bekliyordu.

O zaman Devanni topu beyaz noktaya yerleştirdi.

Ne yapacağını ve bu yapacağı yüzünden ödeyeceği bedeli çok iyi biliyordu. Yıkımını seçti, zaferini seçti: Derin bir nefes aldı ve bütün gücüyle golün çok uzağına, çok dışarı vurdu topu.

Zamanın Ağırlığı

Dört buçuk yüz yıl önce, Miguel Servet, Cenevre'de yaş odunla canlı canlı yakıldı. Oraya Engizisyon'dan kaçarak gelmişti, ama Calvino onu ateşe gönderdi.

Servet, kimsenin yetişkin yaşa gelmeden vaftiz edilmemesi gerektiğine inanıyordu, kutsal üçleme gizemine dair birtakım şüpheleri vardı ve verdiği tıp derslerinde öğrencilerine kanın yürekten geçtiğini ve akciğerlerde temizlendiğini öğretmekte ısrar edecek kadar inatçıydı.

Sapkınlıkları onu bir çingene yaşamı sürmeye mahkûm etmişti. Yakalanmadan önce sayısız kez ülke, ev, iş ve kimlik değiştirmişti.

Servet, yazdığı kitaplarla beraber ağır ağır yanan ateşte yandı. Kitaplardan birinin kapağında, bir gravür Samson'u sırtında çok ağır bir kapı taşırken gösteriyordu: Altında şöyle yazıyordu: *Kendimle özgürlüğümü taşıyorum.*

Zamanın Geçişi

Roma, kuruluşundan altı yüzyıl sonra, yılın ocağın ilk günü başlamasına karar verdi.

O zamana kadar her yıl 15 Mart'ta başlardı.

Savaş yüzünden tarihi değiştirmekten başka çare kalmadı.

İspanya yanıyordu. İmparatorluk gücüne kafa tutan ve binlerce, binlerce lejyoneri yutan isyan, Roma'yı günlerin hesabını ve devlet işlerinin takvimini değiştirmeye mecbur etmişti.

İsyan, isyancı İspanyolların başkenti Numancia şehri kuşatılıp, yakılıp yerle bir edilinceye değin uzun yıllar boyunca sürdü.

Kalıntıları Duero Nehri'nin kıyısında buğday tarlalarıyla çevrili bir tepede yatıyor. Evrensel takvimi sonsuza dek değiştiren bu şehirden geriye, neredeyse hiçbir şey kalmadı.

Ama her 31 Aralık'ta, geceyarısı, kadehlerimizi kaldırdığımızda onun şerefine içeriz, bilmesek bile; özgürler ve yıllar doğmaya devam etsin diye.

Zaman

Biz günlerin çocuklarıyız:

-Yoldaki insan nedir?

-Zaman.

Gizemin eski ustaları olan Mayalar, bizim zamanda kuruldu-ğumuzu ve ölümden ölüme doğan zamandan yapıldığımı-zı unutmadılar.

Zamanın hüküm sürdüğünü ve onu satın almak isteyen parayla alay ettiğini biliyorlar;

onu silmek isteyen cerrahlarla,

onu susturmak isteyen haplarla,

onu ölçmek isteyen makinelerle.

Ama silahlarıyla ayaklanan Chiapas yerlileri barış görüş-melerini başlattığında, Meksika hükümeti yetkililerinden biri her şeyi yerli yerine koydu: Bileğini göstererek ve yerlilerin bi-leklerini göstererek şöyle dedi:

-Biz Japon saatleri kullanıyoruz, siz de Japon saati kullanı-yorsunuz. Bizim için saat sabahın dokuzu, sizin için de saat sabahın dokuzu. Bırakın artık bu zaman işiyle can sıkmayı.

Aksi Zamanlar

Hava düşman kesildiğinde, kara gökyüzü, buzdan günler, fırtınalar olduğunda, yeni doğan yonca sessizce bekler. Utangaç tomurcuklar kötü hava başladığında uyumaya koyulur ve ne kadar uzun sürerse sürsün, kötü hava devam ederken uyumaya devam eder ve uykuda yaşarlar.

Sonunda güneşler gelip, gökyüzü maviye çaldığında ve toprak ılıdığında, yonca uyanır. Ve o zaman, hemen o anda büyür. O kadar büyür ki, biri ona bakar ve büyüdüğünü görür; havadan gelmeyen bir rüzgârla köklerinden itilerek büyüdüğünü.

Işığın Uçuşu

Cajamarca'nın en yüksek dağlarında, dünya doğduğunda en geç uyanıp kalkanlarında, isimsiz sanatçılar tarafından boyanmış pek çok figür var.

Bu renkli dövmeler, açık havanın darbelerine rağmen binlerce yıl taştan yamaçlarda hayatta kaldı.

Resimler bir var, bir yoklar; saate göre. Bazıları gün doğarken ışıyor ve öğle vaktı sönüyor. Diğerleri güneşin yolculuğu boyunca şafaktan geceye kadar renk ve biçim değiştiriyor. Ve diğerleri de yalnızca tan vakti ve günbatımında görünüyor.

Resimler insan elinden doğdu. Ama onlar aynı zamanda ışığın, her gün havadan yayılan ışığın da eseri ve onun emrindeler. O, ışık, öteki sanatçı, kraliçe ve hanımefendi, canının istediği zaman, canının istediği biçimde gösteriyor onları.

Meydan Okuma

Dünyanın en büyük kuşları yerde uçuyor, gökte değil.

Nazca bölgesinin bu güzeller güzeli figürleri, o çirkin çöle kazımayı bilen eski sakinleri tarafından çizildiler.

Aşağıdan bakıldığında çizgiler bir şey demiyor; taştan ve tozdan bozkırda, taştan ve tozdan uzun kanallardan başka bir şey değiller.

Yukarıdan bakıldığında, mesela bir uçaktan; çöldeki bu kırışıklıklar kanatları açılmış devasa kuşlara dönüşüyor.

Resimler iki bin ya da iki bin beş yüz yaşında. O zamanlar, biliniyor ki, uçaklar yoktu. Kimin için, kimler için yapıldılar öyleyse? Kimin, kimlerin gözleri için? Uzmanlar ortak bir fikre varamadılar.

Ben şöyle diyorum; daha doğrusu kendime şöyle soruyorum: *O kuraklıkta ışıyan bu mükemmel çizgiler, gökyüzü onları görsün diye yapılmış olmasın sakın?*

Gökyüzü bize kendi muhteşem tasarımlarını, yıldızlarla ya da bulutlarla çizilmiş, bunun için kendisine müteşekkir olduğumuz tasarımlarını sunuyor; ama bunu toprak da yapmış olabilir. Belki çölü bu şahesere dönüştüren o insanlar da bunu demek istediler: Toprağın da göğün çizdiği gibi resimler çizebileceğini, yarattığı kuşların kanatlarıyla yerden açılmadan uçabileceğini.

Günlerin Kuruluşu

Bu birinci. Gecenin sonu yaklaştığında, zamansız öten sessizliği bozuyor. Hiç yorulmayan bu zamansız, ötücülüğün ustalarını uyandırıyor. Ve ilk ışıktan önce, dünyanın bütün kuşları kendilerine benzeyen çiçeklerin üzerinde uçarak pencereden seranata başlıyor.

Bazıları sanata olan aşklarından şarkı söylüyor. Diğerleri ya haberleri aktarıyor, ya dedikoduları ya da şakaları; ya nutuk çekiyorlar ya da mutluluklarını ilan ediyorlar. Ama hepsi, sanatçılar, haberciler, şakacılar, dedikoducular, can sıkıcılar ve çılgınlar, o koca orkestrada tek bir cıvıltıda birleşiyorlar.

Kuşlar sabahı mı haber veriyor? Yoksa şarkı söyleyerek onu yapıyorlar mı?

DİZİN

Söyleyen Zaman, 7
Yolculuk, 8
Tanıklar, 9
Yeşillenenler, 10
İzler, 11
Zamanın Oyunları, 12
Zamanın Zamanları, 13
Kayıp Kelimeler, 14
Klinik Tarih, 15
Evlilik Kurumu, 16
Kavgalar, Tartışmalar, 17
Yedi Büyük Günah, 18
Gecenin Alt Katmanları, 19
Ahlak ve Gelenekler, 20
Balıklar, 21
Kuşlar, 22
Yaban Horozları, 23
Örümcekler, 24
Yılanlar, 25
Artıkyaşam, 26
Zamanın Tuzakları, 27
Tekbeden, 28
Öpüşme, 29
Dünyanın En İhtiyar Adamı, 30
Zamanın Sayfaları, 31
Anne, 32
Baba, 33
Büyükanne, 34
Büyükbaba, 35
Doğum, 37
Doğuş, 38
Vaftiz, 39
İsim, 40
Doğum Günü, 41
Açıklama, 42
Rüzgâr, 43
Güneş, 44
Güneş Tutulması, 45
Gece, 46
Ay, 47
Işık Ahalisi, 48
Morgan, 49
Leo, 50
Lord Chichester, 51
Pepa, 52
Perez,53

Meraklı İnsanlar, 54
Çocuk Ölümsüzlüğünün Belirtisi,55
Fısıltılar, 56
Kötü Kelimeler, 57
Pratik Dersler, 58
Kurallar, 59
İyi Sağlık, 60
Öğretmen, 61
Öğrenciler, 62
Kondorlar, 63
Kol Gücü, 64
Tazminat, 65
At, 66
Son Haylazlık, 67
Akıntıda Bir Şişe, 68
Su Yolları, 69
Su, 70
Suyun Sahipleri, 71
Markalar, 72
Çeşme, 73
Göl, 74
Nehir, 75
Sesler, 76
Sel, 77
Salyangozlar, 78
Tufan, 79
Ağlar, 80
Karidesler, 81
Lanet, 82
Deniz, 83
Ceza; 84
Başka Ceza, 85
Sağanak, 86
Kuraklık, 87
Çöl, 88
Köylü, 89
Akrabalar, 90
Aile, 91
Sunu, 92
Üzümler, 93
Şarap, 94
Şarap Evi, 95
Bira, 96
Yasak Meyve, 97
Et Günahı, 98
Av Eti, 99
Küfürbazın Eti, 100
Diyet, 101
Yemek, 102
Canlı Doğa, 103
Açıktaki Ruh, 104
Gingko, 105
Canlı Tarih, 106
Cuxin, 107
Hatırlayan Ağaç, 108
Hatırlayan Çiçek, 109
Jacaranda, 110
Muz Ağacı, 111
Yeşil Diyalog, 112
Dilsizler, 113
Yalnızlar, 114
Houdini, 115
Kurbağalar, 116
Tohumlar, 117
Bitkiler, 118
İyileştiren Hanımefendi, 119
Dinleyen Beyefendi, 120
Konuşan Beyefendi, 121
Susan Beyefendı, 122

İlk Dersler, 123
Kıyamet Günü, 124
Zamanın Haritası, 125
Sessizlik, 126
Sözcük, 127
Mektup, 128
Mektuplar, 129
Postacı, 131
Okur, 132
Kitap, 133
Mürekkep, 134
Harf Çorbası, 135
Kadın Anlatıcı, 136
Erkek Anlatıcı, 137
Kazazede, 138
Basına Övgü, 139
Gazete Okuma Kılavuzu, 140
Meslekte Başarı Kılavuzu, 141
Karşıduruş, 142
Şapkacı, 143
Şapka, 144
Tanrı'nın Sevgili Kadını, 145
Sinekler, 146
Karşı Ayin, 147
Makine, 148
Nazar, 149
Miro'ya Bakarken, 150
Bakamamak, 151
Görmek, 152
Bakış Açıları, 153
Renkler, 154
Renk Sözlüğü, 155
Yedirenkli, 156
Kral, 157
Sanat Tarihi, 158
Taşın Belleği, 159
Ressam, 160
Fotoğrafçı, 161
Heykeltıraşlar, 162
Uçurtmalar, 163
Sanatın Değeri, 164
İlk Müzik, 165
Gelişmenin Fiyatı, 166
Flütler, 167
Dans, 168
Tamtamlar, 169
Piyano, 170
Org, 172
Elektrikçi, 173
Erkek Şarkıcı, 174
Kadın Şarkıcı, 175
Şarkı, 176
Başka Şarkı, 177
Denizkızları, 178
Türküler, 179
İdol, 180
Sinema, 182
Seyirci, 183
Televizyon, 184
Tiyatro, 185
Koltuklar, 186
Aktör, 187
Aktris, 188
Bu Alkışlar, 189
Beş Yüz Yıllık Komedi, 190
Yüz Yıllık Komedi, 191
Yarım Yüzyıllık Komedi, 192
Terzi, 193
Uçak, 194
Haritasız Uçuş, 195

Uçuş Kılavuzu, 196
Tren, 197
Yolcular, 198
Orada Mısın?, 199
Trafik Kazası, 200
Kırmızı, Sarı, Yeşil, 201
Reklam, 202
Cadde, 203
Dünya Haritası, 204
Uzaklıklar, 205
Coğrafya, 206
Coğrafyacı, 207
Albatros, 208
Güneşin İzinde, 209
Liman, 210
Göçmenler, Bir Yüzyıl Önce, 211
Yılların Uçuşu, 212
Göçmenler, Şimdi, 213
Olabilir Tarih, 214
Kovulma, 215
Elvedalar, 216
Ayrılık, 217
Varış, 218
Merasim, 219
Sürgün, 220
Sürgünler, 221
Zamanın Örgüsü, 222
Ayak, 223
İsa'nın Yolu, 224
Karıncaların Güzergâhı, 226
Somonların Rotası, 227
Yoksulluk, 228
Kapalı Kapı, 229
Bir Hukuk Dersi, 231
Bir Tıp Dersi, 232
Annelik, 233
Anneler Günü, 234
Zamane Giysileri, 235
Alametler, 236
Kanıtlar, 237
Savunma, 238
Hüküm, 239
Cezaevi, 240
İnfaz, 241
Yoksulun Defni, 242
Zenginin Defni, 243
Disiplin, 244
Kötü, 245
İyi, 246
Bir Profesyonel, 247
Diğer Profesyonel, 248
Hayatta Başarıya Ulaşmak İçin, 249
Dilenciler, 250
İş Kıyafeti, 251
Soyulan Soyguncu, 252
Polis Hapse Girsin, 253
Kelime Hırsızları, 254
Soygunlar ve Talanlar, 255
Çok Bildik Bir Vaka, 256
Çalınmış Bellek, 257
Satılmış Bellek, 258
Yakılmış Bellek, 259
Gelenekler, 260
Öncü, 261
Diğer Öncü, 262
Modeller, 263
İleri Teknoloji, 264
Arz, 265

Marketing, 266
Örnek Banker, 267
Bir Ekonomi Politik Dersi, 268
Örnek İşçi, 269
Örnek Kadın, 270
Örnek Atlet, 272
Madalya Töreni, 273
Örnek Acılı, 274
Mucizeci Merhum, 275
Enflasyon, 276
Örnek Aday, 277
Oy ve Veto, 278
Demokrasi'nin Fiyatı, 279
Uygarlık ve Barbarlık, 280
Küresel Pazar, 281
Küresel Hükümet, 282
Beyaz İnsanın Derdi, 283
Büyücü Bilim, 284
Büyücü Bürokrasi, 285
Kurtuluşlar, 286
Küçük İsa, 287
Şifacı, 288
Kutsal Çare, 289
Diğer Kutsal Çare, 290
Mucizeler, 291
Mucizeye Teşekkür, 292
Öteki Dünya, 293
Bakire, 294
Diğer Kadınlar, 295
Noel, 296
Paskalya Pazarı, 298
Korkunun Tarihi, 299
Yönetme Sanatı, 300
Korkunun Anatomisi, 301
Korku, 302
Öcü, 303
Sihirli Flüt, 304
Musibet, 305
Kırmızı Alarm, 306
Fabrikalar, 307
Kukuletalı, 308
Öğretmen, 309
Değirmen, 310
Yankılar, 311
Kaleci, 312
Kayıplar, 313
Eksiklikler, 314
Tesadüfler, 315
Kapı, 316
Anı, 317
Tik, 318
Kolibri, 319
Sex Symbol, 320
Aslan ve Sırtlan, 321
Yarasa, 322
Köpekbalığı, 323
Horoz, 324
Tavuk, 325
Güvercinler, 326
Kahramanlar, 327
Savaşçı, 328
Tutuşan Toprak, 329
Gümbürdeyen Gök, 330
Diğer Savaşçılar, 331
Hoş Geldin Yeni Binyıl, 332
Haberci, 333
Küresel Bilgilendirme, 334
Sonsuz Savaş, 335
Nesnel Bilgilendirme, 336
Emirler, 337

Topçu, 338
Bir Başka Topçu, 339
Ve Bir Başkası, 340
Zamanın Ağırlığı, 341
Zamanın Geçişi, 342
Zaman, 343
Aksi Zamanlar, 344
Işığın Uçuşu, 345
Meydan Okuma, 346
Günlerin Kuruluşu, 347

"Hâlâ aynı durumdayız: Korkudan ölerek, soğuktan donarak kelimeler arıyoruz."

Eduardo Galeano, son kitabında, aşk, çocukluk, su, toprak, kelimeler, görüntüler, müzik, göç, iktidar ve korku gibi çeşitli konularda hikâyeler anlatıyor. Hikâyelerindeki kahramanlar önce varlar; ama sonra yoklarken bile onları hatırlayan kişilerin hikâyelerinde yaşamaya devam ediyorlar.

"Bizler zamanın ayakları ve ağızlarıyız," diyor Galeano. Ama zaman, rüzgâr gibi estiğinde, ayak izleri de silinir. Zamanın yolculuğu ise ancak zamanın ağızlarından dinlenir.

Bütün bu hikâyeler aslında tek bir hikâye anlatıyor: Zamanın hikâyesini...

"Pinturas Nehri'ndeki bir mağaranın derinliklerinde, bir avcı kandan kıpkırmızı olmuş elini taşa bastırdı. Adam elini orada bıraktı, öldürmenin aciliyeti ve ölüm korkusu arasındaki bir ateşkeste. Bir süre sonra bir başka avcı, bu elin yanına, kurumdan simsiyah olmuş elinin baskısını yaptı. Ve daha sonra başka avcılar da taşın üzerine kandan, kurumdan, topraktan ya da bitkilerden gelen farklı renklere bulanmış ellerinin izlerini bıraktılar. On üç bin yıl sonra, Pinturas Nehri yakınlarındaki Perito Morena şehrinde, birisi bir duvara şunu yazdı: ***Ben buradaydım.***"

Çitlembik Yayınları